

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції**

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСІВ**

05 листопада 2025 року

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

КИЇВ НУХТ 2025

Сучасні проблеми бухгалтерського обліку та фінансів: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 05 листопада 2025 р., м. Київ. К.: НУХТ, 2025. 136 с.

Цей збірник містить тези доповідей учасників IV-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні проблеми бухгалтерського обліку та фінансів», у яких розглядаються специфіка бухгалтерського обліку та аудиту в період трансформації, тенденції та напрямки розвитку переробних підприємств агропромислового комплексу, тенденції, стан та проблеми фінансового менеджменту суб'єктів господарювання, актуальні питання теорії та практики страхування, а також функціонування банківської системи України. Призначено для науковців, викладачів, докторантів та здобувачів економічних програм університетів, які цікавляться бухгалтерським обліком та фінансами в сучасному бізнес-середовищі.

Розглянуто та схвалено вченою радою НУХТ
Протокол № 3 від 30 жовтня 2025 р.

Подано в авторській редакції

©НУХТ, 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ І АУДИТУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ.....	6
БОГДАН Тетяна, КУДРЕНКО Наталія. Податковий комплаєнс: сутність, принципи та перспективи розвитку в Україні.....	8
БОРОДІЙЧУК Валерій, СОЛОМЧУК Людмила. Особливості статистики виробничих запасів підприємства.....	10
БОСЕНКО Олександр, ІСМАЇЛОВА Лілія. Ефективне застосування технології data mining для адаптивного фінансового обліку та аудиту в умовах нестабільностей та кризи.....	11
ГУТЕНКО Ярослав, МИХАЙЛЕНКО Ольга. Факторинг як фінансовий інструмент розвитку.....	16
ДУХНОВСЬКА Людмила. Вплив стандартів сталого розвитку на професійну відповідальність бухгалтерів.....	18
КОРМІЦКОВ Михайло, СОЛОМЧУК Людмила. Удосконалення обліку власного капіталу.....	19
КУДРЕНКО Наталія. Функціональні завдання бухгалтерського комплаєнсу в управлінні підприємством.....	21
КУЧЕР Анна, СОЛОМЧУК Людмила. Методологічні основи обліку розрахунків з оплати праці.....	23
ЛОСКУЧЕРЕВИЙ Максим, ДУХНОВСЬКА Людмила. Використання сучасних інформаційних технологій для обліку позикових коштів підприємства	25
МАКОВЕЙ Інна, ДУХНОВСЬКА Людмила. Використання субстантивних процедур у ході здійснення аудиту операційних витрат підприємства.....	26
ОЛЕКСЮК Михайло, МИХАЙЛЕНКО Ольга. Особливості обліково- аналітичної інформації у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання.....	29
ОСТАПЕНКО Віталій, ДУХНОВСЬКА Людмила. Вдосконалення обліку реалізації товарів	31
ПІХУР Денис, РЕДЗІЮК Тетяна. Особливості проведення аудиту виробничих запасів на підприємствах	33
СОЛОМЧУК Людмила Хмарна бухгалтерія: переваги і недоліки.....	35
ХІЛЬКО Лілія, ДУХНОВСЬКА Людмила. Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку в Україні.....	36
ЧАПЛИГА Володимир. Методи нечіткої логіки в задачах якості планування ризик-орієнтованого аудиту.....	38
СЕКЦІЯ 2. ТЕНДЕНЦІЇ І НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ.....	42
БОЛЬШАКОВА Катерина, СКОМОРОХОВА Світлана. Ключові аспекти управління кадровою політикою підприємства з метою забезпечення економічної безпеки.....	43

ВОЗНЮК Микола. Інноваційні фактори розвитку переробних підприємств.....	47
ГОЛОБОРОДЬКО Владислав. Основні тенденції розвитку переробних підприємств агропромислового комплексу України	48
ІГНАТЕНКО Павло, НІКОЛАЄНКО Світлана. Особливості складання управлінської звітності для забезпечення інформаційних потреб у досягненні цілей економічної безпеки підприємства.....	50
МИХАЙЛЕНКО Ольга. Роль ризиків у фінансово-інвестиційному аналізі.....	53
НІКОЛАЄНКО Світлана. Особливості організація обліку доходів суб'єктів господарювання.....	56
РЕДЗІЮК Тетяна. Роль податкової звітності для діагностики стану економічної безпеки суб'єктів господарювання.....	58
СКОМОРОХОВА Світлана. Ризики облікової інформації при забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання.....	60
СКОПЕНКО Наталія. Напрями відновлення переробних підприємств агропромислового комплексу України.....	61
СТРАШИНСЬКА Лариса, ПСТУХОВ Володимир. Основні чинники, які впливають на конкурентоспроможність підприємств хлібопекарської промисловості.....	63
ТИТАРЧУК Дмитро, СОЛОМЧУК Людмила. Особливості вибіркового методу у статистиці.....	65
ТУРЧИНА Марія. Організаційно-аналітичні етапи бізнес-аналізу підприємства.....	66
 СЕКЦІЯ 3. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА:	
ТЕНДЕНЦІЙ, СТАН І ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ.....	69
ГАЙЧЕНЯ Юлія, БАЛАШОВА Олена. Стратегічна модель управління фінансами суб'єкта підприємництва: інтеграція оперативного та перспективного аналізу.....	70
ДЕМ'ЯНЕНКО Інна, БУРЯК Аліна. Напрями вдосконалення інформаційного забезпечення корпоративних фінансів.....	75
ДЕМ'ЯНЕНКО Тетяна. Особливості узурфрукта державного та комунального майна в Україні.....	77
ДІДЕНКО Тетяна, ДЕМ'ЯНЕНКО Інна. Фінансовий контролінг в системі управління підприємством.....	79
ЕШ Світлана, КОСА Тетяна. Місце криптовалюти на фондовому ринку України.....	80
КУЛИНИЧ Юрій. Фінансовий менеджмент агропромислових підприємств у період повоєнного відновлення.....	83
КУЦЕПАЛОВА Каріна, АЛЕСКЕРОВА Юлія. Диверсифікація інвестиційного портфелю як спосіб мінімізації ризиків.....	84
МОРОЗ Роман. Державна підтримка агарних підприємств для підвищення рівня економічної безпеки.....	86

ПАДАЛКА Вячеслав, ДЕМ'ЯНЕНКО Інна. Забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання	88
ПІЛЬЩИКОВ Ілля. Сателітний рахунок освіти та професійної підготовки, як перший крок до вимірювання людського капіталу у вищій освіті України.....	89
РОГАНОВА Ганна, ПРОЗОРОВА Альона. Результати оцінки кредитоспроможності суб'єкта малого підприємництва будівельної галузі.	91
РУСНАК Андрій, БОЙКО Світлана. Формування механізму управління фінансовими ризиками та фінансовою безпекою.....	94
САРАНА Леся, БУЛАВА Максим. Особливості використання цифрових інструментів моніторингу й прогнозування фінансового стану підприємства.....	96
ФІРМАН Мирон. Проблеми капіталозабезпечення нафтогазовидобувних родовищ в Україні та механізми залучення інвестицій.....	99
ЦВЕТКОВ Олексій, ДЕМ'ЯНЕНКО Інна. Застосування фінансових інструментів в господарській діяльності підприємства.....	101
ЧУДАЄВА Ія, СУКАЧ Олена. Вплив когнітивних упереджень на результати фінансової аналітики: поведінковий аспект прийняття управлінських рішень.....	102
 СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СТРАХУВАННЯ.....	
АРИЧ Михайло. Підходи до визначення генетичної інформації для оцінки страхових ризиків під час актуарної діяльності у сфері страхування	105
БОГРІНОВЦЕВА Людмила, КЛЮЧКА Ольга. Трансформація перестраховальної діяльності під впливом цифровізації та Insurtech.....	106
ГОНЧАР Ярослав. Управління активами страхової компанії.....	108
ДМИТРИШИН Марта. Зростання ролі держави у компенсації зруйнованого майна через механізм стимулювання страхування воєнних ризиків.....	111
КАЛАШНИК Сергій. Використання технологій штучного інтелекту в галузі страхування.....	112
САВЧЕНКО Сергій, ЗАДВОРНИХ Сергій. Фінансові інновації страхового ринку: роль маркетингових стратегій у формуванні попиту.....	113
ЮДІНА Світлана, МАРТИНЮК Фелікс. Забезпечення фінансової надійності страховика та інструментів фінансового регулювання ринку фінансових послуг.....	116
СЕКЦІЯ 5. ФУНКЦІОНУВАННЯ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	118
АЛЕКСЕЄНКО Людмила, КВАСОВСЬКИЙ Олександр. Модернізація регуляторного середовища фінансового ринку України: OKR-орієнтоване управління та фінансова інклюзія.....	122
БОЙКО Світлана. Оподаткування банківських установ та реформування в умовах воєнного стану.....	123
	126

ДАНИЛЕНКО Юлія, РУДОЙ Володимир. Роль банківського кредитування у повоєнному відновленні підприємств харчової та переробної промисловості в Україні.....	128
МАХІНОВ Денис, ДЕМ'ЯНЕНКО Інна. Кредитно-депозитна політика установи банку.....	131
ШИРАЙ Денис. Роль цифрових технологій у підвищенні ефективності управління банківськими установами.....	132
ШІРІНЯН Лада. Порівняльний аналіз фінансових інструментів небанківських фінансових установ.....	133

СЕКЦІЯ 1

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ І АУДИТУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

ПОДАТКОВИЙ КОМПЛАЄНС: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

**БОГДАН Тетяна,
КУДРЕНКО Наталія**

Національний університет харчових технологій, Київ, Україна

В умовах сьогодення, глобалізації і економічної інтеграції особливого значення набуває ефективне адміністрування податків, а також стимулювання добровільного виконання податкових зобов'язань. Податковий комплаєнс є системою заходів, спрямованих на забезпечення дотримання податкового законодавства як з боку платників податків, так і з боку контролюючих органів, а також це поєднання правового регулювання, управління ризиками та корпоративної культури для балансу інтересів бізнесу і держави. Його впровадження відіграє важливу роль у формуванні партнерських стосунків між податковими органами та платниками податків.

Податковий комплаєнс передбачає не лише повне і своєчасне виконання зобов'язань, встановлених податковим законодавством, але й охоплює ширший спектр заходів. Його зміст включає розробку внутрішніх механізмів контролю, підготовку персоналу, ефективне управління ризиками, пов'язаними із податками, а також забезпечення прозорості у фінансовій звітності. Основними принципами податкового комплаєнсу є: законність та точність виконання податкових вимог; добровільність сплати податків; прозорість фінансової діяльності; партнерство з податковими органами; управління ризиками на випередження.

Розглянемо міжнародний досвід у галузі податкового комплаєнсу. У багатьох розвинених країнах податковий комплаєнс працює як «двостороння тісна співпраця». Так, наприклад, у Великій Британії діє програма Cooperative Compliance, яка передбачає постійний діалог між бізнесом і податковими органами. Нідерланди застосовують модель Horizontal Monitoring: компанії та податкова спільно аналізують і вирішують потенційні ризики на стадії можливого їх виникнення. В Австралії впроваджено Tax Risk Management Framework, який поєднує податковий комплаєнс із загальною системою корпоративного управління. Ці приклади демонструють орієнтацію на довіру, обмін інформацією та превентивний підхід, а не лише на перевірки і штрафи.

Розглянемо стан та перспективи розвитку податкового комплаєнсу в Україні. Можемо охарактеризувати процес запровадження податкового комплаєнсу як розвиток на початковому етапі. До позитивних зрушень можна віднести: автоматизацію частини податкових процедур, впровадження електронного кабінету платника податків, запровадження ризикоорієнтованих перевірок, дослідження ризикових операцій внаслідок камеральної і планової перевірок. Існують суттєві проблеми, які впливають на ефективність функціонування суб'єктів господарювання: постійні зміни чинного законодавства, в тому числі і податкового, що створюють невизначеність; низький рівень довіри між бізнесом і податковими органами, «фіскальний підхід до оцінки процесів». Зазначені процеси стимулюють розвиток внутрішніх комплаєнс-процедур у більшості компаній.

На основі вищезазначеного проведемо аналіз перспектив та напрямків майбутнього розвитку. З метою ефективного впровадження податкового комплаєнсу в Україні необхідно: продовжити роботу над відповідністю національного законодавства з міжнародними стандартами; заснувати інститут податкових консультантів з чітко визначеним правовим статусом; активніше впроваджувати технології Big Data для оцінки ризиків; запроваджувати програми добровільного розкриття даних; сприяти розвитку податкової культури через навчальні програми та публічні ініціативи.

Податковий комплаєнс виступає одним із ключових напрямів удосконалення та модернізації сучасної податкової системи. Його запровадження сприяє формуванню високої податкової культури, забезпеченню добровільного та своєчасного виконання податкових зобов'язань, зменшенню адміністративних витрат як для держави, так і для платників податків. Ефективне функціонування системи податкового комплаєнсу не лише оптимізує процес адміністрування податків, а й створює передумови для підвищення прозорості економічних відносин, покращення інвестиційного клімату та зміцнення довіри між державними органами й бізнесом.

В Україні існують усі необхідні умови для успішного впровадження податкового комплаєнсу: наявність фахівців, що володіють сучасними методами податкового управління, поступова цифровізація податкових процесів, а також прагнення до гармонізації податкового законодавства з міжнародними стандартами. Проте для повноцінної реалізації цієї концепції необхідно забезпечити стабільну та зрозумілу нормативно-правову базу, упровадити сучасні технологічні рішення для автоматизації контролю і звітності, а також активізувати взаємодію між податковими органами, бізнес-спільнотою та громадськістю. Лише за таких умов податковий комплаєнс стане ефективним інструментом розвитку економіки та підвищення рівня довіри до державних інституцій.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). <https://zakon.rada.gov.ua>
2. OECD. Addressing Base Erosion and Profit Shifting (BEPS). OECD Publishing, Paris, 2015.
3. European Commission. Tax Compliance and Risk Management. Brussels, 2021.
4. Державна податкова служба України. Офіційні звіти та аналітичні матеріали. <https://tax.gov.ua/>
5. Коваленко Л. В., Сидоренко М. П. Податковий комплаєнс у системі фінансового контролю. — Фінанси України, 2022.
6. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Податкова система: теорія і практика. — К.: Знання, 2021.

ОСОБЛИВОСТІ СТАТИСТИКИ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

**БОРОДІЙЧУК Валерій,
СОЛОМЧУК Людмила**

Національний університет харчових технологій

Виробничі запаси є однією з ключових складових оборотних активів підприємства, що забезпечують безперервність виробничого процесу та впливають на ефективність використання ресурсів. Статистика виробничих запасів покликана забезпечити кількісну оцінку обсягів, структури, динаміки та ефективності використання матеріальних ресурсів, що має важливе значення для управлінських рішень і планування діяльності підприємства.

Метою статистичного вивчення виробничих запасів є систематичний аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами, визначення рівня їх використання, виявлення тенденцій у зміні запасів та оцінка їх впливу на фінансові результати діяльності.

Статистичне дослідження виробничих запасів ґрунтується на використанні комплексу методів статистичного аналізу, серед яких:

- *групування* запасів за видами, місцями зберігання, джерелами надходження;
- *побудова рядів динаміки* для оцінювання тенденцій зміни запасів у часі;
- *використання відносних та середніх величин* для характеристики рівня забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами;
- *індексний метод*, який дозволяє оцінити вплив зміни обсягу, цін та структури запасів на загальну їх вартість;
- *коефіцієнтний аналіз*, що застосовується для вимірювання швидкості оборотності запасів та ефективності їх використання.

Особливістю статистики виробничих запасів є те, що вона поєднує облік кількісних і якісних характеристик ресурсів. Важливим аспектом є забезпечення зіставності даних обліку та статистичної звітності, оскільки саме достовірність вихідної інформації визначає точність аналітичних висновків.

Статистичні показники стану запасів — середній залишок виробничих запасів, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт навантаження (закріплення), тривалість одного обороту виробничих запасів в днях — дозволяють оцінити раціональність управління запасами. Занадто високий рівень запасів свідчить про надмірне відволікання оборотних коштів, тоді як їх дефіцит — про ризик зупинки виробництва. Оптимальний рівень запасів визначається через аналіз динаміки, сезонності та планових потреб підприємства.

У сучасних умовах цифровізації економіки значну роль у статистичному аналізі запасів відіграють автоматизовані інформаційні системи (BAS ERP, SAP, Oracle NetSuite), які забезпечують оперативне формування баз даних, інтеграцію бухгалтерської та статистичної інформації, а також побудову аналітичних звітів.

Таким чином, статистика виробничих запасів є важливим інструментом моніторингу ефективності ресурсного забезпечення підприємства. Її результати

використовуються для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації структури запасів, прискорення їх оборотності та підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів.

Література:

1. Положення стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”: Наказ міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
2. Горкавий В.К. Статистика : підручник : Київ : Алерта, 2020, 644 с.
3. Пирожков, С. І., Рязанцева, В. В., Моторин, Р. М. та ін. Статистика. підручник : Київ. КНТЕУ, 2020. 164 URL: <http://doi.org/10.31617/p.knute.2020-164>
4. Кубецька О.М., Остапенко Т.М., Палешко Я.С. Управління оборотними активами підприємства в особливих умовах. БізнесІнформ. 2022. № 8. С. 159–165.

ЕФЕКТИВНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ DATA MINING ДЛЯ АДАПТИВНОГО ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА АУДИТУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТЕЙ ТА КРИЗИ

**БОСЕНКО Олександр,
ІСМАЇЛОВА Лілія**

Національний університет харчових технологій

У сучасному швидкозмінному цифровому середовищі сфери фінансового обліку та аудиту переживають фундаментальну трансформацію. Сучасні підприємства працюють у нестабільному глобальному ландшафті, що характеризується всіма типами невизначеностей [1-4] та криз [5-7], зокрема, ринковою турбулентністю, геополітичними потрясіннями, технологічними прискореннями та, на жаль, військовими конфліктами. За цих умов традиційні системи бухгалтерського обліку та аудиту, які переважно спираються на статичні дані та ретроспективні оцінки, часто не забезпечують достатньої інформації для своєчасного прийняття рішень на основі даних. Отже, зростає потреба в адаптивних, технологічно керованих системах бухгалтерського обліку, здатних динамічно реагувати на коливання фінансових умов та факторів ризику.

На тлі цих викликів технології інтелектуального аналізу даних стали ключовим компонентом інтелектуальної фінансової аналітики. Інтелектуальний аналіз даних дозволяє організаціям виявляти раніше приховані залежності, кореляції та аномалії у великих наборах даних, тим самим перетворюючи фінансовий облік з пасивної функції звітності на активну та прогнозну аналітичну дисципліну.

Наприклад, нижче, на рис. 1 - наведено саме результати застосування автором алгоритму неконтрольованого машинного навчання штучної нейронної мережі типу SOM Kohhonen для виявлення аномалій (а отже, і потенційних загроз/шахрайств/помилوک/зловживань) з використанням Big Data щодо корпоративних HR (14999 записів).

Крім того, завдяки застосуванню таких методів, як кластеризація, класифікація, аналіз асоціацій та прогнозне моделювання, компанії можуть отримати глибше розуміння операційної та фінансової поведінки [8], що дозволяє їм передбачати та пом'якшувати потенційні ризики до їх загострення.

У сфері аудиту, data mining підтримує перехід до моделей безперервного та ризик-орієнтованого аудиту, де аналітичні системи автоматично виявляють невідповідності, нерегулярні транзакції або потенційну шахрайську діяльність у режимі реального часу. Цей зсув підвищує точність, надійність та своєчасність результатів аудиту, надаючи аудиторам ширший аналітичний охоплення для стратегічної оцінки, а не просто перевірки відповідності.

Інтегруючи data mining з машинним навчанням, нейронними мережами та аналітикою великих даних, організації отримують можливість створювати адаптивні фінансові інфраструктури, які постійно навчаються та адаптуються до нових моделей та інформації. Такий підхід дозволяє раннє виявлення фінансової нестабільності, прогнозування коливань ліквідності та виявлення неефективності в бухгалтерських процесах. Конвергенція цих технологій сприяє створенню стійкої, прозорої та інтелектуальної фінансової екосистеми, яка підтримує прийняття стратегічних рішень у кризових умовах.

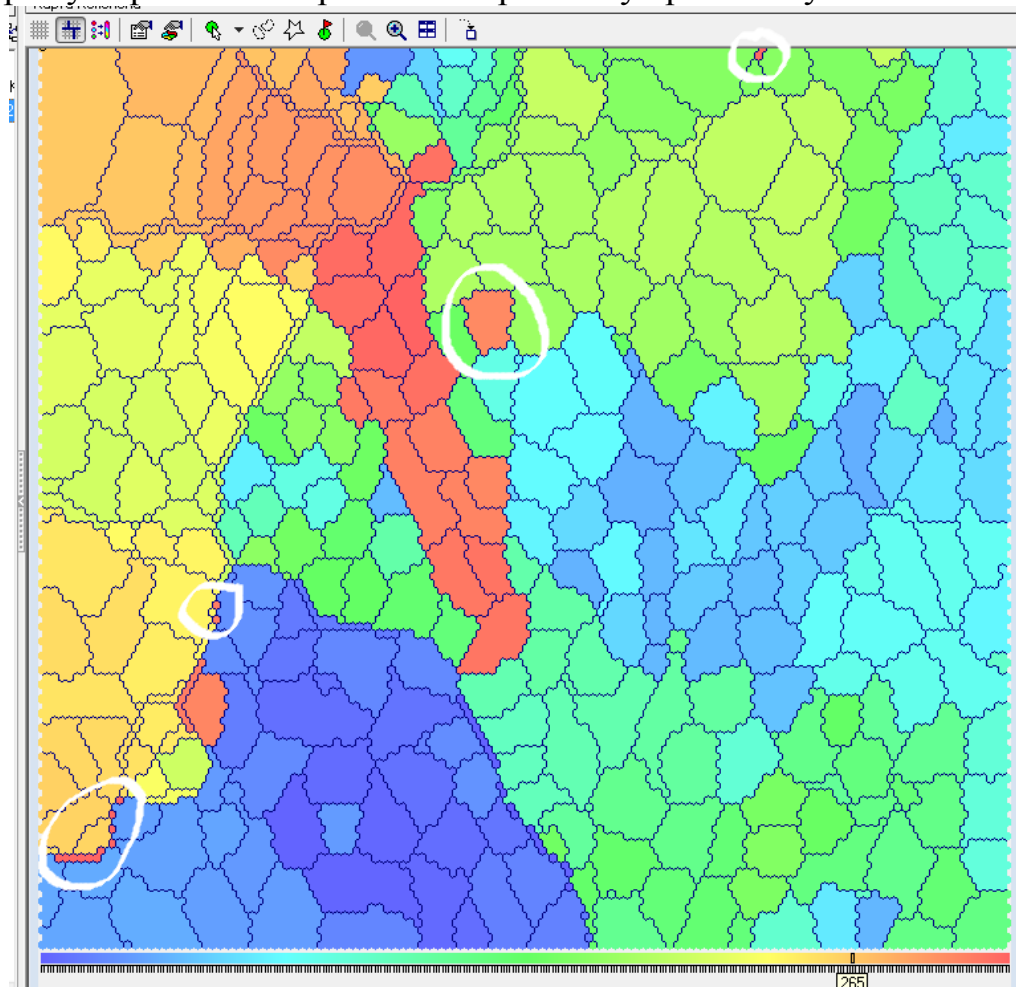

Рис. 1. Візуалізація результатів аналізу виявлення аномалій (обведені білим маркером) за допомогою SOM Kohonen з використанням набору великих HR даних корпорації (14999 записів співробітників)

Джерело: авторські результати моделювання

Таким чином, ефективне застосування data mining в адаптивному обліку та аудиті – це не просто технологічне вдосконалення, а зміна парадигми в корпоративному фінансовому управлінні. Він узгоджує функцію бухгалтерського обліку з цифровим інтелектом, посилює якість управління та забезпечує довгострокову стійкість у непередбачуваній та схильній до криз світовій економіці.

Висновки.

Поглиблене вивчення застосувань data mining в адаптивному фінансовому обліку та аудиті підкреслює їхню вирішальну роль у підвищенні фінансової гнучкості, аналітичної прозорості та організаційної стійкості в нестабільному глобальному середовищі. Здатність аналізувати величезні та складні фінансові дані в режимі реального часу стала життєво важливим фактором конкурентоспроможності, особливо в періоди нестабільності або кризи.

Data mining забезпечує методологічну основу для перетворення систем бухгалтерського обліку та аудиту на інтелектуальні, самонавчальні механізми. Ці системи можуть автоматично виявляти порушення, виявляти приховані зв'язки між фінансовими показниками та генерувати прогностні моделі для підтримки проактивного фінансового управління. В результаті бухгалтерський облік еволюціонує від ретроспективного процесу документування до динамічного інструменту для діагностики, контролю та прогнозування.

В аудиті data mining сприяє впровадженню методологій безперервного аудиту, де алгоритми автономно адаптуються до нової фінансової поведінки та сигналів ризику. Ця інновація дозволяє аудиторам негайно виявляти відхилення, зміцнювати системи внутрішнього контролю та підтримувати відповідність навіть в умовах швидких змін на ринку. Така адаптивність перетворює аудит на інструмент стратегічного забезпечення, який підвищує підзвітність, прозорість та надійність.

Більше того, під час економічних або регуляторних криз data mining значно зменшує інформаційну невизначеність, надаючи особам, які приймають рішення, структуровану основу для оцінки сценаріїв та планування стратегій відновлення. Це покращує запобігання шахрайству, оптимізацію ресурсів та фінансове прогнозування, допомагаючи організаціям підтримувати безперервність операційної діяльності за несприятливих умов.

На завершення, інтеграція технологій інтелектуального аналізу даних в адаптивний фінансовий облік та аудит являє собою трансформаційну еволюцію у фінансовій розвідці та управлінні. Вона поєднує автоматизацію з аналітичним розумінням, надаючи корпораціям можливість передбачати збої, ефективно керувати ризиками та забезпечувати стратегічну стабільність. Майбутні дослідження повинні зосередитися на об'єднанні інтелектуального аналізу даних з обліком на основі блокчейну, аудиторськими фреймворками на основі штучного інтелекту та гібридними моделями нейронного прогнозування для досягнення ще більшої точності, адаптивності та довіри до корпоративних фінансових систем.

Обговорення та перспективи подальших досліджень.

В сучасну епоху цифрової еволюції та технологічної конвергенції глобальні підприємства працюють у середовищі, що визначається економічною волатильністю, геополітичною турбулентністю та повторюваними кризами, які постійно змінюють фінансові системи та корпоративне управління. Традиційні системи бухгалтерського обліку та аудиту, засновані на стандартизованих методологіях та ретроспективному аналізі, стають дедалі менш адекватними для динамічної, обсягу даних сучасних бізнес-екосистем. Для забезпечення фінансової стабільності та стратегічної стійкості в таких умовах організаціям потрібні адаптивні, інтелектуальні та аналітично керовані системи, здатні гнучко реагувати на коливання ринків, структури капіталу та параметрів ризику.

Враховуючи вищенаведене та власний практичний досвід, Автор обґрунтовано стверджує, що саме ГІБРИДНІ технології аналізу даних стали основою сучасної фінансової аналітики. Інтегруючи різноманітні обчислювальні парадигми, включаючи штучний інтелект, нейронні обчислення, машинне навчання та статистичне мислення [9], ці гібридні моделі поєднують точність кількісних алгоритмів з адаптивністю інтелектуальних механізмів машинного навчання. Результатом є передове аналітичне середовище, яке дозволяє виявляти приховані залежності, приховані кореляції та прогностичні закономірності в складних фінансових наборах даних. Така інтеграція перетворює фінансовий облік та аудит з механістичних процесів звітності на проактивні системи генерування знань та підтримки стратегічних рішень.

У сфері фінансового обліку впровадження гібридного інтелектуального аналізу даних дозволяє розпізнавати аномалії в режимі реального часу, виявляти шахрайську діяльність, оптимізувати структуру витрат та прогнозувати тенденції ліквідності та прибутковості. Це підвищує надійність та аналітичну насиченість фінансової звітності, виявляючи тонкі взаємозв'язки, які традиційні методи часто ігнорують. Аналогічно, в аудиті ці технології сприяють переходу від періодичних ретроспективних перевірок до безперервних, чутливих до ризику та керованих даними аудитів, де автоматизовані аналітичні моделі виявляють потенційні порушення, перш ніж вони переростуть у фінансові спотворення.

Інтегруючи гібридні інструменти інтелектуального аналізу даних з аналітикою великих даних, хмарною інфраструктурою, верифікацією блокчейну та когнітивними системами штучного інтелекту, організації досягають цілісного підходу до фінансового управління, який є одночасно прозорим та адаптивним. Більше того, під час епізодів нестабільності або системної кризи ці гібридні рамки надають безцінні можливості для прогностичного моделювання, моделювання сценаріїв та ранньої діагностики, що дозволяє компаніям передбачати збої та підтримувати безперервність діяльності.

Таким чином, впровадження інноваційних гібридних технологій інтелектуального аналізу даних в адаптивному фінансовому обліку та аудиті не просто являє собою технологічне вдосконалення — воно означає

трансформацію парадигми у фінансовому управлінні. Ці системи створюють основу для інтелектуальних, стійких та саморегульованих фінансових екосистем, які поєднують аналітичну точність зі стратегічним передбаченням, забезпечуючи довгострокову корпоративну стійкість в умовах постійної невизначеності.

Майбутні напрямки досліджень повинні зосереджуватися на синергії між гібридним аналізом даних, аудиторськими фреймворками на основі штучного інтелекту, технологіями верифікації блокчейну та когнітивною аналітикою, що прокладає шлях для нового покоління прозорих, адаптивних та надійних фінансових екосистем, здатних процвітати в умовах глобальної нестабільності, тим паче в умовах мультифакторних, пролонгованих криз (зокрема в Україні).

Література:

1. Skitsko, V. (2009). Decision-making in conditions of uncertainty, conflict and the risk they entail. *Modeling and information systems in economics: Collection of scientific papers*. – K.: KNEU, 2009. – Vol. 79. – pp.52-61 [in Ukrainian].

2. Nevmerzhytska S. M. (2018). Formation of a strategy for the innovative development of enterprises in conditions of uncertainty. *Scientific Bulletin of the Kherson State University. Series: Economic Sciences*. 2018. Vol. 32. pp. 99-103. URL: <https://ej.journal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/422/418>.

3. Palyvoda, Olena & Semenchuk, Tetiana & Rachkovskyy, Eduard. (2024). Modelling growth strategies of transport enterprises in the conditions of context uncertainty. *Baltic Journal of Economic Studies*. 10. 255-267. 10.30525/2256-0742/2024-10-3-255-267.

4. Karpenko, Oksana & Kravchenko, Olha & Palyvoda, Olena & Semenova, Svitlana. (2025). Evaluating the effectiveness of innovation implementation at transport enterprises under conditions of uncertainty. *Academy Review*, #2. 75-88. 10.32342/3041-2137-2025-2-63-5.

5. Tsalko T. R., Nevmerzhytska S.M. (2023) Risk assessment in innovative activity. *Actual problems in economics, finance and management: materials of the International Scientific and Practical Conference*. East European Center for Scientific Research (Odesa, 25 october 2023). Research Europe, 2023. pp. 92-94 <https://researcheurope.org/product/book-31/> [in Ukrainian].

6. Nevmerzhytska, N. Buhas (2022). Opportunities, threats and risks of implementation the innovative business management technologies in the post-pandemic period COVID-19. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. Volume 19. Pp. 1215–1229.

7. Naumenko, M. (2024). Methodology of determining factors of activity efficiency and competitive position of the enterprise on the market in crisis conditions. *Scientific innovations and advanced technologies*, № 7(35) (2024). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7\(35\)-648-665](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-7(35)-648-665) [in Ukrainian].

8. Наumenko М., Гращенко І. Сучасний штучний інтелект в антикризовому управлінні конкурентними підприємствами та компаніями. *Grail of Science*. 2024. № 42. С. 120–137. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.08.2024.015>

9. Краснюк М.Т. Гібридизація інтелектуальних методів аналізу бізнесових даних (режим виявлення аномалій) як складовий інструмент корпоративного аудиту // *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 10-11 жовт. 2014 р.] / редкол. : З. В. Задорожний, В. А. Дерій, М. Р. Лучко [та ін.] ; гол. ред. З. В. Задорожний. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. С. 211–212.

ФАКТОРИНГ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ

**ГУТЕНКО Ярослав,
МИХАЙЛЕНКО Ольга**

Національний університет харчових технологій

В умовах нестабільного економічного середовища та посилення конкуренції підприємства постійно потребують ефективних джерел фінансування. Одним із сучасних інструментів, що сприяє підвищенню ліквідності та забезпеченню безперервності обороту капіталу, є факторинг. Його використання набуває особливого значення для малого та середнього бізнесу, який часто стикається з нестачею обігових коштів.

Факторинг — це комплекс фінансових послуг, який передбачає передачу підприємством (клієнтом) права вимоги заборгованості за поставлені товари чи надані послуги факторинговій компанії (фактору). У результаті клієнт оперативно отримує кошти за своїм рахунком-фактурою, не чекаючи строку платежу від покупця.

Факторинг як фінансовий інструмент має значний потенціал для розвитку в Україні, проте його поширення стикається з низкою проблем. Але в процесі виникає ряд проблем до яких можна віднести низький рівень обізнаності серед бізнесу (багато підприємств, особливо малого та середнього бізнесу, не мають інформацію про факторинг, фінансова грамотність підприємців недостатня для впровадження цього інструменту у своїй діяльності), недосконале законодавче регулювання (відсутність чітко визначеної законодавчої бази ускладнює використання факторингу, податкові аспекти факторингових операцій є складними і не завжди вигідними для бізнесу), обмеженість ринку та низька конкуренція (факторингові компанії представлені переважно банками, що обмежує вибір для бізнесу, нестача спеціалізованих факторингових компаній, які могли б надавати послуги на більш гнучких умовах), високі ризики неплатоспроможності дебіторів (український ринок характеризується нестабільною фінансовою дисципліною підприємств, що підвищує ризики факторингових операцій, багато компаній уникають факторингу через побоювання неповернення коштів), висока вартість факторингових послуг (високі процентні ставки та комісії роблять факторинг дорогим фінансовим інструментом, особливо для малого бізнесу, обмеженість доступу до дешевого фінансування ускладнює здешевлення послуг факторингу).

Ці перераховані проблеми можна вирішити шляхом підвищення рівня фінансової грамотності населення, вдосконаленням законодавства, шляхом

розвитку конкуренції та підтримки незалежних факторингових компаній, зниженням ризиків неплатежів та вартості факторингових послуг.

Так підвищення рівня фінансової грамотності населення може бути досягнуто за рахунок проведення інформаційних кампаній серед підприємств, запровадження навчальних програм щодо факторингу для бізнесу та популяризації успішних кейсів використання факторингу.

Створення чіткого правового регулювання факторингових операцій, спрощення податкового обліку для учасників факторингового ринку та введення гарантій для зменшення ризиків неплатежів дозволить підвищити рівень законодавства щодо ролі факторингу як фінансового інструменту.

Розвиток конкуренції та підтримка незалежних факторингових компаній може бути досягнуто за рахунок стимулювання виходу на ринок нових учасників та створення сприятливих умов для небанківських факторингових компаній.

Не можна обійти увагою зниження ризиків неплатежів як один із напрямків вирішення проблем факторингу в Україні за рахунок запровадження страхування факторингових операцій та покращення механізмів стягнення заборгованості.

Ще одним напрямком подолання проблем факторингу є зниження вартості факторингових послуг. Це може бути досягнуто через залучення інвестицій у факторингові компанії, надання державної підтримки у формі гарантій або субсидій та використання сучасних фінансових технологій для автоматизації процесів і зниження витрат.

Отже, факторинг сприяє розширенню обсягів продажу завдяки можливості надання відстрочки платежу без втрати ліквідності, підвищенню ділової активності та стабільності грошових потоків, зростанню інвестиційного потенціалу підприємства за рахунок прискорення обороту капіталу, зменшенню ризику неплатоспроможності контрагентів. Факторинг є не лише механізмом короткострокового фінансування, а й стратегічним інструментом розвитку бізнесу, що сприяє фінансовій стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, факторинг — це ефективний інструмент управління дебіторською заборгованістю та фінансування поточної діяльності підприємств. Його впровадження дозволяє підвищити фінансову гнучкість, забезпечити стабільність грошових потоків і підтримати розвиток бізнесу в умовах економічної невизначеності.

Література:

1. Дубина М. В., Жаворонок А. В., Дубина П. В. Аналіз сучасного стану ринку факторингових послуг в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2017. № 4(12). С 134-145.
2. Шабанова О. Наукові підходи до тлумачення сутності «факторинг». Проблеми і перспективи економіки та управління. 2017. № 4 (12). С. 146-152.

ВПЛИВ СТАНДАРТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПРОФЕСІЙНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БУХГАЛТЕРІВ

ДУХНОВСЬКА Людмила

Національний університет харчових технологій

Сучасні тенденції розвитку світової економіки характеризуються зростанням ролі концепції сталого розвитку, що передбачає гармонійне поєднання економічних, соціальних та екологічних аспектів діяльності підприємств. У цих умовах особливого значення набуває професійна відповідальність бухгалтерів, оскільки саме вони забезпечують формування достовірної, прозорої та етичної фінансової інформації, необхідної для прийняття рішень усіма зацікавленими сторонами.

Впровадження стандартів сталого розвитку, зокрема принципів ESG (Environmental, Social, Governance), створює нові вимоги до системи бухгалтерського обліку, фінансової звітності та професійної етики фахівців. Бухгалтери мають не лише забезпечувати точність облікових даних, але й нести соціальну та моральну відповідальність за наслідки управлінських рішень для суспільства та довкілля.

Таким чином, дослідження впливу стандартів сталого розвитку на професійну відповідальність бухгалтерів є актуальним, оскільки воно дозволяє оцінити, як глобальні принципи корпоративної сталості змінюють роль і функції бухгалтерської професії, формують нову систему цінностей та підвищують довіру до фінансової звітності в умовах трансформації економічних відносин.

Професійна відповідальність бухгалтерів відіграє ключову роль у впровадженні міжнародних стандартів обліку та звітності (МСБО/IFRS), особливо в умовах орієнтації сучасного бізнесу на принципи сталого розвитку. Від рівня професійної етики, компетентності та доброчесності бухгалтера залежить не лише достовірність фінансової інформації, а й репутація підприємства, довіра інвесторів, державних органів і суспільства.

Застосування міжнародних стандартів вимагає від бухгалтерів високого рівня відповідальності у дотриманні принципів прозорості, неупередженості та повноти розкриття інформації. У контексті сталого розвитку це означає необхідність врахування не лише фінансових показників, але й нефінансових аспектів діяльності підприємства — екологічних, соціальних, управлінських (ESG).

Відповідальний бухгалтер стає не просто виконавцем облікових процедур, а стратегічним учасником процесу прийняття управлінських рішень, який формує об'єктивну картину впливу бізнесу на суспільство і навколишнє середовище. Професійна відповідальність стимулює впровадження інтегрованої звітності, підвищує якість корпоративного управління та сприяє досягненню глобальних цілей сталого розвитку (SDGs).

Таким чином, саме відповідальне ставлення бухгалтерів до виконання професійних обов'язків забезпечує ефективне застосування міжнародних стандартів обліку і звітності, сприяє прозорості бізнес-процесів, підвищенню

довіри до фінансової інформації та формуванню соціально орієнтованої економіки.

Література:

1. Крюкова І.О., Руденко С.В., Накісько О.В., Мороз А.О., Феклістов О.А. Професійна відповідальність бухгалтерів у застосуванні міжнародних стандартів обліку і звітності в контексті сталого розвитку. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2025. № 4. С. 37-41. <https://apie.org.ua/uk/професійна-відповідальність-бухгалт/>

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

**КОРМІЩІКОВ Михайло,
СОЛОМЧУК Людмила**

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах трансформації економічних відносин та зростання вимог до прозорості фінансової звітності особливої актуальності набуває проблема удосконалення обліку власного капіталу підприємств. Власний капітал є основою фінансової стабільності суб'єкта господарювання, визначає рівень його автономії, платоспроможності та інвестиційної привабливості.

Проблематика обліку власного капіталу зумовлена необхідністю забезпечення достовірності інформації про його формування, зміни та використання у процесі діяльності підприємства. Недоліки існуючої практики обліку полягають у фрагментарності аналітичного відображення операцій з капіталом, невідповідності облікових процедур вимогам міжнародних стандартів, а також у недостатній автоматизації процесів контролю за його структурою.

Удосконалення обліку власного капіталу передбачає впровадження єдиного підходу до класифікації його складових, розроблення аналітичних рахунків, що відображають не лише зміни статутного, додаткового та резервного капіталу, а й механізм їх перерозподілу в межах власних джерел фінансування. Доцільним є використання сучасних інформаційних систем для формування оперативних даних щодо динаміки власного капіталу та оцінки ефективності управлінських рішень у цій сфері.

Власний капітал є фундаментом фінансової незалежності та стабільності підприємства, визначає його здатність залучати інвестиції й ефективно функціонувати в умовах ринкової невизначеності. Проте сучасна практика бухгалтерського обліку в Україні виявляє низку недоліків: недостатню деталізацію аналітичного обліку, обмежене застосування цифрових технологій, невідповідність методики вимогам МСФЗ, що ускладнює забезпечення достовірності звітних даних.

Основними напрямками удосконалення обліку власного капіталу є:

1. Методологічний напрям удосконалення передбачає уточнення структури та економічного змісту власного капіталу з урахуванням положень НП(С)БО та МСФЗ. Необхідно розробити єдиний підхід до відображення

операцій, пов'язаних із формуванням, переоцінкою, використанням і перерозподілом капіталу. Доцільно вдосконалити порядок обліку результатів переоцінки активів і їх впливу на величину капіталу, що забезпечить порівнюваність показників фінансової звітності.

2. Організаційне вдосконалення полягає у створенні гнучкої системи аналітичного обліку. Доцільно деталізувати облік за субрахунками: за видами засновників, напрямками використання резервів, джерелами формування додаткового капіталу. Важливим є впровадження внутрішніх регламентів щодо контролю за змінами у структурі капіталу та підготовка періодичної управлінської звітності з показниками рентабельності власного капіталу (ROE, EVA тощо).

3. Інформаційно-технологічне вдосконалення передбачає цифровізацію облікових процесів. Використання сучасних ERP-систем (BAS ERP, SAP, 1С:Підприємство) забезпечує автоматизований облік операцій з капіталом, інтеграцію з модулями фінансового аналізу та підвищує оперативність формування звітних даних. Доцільно створити електронну базу аналітичних показників власного капіталу для моніторингу його динаміки в режимі реального часу.

4. Аналітичний аспект удосконалення полягає у поєднанні бухгалтерського обліку з інструментами стратегічного аналізу. Запровадження системи показників, що характеризують ефективність формування та використання власного капіталу, дозволить підвищити аналітичну цінність облікових даних для власників і потенційних інвесторів.

5. Нормативно-правовий напрям потребує оновлення методичних рекомендацій і гармонізації національних положень з МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності» та МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання». Це сприятиме підвищенню міжнародної зіставності фінансової інформації українських підприємств.

Удосконалення системи обліку власного капіталу має спиратися на поєднання методологічної чіткості, аналітичної глибини, організаційної дисципліни та цифрової трансформації. Це дозволить сформувати достовірну інформаційну базу для прийняття стратегічних управлінських рішень, підвищити рівень капіталізації та конкурентоспроможність підприємств у ринковому середовищі.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text

2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17>

4. Крисоватий А. І., Панасюк В. М., Крисоватий А. І., Мельничук І. В. Бухгалтерський облік та оподаткування : підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 637 с.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАВДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО КОМПЛАЄНСУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

КУДРЕНКО Наталія

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах динамічних змін законодавства, посилення контролю з боку державних органів та зростання вимог до прозорості бізнесу особливого значення набуває комплаєнс — система забезпечення дотримання норм права, внутрішніх політик і етичних стандартів у діяльності підприємства. Бухгалтерська служба, як ключова ланка фінансової системи організації, відіграє провідну роль у впровадженні та підтримці ефективної комплаєнс-системи.

Термін «комплаєнс» відповідно до кембриджського словника англійської мови означає дію у відповідності до запиту, правила чи вказівки [6].

Бухгалтерський комплаєнс у першу чергу спрямований на дотримання всіх діючих законів, нормативних актів і внутрішніх корпоративних політик. Це гарантує своєчасне і правильне подання фінансової звітності, сплату податків та інших обов'язкових платежів відповідно до вимог податкового законодавства. Впровадження чітких процедур і правил допомагає уникнути юридичних санкцій і штрафів.

Одне з головних завдань бухгалтерського комплаєнсу є впровадження систем внутрішнього контролю, які відстежують правильність оформлення первинних документів, платежів, закупівель і продажів. Це зменшує ризики корупції, шахрайства, фінансових зловживань і забезпечує прозорість руху грошових коштів на підприємстві. Фінансовий директор або головний бухгалтер відповідають за перевірку інформації та вжиття заходів у разі виявлення порушень.

Бухгалтерський комплаєнс включає систематичний аналіз ризиків, пов'язаних із невідповідністю законодавству, внутрішнім правилам і корупційним загрозам. Це дозволяє прогнозувати і мінімізувати можливі негативні наслідки, такі як репутаційні втрати чи фінансові штрафи. Комплаєнс служба зобов'язана інформувати керівництво про потенційні і фактичні порушення, пропонувати шляхи їх усунення.

Важливою функцією комплаєнсу є створення повної та достовірної звітної інформації для внутрішнього управління та зовнішніх користувачів — державних органів, інвесторів, партнерів. Це сприяє правильним управлінським рішенням і зміцненню довіри до підприємства.

За рахунок оптимізації контрольно-перевірочних процедур та впровадження антикорупційних механізмів бухгалтерський комплаєнс сприяє більш ефективному використанню ресурсів, зниженню витрат і збільшенню рентабельності підприємства. Внутрішній комплаєнс упорядковує бізнес-процеси і підвищує їх прозорість.

Частина завдань комплаєнсу — інформування і навчання співробітників підприємства щодо дотримання правил, стандартів і політик. Це формує

культуру відповідальності і етичної поведінки, що є пріоритетом для стабільного розвитку і іміджу компанії.

У разі необхідності підприємство адаптує бухгалтерський облік і звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та інших світових норм, щоб забезпечити комплаєнс на високому професійному рівні та конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Основними напрямками бухгалтерського комплаєнсу на підприємстві є:

- податковий комплаєнс — контроль за правильністю розрахунків податків, своєчасністю подання звітності, відсутністю ризикових операцій;
- фінансовий комплаєнс — дотримання стандартів обліку, вимог до фінансової звітності, повнота та достовірність даних;
- антикорупційний комплаєнс — запобігання зловживанням, фальсифікації документів, незаконним виплатам;
- трудовий і корпоративний комплаєнс — контроль за дотриманням норм трудового законодавства, корпоративної етики та внутрішніх політик.

Етичними аспектами комплаєнсу є дотримання професійної етики, уникнення конфлікту інтересів, прозорість у взаємодії з контролюючими органами та партнерами.

Внутрішній контроль і аудит є впровадження внутрішніх політик контролю дозволяє запобігати порушенням, зменшує ризики штрафів і репутаційних втрат.

Відповідальність бухгалтера — недотримання вимог комплаєнсу може призвести до юридичної, фінансової або кримінальної відповідальності як підприємства, так і посадових осіб.

Доцільно відмітити основні переваги впровадження комплаєнс-системи на підприємстві:

- зміцнення довіри інвесторів і партнерів;
- мінімізація ризиків штрафів і перевірок;
- підвищення ефективності управління та якості фінансової інформації.

Комплаєнс у роботі бухгалтера — це не лише дотримання законів, а й формування культури прозорості, чесності та відповідальності, що є основою сталого розвитку підприємства, політик і етичних стандартів. Бухгалтер є ключовою ланкою у забезпеченні фінансової прозорості, достовірності звітності та дотриманні податкових і фінансових норм.

Таким чином, бухгалтерський комплаєнс на підприємстві відіграє критично важливу роль у забезпеченні законності, ефективності та прозорості фінансової діяльності, а також у мінімізації ризиків, пов'язаних з фінансовими та правовими порушеннями.

Комплаєнс у роботі бухгалтера — це не лише вимога часу, а й запорука стабільності та законності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Сучасний бухгалтер повинен поєднувати професійні знання з правовою обізнаністю, аналітичним мисленням та етичними принципами. Запровадження ефективної системи бухгалтерського комплаєнсу сприяє не

тільки уникненню ризиків, а й формує довіру до бізнесу з боку держави, партнерів і суспільства.

Література:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : від 02.12.10 р. № 2755-VI (зі змінами) // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» [Електронний ресурс] від 16.07.99 № 996-XIV (зі змінами) // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

3. Кодекс етики професійних бухгалтерів (IFAC). - Режим доступу : [Code-of-Ethics_ukr.pdf](#)

4. Савчук В. Г. Комплаєнс як інструмент забезпечення фінансової безпеки підприємства // *Фінанси України*. — 2023.

5. Кужель В. В. Роль бухгалтера у формуванні системи внутрішнього контролю. — *Бухгалтерський облік і аудит*, 2022.

6. Compliance. Cambridge Dictionary Online. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/compliance>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

**КУЧЕР Анна,
СОЛОМЧУК Людмила**

Національний університет харчових технологій

Система обліку розрахунків з оплати праці займає центральне місце у фінансово-економічній діяльності підприємства, оскільки забезпечує достовірність інформації про трудові витрати, нарахування заробітної плати, утримання податків і соціальних внесків, а також контроль за своєчасністю виплат працівникам. Відповідно, формування ефективної методології обліку цих розрахунків має важливе значення для управління персоналом, фінансової стабільності підприємства та дотримання законодавчих норм.

Методологічні основи обліку розрахунків з оплати праці ґрунтуються на таких принципах бухгалтерського обліку, як нарахування, повнота, достовірність, відповідність доходів і витрат, своєчасність відображення господарських операцій. Ці принципи визначають підхід до формування облікових процедур, вибору первинних документів та аналітичного розподілу витрат на оплату праці.

Облік розрахунків з оплати праці охоплює:

1. Нарухування заробітної плати відповідно до систем оплати праці (погодинна, відрядна, преміальна тощо).

2. Утримання із заробітної плати податків і зборів — податку на доходи фізичних осіб, військового збору, внесків на соціальне страхування.

3. Відображення у бухгалтерському обліку операцій з нарахування, виплати та утримання заробітної плати.

4. Контроль за розрахунками з працівниками та відповідність нарахувань трудовому законодавству, колективним договорам і внутрішнім положенням підприємства.

Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам», витрати на оплату праці визнаються у складі витрат того періоду, у якому працівник виконував відповідну роботу. Для обліку розрахунків використовуються рахунки класу 6 — зокрема, субрахунки 661 «Розрахунки за заробітною платою» та 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування».

Методологічне вдосконалення обліку розрахунків з оплати праці передбачає:

- уніфікацію первинних документів (електронні табелі, розрахункові листки, автоматизовані відомості);
- підвищення аналітичності обліку через деталізацію за категоріями персоналу, підрозділами, видами виплат;
- використання автоматизованих облікових систем (BAS, SAP, 1С:Підприємство) для інтеграції даних обліку праці, нарахувань та оподаткування;
- посилення внутрішнього контролю за достовірністю розрахунків і відповідністю трудовому законодавству.

Особливу увагу слід приділяти прозорості та документальному підтвердженню операцій, що пов'язані з оплатою праці, адже вони безпосередньо впливають на формування собівартості продукції, оподатковуваної бази та фінансових результатів підприємства.

Отже, методологічні основи обліку розрахунків з оплати праці повинні базуватись на поєднанні законодавчих вимог, бухгалтерських стандартів і сучасних інформаційних технологій. Раціональна організація обліку у цій сфері забезпечує не лише достовірність фінансової інформації, а й підвищення ефективності управління трудовими ресурсами та оптимізацію витрат на персонал.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text>

2. Податковий кодекс України. — Київ: Верховна Рада України, 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

3. Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Денчук П. Н. Фінансовий облік : підручник . Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 490 с.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОБЛІКУ ПОЗИКОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

ЛОСКУЧЕРЕВИЙ Максим,
ДУХНОВСЬКА Людмила

Національний університет харчових технологій

В умовах цифрової трансформації економіки ефективне управління позиковими коштами підприємствами харчової промисловості набуває особливого значення для забезпечення фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Позиковий капітал є одним із головних джерел фінансування господарської діяльності, тому точність, своєчасність та достовірність обліку таких операцій безпосередньо впливають на результативність управлінських рішень.

Використання сучасних інформаційних технологій в обліку позикових коштів дає змогу автоматизувати процеси контролю за кредитними зобов'язаннями, зменшити ризики помилок, підвищити оперативність формування звітності та забезпечити прозорість фінансових потоків. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності фінансового менеджменту, оптимізації структури капіталу та зростанню інвестиційної привабливості підприємства харчової промисловості.

Отже, впровадження інноваційних програмних рішень для автоматизації обліку позикових коштів є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості у сучасних економічних реаліях, що й визначає актуальність даного дослідження.

Автоматизація процесів розрахунків з кредитними установами є дієвим інструментом підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання на сучасному ринку. Оскільки кредиторська заборгованість займає вагоме місце в структурі пасивів підприємств харчової промисловості, її ефективне управління суттєво впливає на фінансову стабільність суб'єкта господарювання.

Використання автоматизованих систем обліку розрахунків із банківськими установами забезпечує можливість:

- вести облік операцій за різними видами розрахунків та формувати нові договори;
- здійснювати автоматичну оплату рахунків, виставлених банком;
- скорочувати витрати часу на підготовку, оформлення та виписку фінансових документів;
- оперативно відображати всі операції у регістрах взаєморозрахунків за відповідний період;
- здійснювати постійний моніторинг стану взаєморозрахунків із кредитними установами;
- формувати відомості взаємних розрахунків для контролю заборгованостей та їх своєчасного погашення;
- за допомогою особових рахунків банків швидко отримувати необхідні фінансові документи з мінімальними витратами часу й ресурсів;

- автоматично проводити операції з погашення заборгованості з можливістю фіксації або без фіксації документа.

В умовах розвитку цифрової економіки автоматизація облікових процесів є одним із ключових напрямів підвищення ефективності управління підприємством. Українське програмне забезпечення «Дебет Плюс» призначене для комплексного ведення бухгалтерського, податкового та управлінського обліку в єдиному інформаційному середовищі.

Система забезпечує повну автоматизацію операцій — від формування первинних документів до складання фінансової звітності. Завдяки вбудованим модулям програма дозволяє здійснювати:

- облік товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і розрахунків з контрагентами;
- контроль за кредитними та позиковими операціями;
- автоматичне нарахування податків і зборів;
- формування звітів за вимогами податкових органів та управлінських потреб підприємства.

Використання «Дебет Плюс» дає можливість оптимізувати документообіг, зменшити трудомісткість облікових операцій, мінімізувати ризики помилок під час ручного введення даних і забезпечити високу точність та своєчасність фінансової інформації.

Крім того, система підтримує налаштування під специфіку діяльності конкретного підприємства, що дозволяє адаптувати її до особливостей галузі та вимог внутрішнього контролю. Таким чином, впровадження програмного забезпечення «Дебет Плюс» сприяє підвищенню ефективності облікових процесів, забезпечує прозорість фінансових операцій та створює інформаційну основу для прийняття управлінських рішень щодо залучення позикових коштів підприємствами харчової промисловості.

Література:

1. Мурашко І.С. Бухгалтерський та управлінський облік як основа інформаційного забезпечення управлінської діяльності. Економіка та суспільство, № 41. 2022. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-48>

2. Осмятченко, В. О., Склярчук, І. П. (2022). Сучасні іт-рішення для обліку та управління бізнесом. *Підприємництво і торгівля*, (34), 41-46. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2022-34-06>

3. Офіційний сайт «Дебет Плюс» URL: <https://debet.com.ua/>

ВИКОРИСТАННЯ СУБСТАНТИВНИХ ПРОЦЕДУР У ХОДІ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТУ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

**МАКОВЕЙ Інна,
ДУХНОВСЬКА Людмила**

Національний університет харчових технологій

У процесі здійснення аудиту субстантивні процедури використовуються обов'язково, оскільки це ключовий елемент тестування будь-яких складових фінансової звітності підприємства. В Україні аудиторську діяльність регулює

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» та Стандарти аудиту й етики Міжнародної федерації бухгалтерів (МСА)

Аудит витрат як і усіх інших ділянок, що підлягають аудиту здійснюється у 3 етапи: планування, тестування та завершення аудиту. Субстантивні процедури (Substantive procedures) використовуються аудитором на другому етапі здійснення аудиту операційних витрат підприємства. Субстантивні процедури бувають 2 видів: тест деталей (Test of details) та аналітичні процедури (SAP\ Substantive analytical procedure).

Метод та шляхи використання субстантивних процедур вирішуються аудитором в індивідуальному порядку, безпосередньо на це впливає декілька факторів:

- environment the entity – рівень дослідження підприємства, специфіка його роботи, програмне забезпечення ведення бухгалтерського обліку в компанії;

- інформація, що слугує для здійснення аудиту.

Інформація, яку отримує аудитор для здійснення аудиторських процедур посягає важливе місце, оскільки аудитор у ході тестування залучає таку інформацію:

1. Інформація з зовнішніх джерел (External information) – інформація, яку використовує аудитор з надійних регуляторних органів (курс НБУ, відсоток інфляції, ставки податків, рейтинг банків).

2. Внутрішня інформація (Internal information) – інформація, яку отримає експерт від підприємства, якому здійснює аудит. Наприклад (оборотно-сальдова відомість, вивантаження Excel, протоколи, облікова політика).

Тест деталей (Test of details) використовується аудитором в тому випадку, щоб здійснити більш детальний аналіз тестування операційних витрат. Перед початком тестування аудитор повинен врахувати декілька факторів: формат наданої інформації, величина та розмір генеральної сукупності, розподіл витрат за економічною суттю, період отриманих транзакцій від клієнта, здійснення субпопуляцій з загального переліку транзакцій для тестування.

Тест деталей містить такі методи процедур:

- тестування в загальному обсязі популяцію;
- здійснення аудиторської вибірки;
- популяція, з якої тестується лише операції з великою сумою.

Аудиторські вибірки бувають декілька видів: випадковий вибір (random sampling); систематичний відбір (systematic sampling) - тобто кожен «n-й» товар; monetary unit sampling (предмети з більшою грошовою вартістю мають пропорційно більший шанс бути відібраною); вибір за судженням аудитора (зазвичай не рекомендується, але може знадобитися, якщо документи подано в алфавітному порядку). Під час використання тесту деталей аудитор враховує такі складові як: характер, час проведення, обсяг.

Аналітичні процедури (SAP/Substantive analytical procedure) використовуються аудитором для здійснення оцінки трендів, співвідношення показників, розробка очікувань, генеральна сукупність складається з

одноманітних за своїм характером операцій.

Наведемо послідовність здійснення аналітичних процедур:

1. Визначення чи підходить аналітичний підхід для тестування популяції.
2. Дослідити чи надана інформація реальна та застосовна.
3. Дослідження очікувань на майбутнє у підприємства та отримання прогнозних показників.
4. Визначення умовно-визначеного порогу.
5. Визначення різниць між очікуваними даними та порогом.
6. Формування отриманих висновків.

Для тестування операційних витрат підприємства аудитор може використовувати змішану систему. Наприклад, отримане вивантаження Журналу операцій від клієнта, в якому відображаються усі здійснені транзакції за період. Аудитор у свою чергу може виділити декілька субпопуляцій: адміністративні витрати, витрати на збут, загальновиробничі витрати. Отримані субпопуляції він може протестувати за тестом деталей та за певною методикою. Наприклад, витрати на виплату заробітної плати аудитор може вирішити через аналітичні процедури, оскільки дані операції одноманітні за своїм характером та транзакції мають схожу ту чи іншу суму. Тому для тестування він бере загальну суму від популяції та множить на очікуваний відсоток інфляції.

На наступному етапі аудитор визначає умовно-встановлене граничне значення та порівнює отриману очікувану суму з цим значенням. У випадку, якщо очікувана сума не перевищує умовно-встановлений поріг, він формулює дану суму у звіті. Якщо є випадок, коли очікувана сума перевищує умовно-встановлене граничне значення, потрібно переглянути, чи наведена різниця перевищує явно незначну помилку чи ні. У випадку, коли різниця нижча за явно незначно помилку, але вище умовно-встановленого порогу, то свої результати аудитор формулює у звіті.

Існують випадки, коли різниця між умовно-визначеним порогом перевищує явно незначну помилку, то в такому випадку аудитор вирішує тестувати дані витрати іншим шляхом, а саме: тестом деталей, щоб зрозуміти причини відхилень від очікуваних прогнозів та протестувати в детальному розрізі.

З наведеної та дослідженої інформації можна сказати, що витрати є важливим елементом діяльності підприємства. Витрати у сфері аудиту розглядають як один з потенційних ризиків діяльності підприємства на одній сходинці з доходами. Аудит витрат допомагає підприємству знайти шляхи оптимізації даного процесу. У ході тестування аудитор використовує два види субставних процедур: тест деталей та аналітичні процедури.

Література:

1. Закон України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/08-19>
2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. IAASB. 2020. Ч. I–III. URL:

<https://www.iaasb.org/publications/mizhнародni-standarti-kontrolyuyakosti-auditu-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-0>

3. Костирко Л. А., Лубенченко О. Е., Костирко Р. О. Міжнародні стандарти контролю якості і аудиту: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. 228 с.

4. Редько О. Ю., Редько К. Ю., Лубенченко О. Е. Методи та процедури в аудиті: практ. посіб. ІваноФранківськ: Вид. Кушнір Г. М. 2024 р. 53 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

**ОЛЕКСІЮК Михайло,
МИХАЙЛЕНКО Ольга**

Національний університет харчової промисловості

Сучасні умови господарювання характеризуються високим рівнем невизначеності, посиленням конкурентної боротьби, швидкими змінами у фінансово-економічному середовищі та зростанням ризиків для бізнесу. У таких умовах особливого значення набуває проблема економічної безпеки суб'єктів господарювання, яка забезпечує стабільність, розвиток і конкурентоспроможність підприємства. Важливим інструментом у цій системі виступає обліково-аналітична інформація, що створює інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень, контролю та прогнозування.

Обліково-аналітична інформація – це сукупність даних, отриманих у результаті ведення бухгалтерського, податкового, управлінського обліку та проведення економічного аналізу. Вона є основою для оцінювання поточного фінансово-господарського стану підприємства, виявлення відхилень у діяльності, розробки заходів щодо запобігання ризикам та загрозам.

У системі економічної безпеки така інформація виконує функції діагностичну (дозволяє виявляти сильні та слабкі сторони підприємства, потенційні загрози та можливості), прогностичну (забезпечує можливість прогнозування фінансових результатів, розвитку ринкових тенденцій, можливих наслідків управлінських рішень), контрольну (створює основу для внутрішнього та зовнішнього контролю, що сприяє дотриманню законодавства, фінансової дисципліни, ефективному використанню ресурсів) та інформаційно-комунікативну (забезпечує зв'язок між різними рівнями управління, а також між підприємством та зовнішнім середовищем).

Таким чином, обліково-аналітична інформація є не лише відображенням фактичних показників діяльності підприємства, а й інструментом управління економічною безпекою.

В умовах забезпечення економічної безпеки обліково-аналітична інформація має низку особливостей серед яких слід відзначити комплексність, актуальність і своєчасність, достовірність і точність, конфіденційність, прогностичний характер, інтегрованість у систему управління, гнучкість і адаптивність.

Так комплексність передбачає використання інформації з різних джерел:

фінансового обліку, статистичної звітності, управлінського обліку, даних маркетингових досліджень для ефективного захисту економічних інтересів підприємства, що дозволяє формувати цілісну картину стану підприємства.

Актуальність і своєчасність мінімізує будь-які затримки у надходженні чи обробці даних, які знижують можливості реагування на загрози. Оперативність стає ключовою умовою при прийнятті рішень.

Ще однією особливістю обліково-аналітичної інформації в умовах забезпечення економічної безпеки є достовірність і точність, оскільки невірні або викривлені дані можуть призвести до неправильних висновків, що створить додаткові ризики для підприємства. Тому велике значення мають внутрішній контроль, аудит, система перевірки даних.

Значна частина обліково-аналітичної інформації має комерційну цінність, тому потребує захисту від витоку або несанкціонованого доступу, і в цьому полягає принцип конфіденційності.

Прогностичний характер обліково-аналітичної інформації в умовах забезпечення економічної безпеки полягає в аналізі не тільки минулих та поточних даних, а й в можливості здійснювати прогнозування майбутніх тенденцій розвитку підприємства та ринку.

Інтегрованість у систему управління полягає в тому, що обліково-аналітична інформація повинна бути невід'ємною частиною стратегічного й оперативного управління підприємством, оскільки саме вона визначає базу для ухвалення рішень.

Принцип гнучкості і адаптивності передбачає, що система збору та обробки інформації має швидко реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, щоб забезпечити адекватне реагування на нові виклики.

Система економічної безпеки підприємства включає ідентифікацію, оцінку та нейтралізацію загроз. Обліково-аналітична інформація тут виконує ключову роль, а саме дозволяє виявляти фінансові ризики (нестача оборотних коштів, зростання дебіторської заборгованості, зниження ліквідності); допомагає контролювати виробничі ризики (неефективне використання ресурсів, перевитрати, зниження продуктивності праці); формує підґрунтя для аналізу ринкових ризиків (зміна попиту, поведінка конкурентів, коливання цін); забезпечує дані для управління інвестиційними ризиками (оцінка доцільності вкладень, прогноз рентабельності).

Таким чином, якісна обліково-аналітична інформація знижує ймовірність прийняття неефективних управлінських рішень та мінімізує наслідки потенційних загроз. Обліково-аналітична інформація є ключовим елементом у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання. Вона дозволяє не лише фіксувати та оцінювати фінансово-господарський стан підприємства, а й прогнозувати розвиток подій, виявляти загрози та своєчасно на них реагувати. Її особливостями є комплексність, актуальність, достовірність, конфіденційність та інтегрованість у систему управління.

У сучасних умовах підвищеної турбулентності бізнес-середовища саме якісна обліково-аналітична інформація виступає основою для формування

стратегії економічної безпеки, забезпечення стабільності функціонування та довгострокового розвитку підприємства.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ТОВАРІВ

**ОСТАПЕНКО Віталій,
ДУХНОВСЬКА Людмила**

Національний університет харчових технологій

Підвищення ефективності системи обліку реалізації товарів є важливою передумовою для забезпечення достовірності фінансової інформації та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Удосконалення облікових процесів повинно бути спрямоване на покращення якості документального оформлення господарських операцій, що супроводжують продаж товарів, а також на оптимізацію процедур їх відображення у бухгалтерському обліку та звітності.

Основним джерелом інформаційного забезпечення системи управління обсягами реалізації виступають дані бухгалтерського обліку та аналітичні матеріали. Формування єдиного інформаційного простору для обліково-аналітичної системи потребує перегляду та впорядкування інформаційних потоків, орієнтуючи їх на виконання двох ключових завдань:

- забезпечення управлінського персоналу необхідною інформацією для прийняття, реалізації та контролю управлінських рішень;
- надання зовнішнім користувачам достовірних відомостей відповідно до вимог законодавства або для представлення діяльності підприємства на ринку.

Великий обсяг інформації та різноманіття її джерел, обумовлені впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, що визначають обсяги продажу торговельного підприємства, зумовлюють необхідність формування концепції обліково-аналітичного забезпечення управління реалізацією товарів. Така концепція має бути спрямована на систематизацію, структуризацію та глибокий аналіз облікових даних з метою підвищення ефективності управлінських процесів.

Оптимізація системи облікової документації та документообігу має здійснюватися через:

- підвищення оперативності підготовки та обробки інформації, що стосується реалізації товарів;
- забезпечення більшої достовірності й об'єктивності аналітичних даних, зафіксованих у первинних документах;
- посилення контролю за обліком вибуття товарів і виробничих запасів;
- раціональне використання ресурсів та трудових витрат у процесі документування й обробки інформації.

З урахуванням особливостей функціонування підприємств роздрібної торгівлі, для забезпечення повної інформації щодо обсягів товарообороту та собівартості реалізованої продукції, доцільно здійснювати класифікацію доходів і витрат із використанням додаткової ознаки — за формами управління

продажами.

Для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо вибору оптимального сценарію дій важливо виокремлювати «фактичні (визнані)» та «потенційні» доходи і витрати, що відображають реальне використання ресурсів підприємства. Окрім того, виконуючи свої соціально-економічні функції, торговельні підприємства формують як матеріальні, так і соціальні доходи та витрати, що потребує їх окремого групування для ухвалення рішень стосовно участі у благодійних проєктах та соціальних ініціативах.

Основні шляхи вдосконалення чинної практики обліку реалізації товарів, спрямовані на підвищення якості облікового забезпечення управління продажами, передбачають покращення процесу документального відображення господарських операцій, що формують доходи та витрати підприємства, а також удосконалення їх відображення у бухгалтерських рахунках і звітності.

Для підвищення рівня облікового забезпечення управління продажами доцільно зосередити увагу на таких напрямках:

- забезпечення своєчасного та точного оформлення первинних документів, що фіксують операції з реалізації товарів;
- підвищення об'єктивності й достовірності аналітичних даних, які формуються в системі обліку;
- удосконалення контролю за вибуттям товарів і рухом матеріальних запасів;
- раціоналізація документообігу з метою скорочення витрат часу та трудових ресурсів;
- впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації облікових процесів.

Ефективна організація обліку реалізації товарів сприяє підвищенню прозорості господарської діяльності, забезпечує своєчасне виявлення відхилень та створює передумови для зростання прибутковості торговельного підприємства.

Література:

1. Артюх О. В., Цонкова Є. Г. Проблемні питання та напрями вдосконалення обліку руху товарів на підприємстві. Напрямки розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації: тези доповідей II міжнар. студ. наук.-практ. інтернет-конф. Одеса: ОНЕУ, 2016. Ч. 1. С. 22–24.

2. Носач Н. М. Облік і аналіз реалізації товарів в підприємствах торгівлі: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит; наук. кер. Н. Б. Кащена; Харківський держ. ун-т харч. та торгівлі. Харків, 2019. 26 с.

3. Тарасова Т. О., Янчев А. В., Волошан І. Г. Первинний облік товарних операцій підприємств роздрібної торгівлі: монографія. Х.: ХДУХТ, 2015. 240 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

ПІХУР Денис,
РЕДЗЮК Тетяна

Національний університет харчових технологій

Виробничі запаси є одним із ключових елементів забезпечення безперервності виробничого процесу та фінансової стабільності підприємства. У сучасних умовах динамічного бізнес-середовища ефективне управління запасами можливе лише за наявності достовірної інформаційної бази, сформованої в результаті незалежного аудиту.

Організація аудиторської перевірки запасів повинна ґрунтуватися на основоположних положеннях Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Дотримання вимог цих стандартів забезпечує єдність підходів до здійснення аудиту, сприяє підвищенню якості перевірок і гарантує користувачам звітності об'єктивність отриманих результатів.

Під час проведення аудиторського дослідження виробничих запасів фахівець зобов'язаний оцінити нормативно-правову базу діяльності підприємства, яке перевіряється. Особливу увагу слід приділити вимогам МСА 250 "Розгляд законодавчих та нормативних актів під час аудиту фінансової звітності", який визначає порядок дій аудитора у процесі врахування законодавчих норм, що регулюють господарську діяльність суб'єкта.

Аудиторські процедури, спрямовані на отримання розуміння законодавчої та нормативної бази діяльності підприємства, передбачають комплекс заходів, серед яких: аналіз установчих документів, перевірка наявності внутрішніх регламентів і політик, аналіз договорів, що регулюють господарські взаємовідносини, а також оцінка системи внутрішнього контролю, яка забезпечує дотримання вимог законодавства.

Реалізація вимог МСА 250 у процесі аудиту запасів створює підґрунтя для формування незалежної професійної думки аудитора щодо достовірності відображення господарських операцій у фінансовій звітності.

Важливе місце в процесі проведення аудиторської перевірки посідає інформаційне забезпечення, що включає комплекс облікових документів, серед яких: первинні документи, реєстри аналітичного й синтетичного обліку, звітні форми, акти інвентаризації, документи складського обліку, а також внутрішня облікова політика підприємства. Саме сукупність цих джерел забезпечує аудитора достовірною базою для проведення незалежного дослідження.

Головною метою аудиту виробничих запасів є отримання обґрунтованої впевненості, що фінансова інформація щодо запасів не містить суттєвих викривлень, спричинених шахрайством або помилками, і відповідає вимогам чинного законодавства та прийнятої концептуальної основи фінансової звітності.

Багатокомпонентність аудиторського процесу зумовлює потребу у визначенні ключових напрямів аудиту виробничих запасів, серед яких:

- перевірка фактичної наявності запасів за видами та складовими;

- аналіз дотримання положень облікової політики щодо методів оцінки та списання запасів;
- перевірка правильності первісної оцінки та оцінки вибуття запасів;
- оцінка достовірності документування операцій, пов'язаних із надходженням, рухом і зберіганням запасів;
- перевірка коректності відображення показників у формах фінансової звітності — зокрема, у формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» у статті «Запаси» (рядок 1100) та у формі №5 «Примітки до річної фінансової звітності» у розділі VIII «Запаси» (рядки 800–910);
- забезпечення узгодженості показників між формами звітності.

Важливою складовою аудиторського процесу є отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів. Згідно з положеннями МСА 501 «Аудиторські докази – особливі положення щодо відібраних елементів», аудитор повинен забезпечити наявність доказів щодо фактичного стану запасів шляхом участі в інвентаризації. Якщо фізична присутність неможлива, застосовуються альтернативні процедури для підтвердження достовірності даних.

Основними завданнями аудитора при цьому є:

- оцінка інструкцій і процедур керівництва щодо організації інвентаризації;
- спостереження за процесом підрахунку запасів;
- перевірка фізичної наявності запасів шляхом інспектування;
- здійснення контрольних перерахунків;
- перевірка остаточних даних інвентаризації з метою підтвердження їх відповідності фактичним результатам.

З урахуванням особливостей діяльності підприємства аудит виробничих запасів спрямовується на перевірку тверджень управлінського персоналу, які відображені у фінансовій звітності. Ці твердження — явні або неявні представлення керівництва — становлять основу для формування аудиторської думки. Вони використовуються для ідентифікації потенційних викривлень та визначення обсягу необхідних доказів.

Аудиторська перевірка виступає дієвим інструментом управління, що дозволяє керівництву отримати неупереджену оцінку стану активів, забезпечує об'єктивність управлінських рішень і сприяє посиленню системи превентивного контролю. Застосування результатів аудиту на практиці сприяє підвищенню рівня фінансової дисципліни, зниженню ризиків шахрайства та створює умови для сталого економічного розвитку підприємства.

Література:

1. Місюрів О.В. Аудит виробничих запасів: особливості, ключові аспекти та послідовність перевірки. Економіка і суспільство. Випуск 19. 2018. С. 1312-1318. https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/195.pdf
2. Беренда, Н. І. Особливості інвентаризації виробничих запасів на підприємствах харчової промисловості / Н. І. Беренда, О. В. Хабенко // *Формування ринкових відносин в Україні*. - Київ, 2015. - № 1 (164). - С. 125-127.

ХМАРНА БУХГАЛТЕРІЯ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

СОЛОМЧУК Людмила

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах цифровізації економіки все більшого поширення набуває використання хмарних технологій у сфері бухгалтерського обліку. Хмарна бухгалтерія — це система ведення обліку, за якої всі облікові дані, програми та звіти зберігаються не на локальному комп'ютері, а на віддалених серверах постачальника послуг (хмарних платформ). Користувач має доступ до облікових функцій через інтернет, що суттєво змінює організацію бухгалтерського процесу.

Основними перевагами хмарної бухгалтерії є:

1. Мобільність і доступність — можливість працювати з бухгалтерською інформацією з будь-якого місця і пристрою, що підвищує оперативність управлінських рішень.

2. Зменшення витрат на утримання власної ІТ-інфраструктури, серверів, оновлення програмного забезпечення та технічну підтримку.

3. Автоматичне оновлення програм відповідно до змін законодавства та стандартів обліку, що мінімізує ризики помилок.

4. Підвищений рівень безпеки — провайдери хмарних сервісів зазвичай забезпечують шифрування даних, резервне копіювання та цілодобовий моніторинг.

5. Інтеграція з іншими цифровими сервісами (банківськими системами, CRM, електронним документообігом), що підвищує ефективність бізнес-процесів.

Попри очевидні переваги, існують і певні недоліки використання хмарної бухгалтерії:

1. Залежність від інтернет-з'єднання — у разі технічних збоїв доступ до даних може бути тимчасово обмеженим.

2. Ризики втрати конфіденційної інформації у випадку кібератак або недобросовісної поведінки постачальника послуг.

3. Питання правового регулювання — у вітчизняному законодавстві поки недостатньо врегульовано порядок зберігання первинних документів у електронній формі та доступу до них контролюючими органами.

4. Психологічний бар'єр користувачів — бухгалтерів старшого покоління, які звикли працювати з локальними системами обліку, та не довіряють “віртуальному” зберіганню даних.

З метою підвищення ефективності впровадження хмарних рішень доцільно:

- забезпечити підготовку бухгалтерів до роботи в цифровому середовищі;

- створити на державному рівні стандарти безпеки облікових даних у хмарних сервісах;

- формувати нормативно-правову базу, яка визнаватиме юридичну силу електронних документів, створених у хмарному середовищі;

– стимулювати розвиток національних провайдерів хмарних платформ для бухгалтерського обліку (наприклад, BAS Cloud, Master:Buh, Finline).

Таким чином, хмарна бухгалтерія є важливим етапом цифрової трансформації облікової системи. Вона забезпечує високу гнучкість, економічність і прозорість облікових процесів, однак потребує належного нормативного регулювання, кіберзахисту та адаптації фахівців до нових технологічних умов.

Література:

1. Шиш, А. М. Хмарні технології у бухгалтерському обліку та фінансовому аналізі в Україні: аналіз відмінностей та стратегії адаптації до місцевого контексту. Здобутки економіки: перспективи та інновації, URL: <https://doi.org/10.57125/econp.2024.01.29.02>

2. Пелех У.В. Аналіз проблем та перспектив використання хмарних технологій у бухгалтерському обліку і оподаткуванні. *Економіка та суспільство*. 2025. №75 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6219/6162>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

ХІЛЬКО Лілія

ДУХНОВСЬКА Людмила

Національний університет харчових технологій

Сучасна система бухгалтерського обліку в Україні перебуває у стані глибинної, багаторівневої трансформації, що ініційована та підсилена як значними внутрішніми імперативами, так і потужними зовнішніми факторами. До внутрішніх каталізаторів цих змін належать системні економічні кризи, що вимагають більшої прозорості та оперативності даних, постійне оновлення національного законодавства, а також невідступний процес цифровізації господарської діяльності та облікових процесів. Зовнішній вплив визначається необхідністю повномасштабного впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що є ключовою умовою для євроінтеграційних прагнень України, а також вимогами глобалізації економічного простору, де фінансова інформація має бути уніфікованою та порівнянною.

Водночас, між теоретичними засадами та нормативними приписами обліку, з одного боку, та практичною обліковою діяльністю підприємств, з іншого, спостерігається суттєвий розрив. Це призводить до зниження релевантності та надійності облікової інформації для її кінцевих споживачів. Проблеми посилюються недостатньою адаптацією існуючих бухгалтерських систем до новітніх цифрових технологій, уповільненим впровадженням інноваційних рішень, а також загальною нормативною нестабільністю та недостатнім забезпеченням кваліфікованими кадрами. Комплекс цих чинників критично знижує загальну ефективність функціонування всієї національної облікової системи. З огляду на ці обставини, стає очевидною виняткова

актуальність проведення глибокого і всеосяжного аналізу поточної системи, систематизації її сильних і слабких сторін, а також науково обґрунтованої розробки стратегічних прогнозів її подальшого еволюційного розвитку.

Національні стандарти (НП(С)БО) не повною мірою інтегровані з актуальними версіями МСФЗ, що створює значні ускладнення для компаній, орієнтованих на міжнародні ринки капіталу.

Існує значний дисбаланс між теоретичною підготовкою бухгалтерів у навчальних закладах та практичними навичками роботи з сучасними цифровими платформами та аналітичним інструментарієм.

Залишаються недостатньо вивченими питання кібербезпеки облікових даних у хмарних середовищах та практичні можливості впровадження блокчейн-технологій для підвищення довіри до обліку.

Відсутні комплексні державні стратегії, спрямовані на прискорену та доступну цифровізацію обліку для сектору мікро- та малого підприємництва.

Постійна гармонізація з МСФЗ є не просто технічною адаптацією, а стратегічною необхідністю, яка вимагає переосмислення наявних національних підходів. Застосування МСФЗ відкриває українським компаніям доступ до міжнародних ринків капіталу і значно підвищує їхню транспарентність та інвестиційну привабливість.

Система бухгалтерського обліку динамічна і виконує не лише функцію фіксації, але й надає інформаційне підґрунтя для стратегічного планування та оцінки фінансової стійкості. Вона потребує гнучких, адаптивних моделей, здатних оперативно реагувати на зовнішні зміни.

Сучасне програмне забезпечення мінімізує рутинні операції, знижує кількість помилок та багаторазово підвищує точність облікових даних. Цифрова трансформація є необхідністю для зростання прозорості та конкурентоспроможності українських підприємств, особливо в умовах обмежених ресурсів. Перехід до "безпаперового" офісу є логічним наслідком цифровізації. Електронний документообіг спрощує подачу звітності, а використання цифрових підписів підвищує її безпеку та захищеність.

Штучний інтелект (ШІ) стає інструментом для автоматизованого аналізу Big Data, що дозволяє не лише констатувати факти, а й прогнозувати показники, виявляти аномалії та здійснювати попередній аудит. Блокчейн, завдяки своїй незмінності та прозорості, є ключовою технологією для підвищення довіри до фінансових транзакцій.

У світі, де зростають ризики кіберзагроз та фінансового шахрайства, запровадження сучасних інструментів внутрішнього контролю забезпечує не тільки точність облікових операцій, але й підвищує фінансову дисципліну та стійкість підприємства.

Прогноз розвитку бухгалтерського обліку в Україні передбачає переосмислення ролі обліковця і подальшу глибоку інтеграцію у міжнародний економічний простір.

Бухгалтерський облік в Україні еволюціонує від інертного засобу фіксації та контролю до дієвого, стратегічного інструменту впливу на господарські процеси. Ця зміна є необхідною умовою для успішного функціонування

підприємств у сучасному, високодинамічному економічному середовищі. Майбутнє бухгалтера — це не рутинна, а стратегічна, аналітична та креативна праця, що вимагає постійного професійного зростання та пристосування до технологічних інновацій.

Таким чином, розвиток бухгалтерського обліку в Україні спрямований на посилення його ролі як системи, що не тільки відображає фінансовий стан, але й активно формує майбутні стратегії розвитку підприємств та сприяє їхній конкурентоздатності на міжнародній арені.

Література:

1. Боярова Олена. (2025) Система бухгалтерського обліку в Україні та прогнозування тенденцій її розвитку. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. Випуск 10. С. 287-299. URL: [Chttps://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/323/314](https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/323/314)
2. Васильєва В. Г. (2021). Сучасні тенденції розвитку методології обліку. У Сучасний рух науки: тези доп. XIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 18–19 жовтня 2021 р. (с. 88). Дніпро: ФОП Мареніченко В. В. URL: <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2021/12/Materials-of-conference-18-19.10.2021-1.pdf>
3. Кудлаєва Н. В., Косташ Т. В., Михалків А. А. (2025). Вплив цифрових технологій на трансформацію системи бухгалтерського обліку в Україні. Актуальні питання економічних наук, (7). DOI: 10.5281/zenodo.14635426
4. Ярмолук О. Ф., Дмитренко О. М., Вітер С. А. (2021). Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду. Облік і фінанси, (1(91)), 44–51. DOI: 10.33146/2307-9878-2021-1(91)-44-51

МЕТОДИ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ В ЗАДАЧАХ ЯКОСТІ ПЛАНУВАННЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО АУДИТУ

ЧАПЛИГА Володимир

Львівський національний університет імені Івана Франка

В центрі уваги сучасної концепції аудиту стає прогнозно-аналітичне управління якістю аудиторських процедур, яке створює умови для ефективного планування, розробки стратегій та оцінки можливих наслідків. В умовах цифровізації економіки, високого рівня невизначеності бізнес-середовища та складності оцінювання інтегрованих ризиків і можливостей (шансів), класичні методи оцінки та планування аудиту вже стають недостатніми. Тому зростає роль методів нечіткої логіки, які дозволяють формалізувати експертні судження, відобразити неточність і неповноту інформації, а також забезпечити гнучке прийняття рішень у рамках ризик-шанс-орієнтованого підходу.

Ризик-шанс-орієнтований аудит - це сучасна парадигма, у межах якої ризики та шанси розглядаються як двоїстий об'єкт оцінювання, що впливає на якість аудиторського планування. Вона передбачає не лише виявлення потенційних загроз, а й пошук шляхів підвищення цінності аудиту для клієнта через використання шансів - позитивних відхилень від очікуваного результату.

В аудиторському плануванні ризик - це можливість суттєвого викривлення інформації у звітності, а шанс - можливість підвищення ефективності аудиту, зниження його вартості або створення доданої цінності для клієнта.

Якість планування аудиту визначається відповідністю його процедур меті завдання, ефективністю використання ресурсів, своєчасністю та адекватністю оцінки ризиків. Традиційні методики (наприклад, COSO, ISA 315, ISO 31000) використовують ймовірнісні моделі ризику, які вимагають наявності великого обсягу достовірних даних. Однак у реальних умовах аудитор стикається з неповнотою, суперечливістю чи якісним характером інформації, яку неможливо описати класичними статистичними методами. Нечітка логіка дозволяє однаково описати обидві складові ризик-шанс-орієнтованого підходу за допомогою функцій належності, формуючи баланс між захисною (ризик-орієнтованою) і проактивною (шанс-орієнтованою) стратегією аудиту.

Типова система нечіткого висновку (Fuzzy Inference System, FIS) для задач планування аудиту включає наступні етапи:

- фазифікацію вхідних даних через перетворення кількісних і якісних показників (ступінь контролю, рівень довіри, складність бізнес-процесів) у нечіткі множини;
- формування бази експертних правил типу «якщо–то» (наприклад, якщо рівень контролю високий і складність процесів низька, то ризик — низький, а шанс — високий);
- агрегування правил через об'єднання результатів за нечіткими операціями (min, max тощо);
- дефазифікацію з перетворенням нечіткого результату у чітке числове значення використовуючи різні відомі методи.

Будуючи модель використаємо наступні основні лінгвістичні змінні. Для вхідних параметрів: рівень внутрішнього контролю (L1), достовірність інформаційної системи (L2), досвід аудитора (L3), складність бізнесу клієнта (L4), цифрова зрілість підприємства (L5). Проміжними змінними будуть: інтегрований ризик (R) та шанс аудиту (S), а вихідною змінною - якість планування аудиту (Q). Кожну змінну опишемо лінгвістичними термами: низький, середній, високий з відповідними трикутними чи трапецієподібними функціями належності.

При цьому встановимо формалізовану базу нечітких правил:

- Якщо L1 високий і L4 низький, то Q висока,
- Якщо L1 середній і L5 високий, то Q середня,
- Якщо L1 низький або L2 низька, то Q низька,
- Якщо R високий, але S високий, то Q середня,
- Якщо R низький і S високий, то Q висока.

Ці правила узгоджують інтуїтивні судження експертів із формальною математичною процедурою обчислення інтегрального показника якості планування.

Зауважимо, що у системі ризик-шанс-менеджменту аудитора методи нечіткої логіки виконують роль «мосту» між якісними судженнями та

кількісними оцінками. Наприклад, при плануванні аудиту банківської установи експерти можуть оцінювати фактори «стійкість ІТ-системи», «динаміка кредитного портфеля», «відкритість корпоративного управління» за лінгвістичною шкалою. Алгоритм нечіткої логіки трансформує ці оцінки в інтегральний показник, який визначає оптимальну кількість аудиторських процедур у кожній сфері ризику.

За допомогою методів кластеризації на основі нечітких множин (Fuzzy C-Means тощо) можна класифікувати клієнтів за рівнем аудиторського ризику. Кожен клієнт отримує ступінь належності до кількох кластерів: високий ризик, середній ризик, низький ризик, що дозволяє більш гнучко розподіляти ресурси між завданнями, не застосовуючи жорсткі порогові значення.

Пропонована модель нечіткого планування може бути інтегрована в інформаційну систему аудиторської фірми, де параметри оновлюються автоматично на основі даних з ERP-систем клієнта. Це забезпечує:

- динамічне оновлення оцінки ризиків у режимі реального часу;
- адаптивне формування програми аудиту;
- моніторинг якості планування через показник нечіткої узгодженості (fuzzy consistency index).

Для прикладу застосування моделі розглянемо аудит підприємства АПК із середнім рівнем цифрової зрілості. Оцінка експертів подає такі значення:

- L1 = 0.7 (контроль середній-високий),
- L2 = 0.6 (інформаційна система середня),
- L3 = 0.8 (досвід аудитора високий),
- L4 = 0.5 (складність середня),
- L5 = 0.4 (цифрова зрілість нижче середньої).

Після фазифікації та обробки правил FIS отримано значення $Q = 0.68$, що інтерпретується як «достатня якість планування». При підвищенні цифрової зрілості ($L5 = 0.8$) система спрогнозує $Q = 0.82$, тобто - «висока якість». Таким чином, нечітка модель дозволяє не лише оцінювати поточний стан, а й моделювати вплив управлінських рішень на покращення якості аудиту.

Перевагами запропонованого підходу планування є:

- можливість опрацювання нечітких, якісних і суб'єктивних даних;
- підвищення адаптивності системи планування до змін середовища;
- підтримка експертних рішень у разі відсутності достатньої статистики.
- прозорість і пояснюваність результатів тому, що правила легко інтерпретувати;
- інтегрованість у сучасні ІТ-системи (MATLAB Fuzzy Toolbox, Python scikit-fuzzy, тощо).

Поряд з цим, запропонований підхід має і певні обмеження, зокрема:

- необхідність ретельної побудови бази правил і функцій належності;
- високу залежність від компетентності експертів;
- труднощі з калібруванням параметрів для різних галузей економіки;
- відсутність уніфікованих стандартів нечіткої оцінки аудиторського

ризиків.

В умовах переходу до інтелектуального аудиту (AI-driven audit) нечіткі системи стають складовою гібридних моделей, що поєднують методи нечіткої логіки, нейронних мереж і машинного навчання (нейро-нечіткі системи типу ANFIS). Такі підходи дають змогу: автоматично навчати базу правил на історичних даних; зменшувати рівень суб'єктивності експертних оцінок; забезпечувати прогнозування ризиків на основі поведінкових шаблонів клієнта; інтегрувати ESG-фактори у процес планування аудиту, де нечіткість соціальних та екологічних параметрів особливо висока.

Зауважимо, що цифрова трансформація аудиторських процесів передбачає побудову інформаційної системи управління якістю аудиту, у якій нечіткі моделі виступають ядром інтелектуального аналізу ризиків-шансів. Вони здатні підтримувати прийняття рішень на стратегічному (формування політики контролю якості), тактичному (розподіл ресурсів) і операційному (планування конкретних завдань) рівнях, забезпечуючи підвищення якості та достовірності аудиторських рішень за умов невизначеності, баланс між ризик-орієнтованим контролем і шанс-орієнтованою цінністю, формування інтелектуальних інформаційних систем аудиту, здатних до самонавчання та адаптації.

Література:

1. Imeni M. Fuzzy logic in accounting and auditing / M. Imeni // Journal of Fuzzy Extension and Applications. – 2020. - Vol. 1. - No. 1. – P. 69-75. - Режим доступу: <https://doi.org/10.22105/jfea.2020.114141>
2. Malik Y. S. The Role of Fuzzy Logic in Enhancing Audit Procedures for Preparing the Audit Report: An Empirical Study / Y. S. Malik // Akkad Journal Of Contemporary Accounting Studies. – 2023. - No. 3. – P. 14-25. - Режим доступу: <https://journal.acefs.org/index.php/AJCAS/article/view/203>

СЕКЦІЯ 2.

ТЕНДЕНЦІЇ І НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КАДРОВОЮ ПОЛІТИКОЮ ПІДПРИЄМСТВА З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

**БОЛЬШАКОВА Катерина,
СКОМОРОХОВА Світлана**

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах економічної нестабільності, цифрової трансформації та геополітичних викликів, питання управління кадровою політикою підприємства набуває особливої ваги у контексті забезпечення його економічної безпеки. Людський капітал є не лише ресурсом, а й головним носієм знань, досвіду та корпоративної культури, саме тому персонал може стати як рушійною силою розвитку, так і потенційним джерелом ризику. Економічна безпека підприємства у значній мірі залежить від того, наскільки ефективно побудована система управління кадрами – від підбору працівників до контролю за дотриманням норм безпеки та доброчесності. Професійно сформована кадрова політика повинна бути спрямована на створення умов для ефективної роботи, захисту інтересів підприємства та зменшення внутрішніх загроз. Її реалізація охоплює низку взаємопов'язаних аспектів, серед яких ключовими є: підбір і верифікація персоналу, навчання та формування культури безпеки, стратегічне планування кадрової політики та цифровізація управління персоналом, контроль доступу та розподіл повноважень, мотивація і збереження кадрів, а також системи контролю, реагування на інциденти й комплаєнс. Кожен із них відіграє свою роль у формуванні цілісної архітектури економічної безпеки підприємства.

Першим і одним із найважливіших напрямів кадрової політики є підбір, перевірка та працевлаштування персоналу. Саме на даному етапі закладається основа надійності всієї системи безпеки, адже неякісний відбір або поверхнева перевірка кандидатів можуть призвести до проникнення в компанію осіб, здатних спричинити фінансові втрати, витоки інформації чи репутаційні ризики. Тому в процесі рекрутингу необхідно забезпечити не лише професійну оцінку компетенцій, а й верифікацію доброчесності. Практика передових підприємств передбачає застосування background check, що включає перевірку освіти, досвіду роботи, відгуків із попередніх місць праці, судимостей та конфліктів інтересів. Для чутливих позицій, наприклад фінансових директорів, бухгалтерів або спеціалістів із закупівель, рекомендовано проводити due diligence-контроль (процедура детальної незалежної перевірки об'єкту інвестування, здійснювана від імені інвесторів для формування в них об'єктивного уявлення про об'єкт інвестувань), який дозволяє перевірити можливі зв'язки кандидата з конкурентами чи недобросовісними контрагентами. Додатково, трудові договори повинні містити пункти про конфіденційність та відповідальність за порушення безпеки. Важливою частиною кадрової аналітики є оцінка ефективності самого процесу найму. Для цього застосовують показники cost-per-hire (вартість найму) та time-to-fill

(тривалість закриття вакансії). Завдяки цим метрикам компанія може оптимізувати ресурси HR-відділу, підвищити якість рекрутингу і одночасно контролювати ризики.

Іншою базовою складовою є професійне навчання, підвищення обізнаності та розвиток культури безпеки. Навіть якнайкраще підібрані фахівці потребують системного навчання, оскільки технології, законодавчі вимоги й ринкові ризики постійно змінюються. Економічна безпека підприємства безпосередньо залежить від рівня компетентності його працівників, тому кадрова політика має передбачати створення безперервної системи професійного розвитку для прикладу такі як програми навчання, що включатимуть тренінги з кібербезпеки, антикорупційного законодавства, комплаєнсу, охорони праці, управління ризиками тощо. Важливо поєднувати адаптаційні курси для нових працівників із регулярними навчальними сесіями для досвідчених кадрів. Ефективність таких програм оцінюється за формулою ROI від навчання. Таким чином, навчання і культура безпеки формують людський «імунітет» організації до зовнішніх і внутрішніх загроз.

Наступним аспектом виступає система контролю доступу, розподілу повноважень і сегрегації обов'язків (SoD). Вона визначає, хто і до чого має доступ у межах компанії. Головним принципом є принцип найменших привілеїв – кожен працівник має доступ лише до тієї інформації, яка необхідна для виконання його обов'язків. Порушення даного правила створює ризики несанкціонованих дій, витоку даних або підміни документів, тож для уникнення таких ситуацій впроваджуються моделі RBAC (role-based access control), коли кожна роль у системі має визначений набір прав і обов'язків. Важливим елементом є сегрегація обов'язків (SoD) тобто розділення функцій створення, перевірки та затвердження операцій між різними особами. Наприклад, бухгалтер не повинен мати права одночасно створювати платіж і затверджувати його. Підприємства, які нехтують SoD, часто стають жертвами внутрішніх зловживань. У міжнародній практиці (та не тільки) існують десятки кейсів, коли саме відсутність чіткої сегрегації обов'язків призводила до фінансових скандалів. Для вимірювання ефективності цього напряму використовують метрики: % посад із порушенням SoD та кількість інцидентів внутрішнього доступу. Регулярний аудит прав користувачів, впровадження двофакторної автентифікації та моніторинг журналів подій дозволяють мінімізувати ризики і забезпечити прозорість внутрішніх процесів.

Надалі, однією із засад кадрової політики, що має прямий вплив на економічну безпеку, буде утримання персоналу, мотивація та оцінка ефективності роботи. Іноді навіть у компаніях із високими стандартами безпеки часта зміна кадрів може стати серйозною загрозою. Висока плинність може призвести до втрати знань, зниження довіри, зростання витрат на адаптацію нових працівників та збільшення ризиків витоку інформації. Оцінити стабільність кадрового складу допомагає коефіцієнт плинності кадрів та коефіцієнт утримання. Дані показники допоможуть із оцінкою ефективності корпоративної культури та системи мотивації, остання з яких включає не лише матеріальні стимули (зарплату, бонуси, премії), але й нематеріальні фактори:

можливість професійного розвитку, участь у прийнятті рішень, прозору систему оцінки результатів, комфортне робоче середовище тощо, адже працівник, який відчуває свою цінність, рідше порушує правила та частіше ініціює покращення. Окрім того, сучасні компанії застосовують методи HR-аналітики, що дозволяють прогнозувати ризики звільнень або вигорання на основі показників продуктивності, залученості й задоволеності персоналу.

Наступним аспектом являє собою систему оповіщень, реагування на інциденти, внутрішній контроль і комплаєнс (відповідність будь-яким внутрішнім або зовнішнім вимогам чи нормам). Задля уникнення можливих збоїв у системі безпеки, варто мати налагоджені механізми виявлення, повідомлення і реагування. Кадрова політика має містити дані механізми повідомлення про порушення, що дозволяють працівникам анонімно інформувати керівництво про випадки корупції, шахрайства чи порушення безпеки без страху переслідування. Крім того, має існувати план реагування на інциденти, який в свою чергу визначає послідовність дій, відповідальних осіб, процедури ескалації та комунікації. Цей документ дає змогу швидко локалізувати загрозу та мінімізувати наслідки. Для оцінки ефективності таких процесів використовують показники Time-to-Detect (TTD) – середній час виявлення інциденту, та Time-to-Respond (TTR) – час відреагування. Чим менші дані показники, тим вища готовність підприємства до криз. Також, важливу роль відіграє внутрішній аудит – незалежна функція, яка регулярно перевіряє дотримання політик безпеки, аналізує ризики, проводить службові розслідування. У тісній співпраці з юридичним департаментом, аудитори контролюють виконання норм трудового, антикорупційного та податкового законодавства. Таким чином, внутрішній контроль і комплаєнс завершують цикл кадрової політики, забезпечуючи її замкнутість і системність. Водночас, сучасні підприємства все частіше інтегрують системи автоматичного моніторингу HR-процесів у структуру корпоративної безпеки. Наприклад, використання алгоритмів машинного навчання дозволяє виявляти аномальні поведінкові «патерни» працівників – різке зниження активності, надмірний доступ до даних чи раптові зміни у звичному робочому ритмі. Такі системи вже впроваджуються у великих українських IT-компаніях і банківському секторі, допомагаючи вчасно реагувати на внутрішні ризики. Завдяки поєднанню людського фактору та технологій формується гібридна модель безпеки, у якій HR-служба та служба економічної безпеки діють синхронно, обмінюючись інформацією у реальному часі, що дозволяє перетворити кадрову політику не лише на адміністративну функцію, а на потужний інструмент стратегічного управління ризиками.

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств не просто реагувати на виклики, а передбачати ризики та планувати кадрову політику наперед. Саме стратегічне планування кадрів формує фундамент довгострокової економічної безпеки, адже дозволяє збалансувати кадрові потреби з фінансовими можливостями, врахувати сценарії розвитку ринку праці, технологічних змін і соціальних тенденцій. Стратегічне управління персоналом передбачає прогнозування потреб у кадрах (за професіями,

компетенціями, регіонами), планування витрат на персонал і оптимізацію фонду оплати праці, аналіз ризиків кадрового дефіциту або надлишку кадрів, визначення цільових показників ефективності системи управління персоналом.

Сучасним етапом розвитку кадрової політики є її цифровізація – впровадження систем аналітики, штучного інтелекту та big data для прийняття управлінських рішень. Автоматизація кадрового документообігу, контроль КРІ у реальному часі, дистанційне навчання та оцінювання дозволяють суттєво підвищити ефективність управління персоналом. Це дозволяє не лише оптимізувати робочі процеси, але й забезпечити прозорість рішень, скорочення корупційних ризиків і підвищення рівня економічної безпеки, але важливим моментом є те, що цифровізація не зводиться лише до автоматизації рутинних процесів, адже її ключова функція – це аналітична підтримка стратегічних рішень. Системи на базі штучного інтелекту можуть прогнозувати, які відділи найбільш вразливі до кадрових ризиків, коли настане ризик вигорання, які компетенції потрібно розвивати, щоб не допустити втрат знань та інше. Таким чином, стратегічне планування та цифровізація кадрової політики формують нову парадигму управління економічною безпекою підприємства. Вони дозволяють перейти від реактивних дій до проактивного управління ризиками, забезпечуючи довготривалу стабільність бізнесу.

Отже, управління кадровою політикою у контексті забезпечення економічної безпеки – це складна багаторівнева система, що включає як операційні, так і стратегічні інструменти. Від ретельного підбору кадрів і створення культури безпеки до цифрових систем прогнозування та контролю де кожен елемент формує єдине середовище стабільності й розвитку. Ефективна кадрова політика стає гарантією збереження фінансової стійкості, запобігання внутрішнім загрозам і підвищення довіри до підприємства. В умовах динамічного ринку і глобальних викликів саме люди, їхня компетентність, доброчесність і лояльність стають найціннішим активом та водночас – найнадійнішим захистом економічної безпеки.

Література:

1. Андрусь О.І., Вовк М.Ю. Кадрова політика підприємства як об'єкт дослідження. Ефективна економіка. 2018. No 11. URL: <http://ojs.dsau.dp.ua/index.php/efektyvna-ekonomika/article/view/1582>.
2. Воробйова Н.П., Познякова Т.В. Кадрова політика як основа формування інноваційної стратегії в системі менеджменту організації. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2021. No 26. С. 60–73.
3. Занора В.О. Управління кадрами інноваційно-орієнтованих підприємств: реалії та особливості формування ефективної системи. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2019. Вип. 2(42). С. 42–57.

ІННОВАЦІЙНІ ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ВОЗНІЮК Микола

Національний університет харчових технологій

Переробні підприємства агропромислового комплексу функціонують у складних умовах ринку, що характеризується високою конкуренцією, нестабільністю цін на сировину та швидкими технологічними змінами. Інноваційний розвиток у цьому секторі є ключовим фактором підвищення ефективності, конкурентоспроможності та стійкості підприємств.

До основних інноваційних факторів розвитку належать [1]:

- **Технологічні інновації:** впровадження сучасного обладнання та автоматизованих виробничих ліній; використання цифрових платформ для контролю якості, відстеження ланцюгів постачання та оптимізації виробничих процесів; застосування інтелектуальних сенсорних систем і роботизованих рішень для підвищення продуктивності та зниження витрат.

- **Продуктові інновації:** розробка нових видів продукції з урахуванням сучасних споживчих трендів (екологічність, здорове харчування, функціональні продукти); модифікація існуючої продукції для підвищення її конкурентоспроможності та розширення асортименту; впровадження інноваційних упаковок, що подовжують термін зберігання та полегшують транспортування.

- **Організаційно-управлінські інновації:** впровадження систем управління виробничою та економічною ефективністю на основі сучасних аналітичних і інформаційних технологій; застосування стратегій корпоративного управління, що забезпечують гнучкість і адаптивність підприємств до ринкових змін; розвиток інтегрованих систем управління ланцюгами постачання та партнерськими мережами.

- **Екологічні та соціальні інновації:** застосування ресурсозберігаючих технологій та альтернативних джерел енергії; впровадження програм корпоративної соціальної відповідальності; забезпечення екологічної безпеки продукції та виробничих процесів.

- **Науково-дослідна діяльність та інтелектуальний капітал:** розвиток власних науково-дослідних підрозділів; співпраця з університетами та науковими установами; підвищення кваліфікації персоналу та формування культури інновацій.

Застосування комплексного підходу до інноваційного розвитку дозволяє переробним підприємствам АПК не лише підвищувати економічну ефективність, а й зміцнювати позиції на внутрішніх та зовнішніх ринках, забезпечуючи стійке і конкурентоспроможне функціонування.

Література:

1. Petrova I., Sysolina N., Kononenko L., Sysolina I., Savelenko H. Increasing the Innovative Potential of the Enterprises of the Agro-Industrial Complex of Ukraine: Fundamental Developments. *International Journal of Multiphysics*. — 2024. — Vol. 18, №. 3. — С. 1320–1334. — Режим доступу:

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

ГОЛОБОРОДЬКО Владислав

Національний університет харчових технологій

Сучасний етап розвитку агропромислового комплексу (АПК) України характеризується значною трансформацією виробничо-економічних процесів, що зумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. Переробні підприємства АПК відіграють ключову роль у формуванні доданої вартості сільськогосподарської продукції, забезпеченні продовольчої безпеки держави та нарощуванні експортного потенціалу. Водночас їхній розвиток відбувається в умовах високої турбулентності, зокрема воєнних дій, енергетичної нестабільності, дефіциту ресурсів і зміни споживчих уподобань.

Сучасні переробні підприємства функціонують в умовах впливу численних факторів, що формують їхню стійкість та конкурентоспроможність. До основних з них належать економічні та ринкові, що проявляються через нестабільність цін на сировину та енергоресурси, фінансові ризики та високий рівень конкуренції на внутрішніх і зовнішніх ринках. Технологічні фактори пов'язані із застарілістю виробничого обладнання, низьким рівнем автоматизації та цифровізації, а також обмеженою інфраструктурою логістики та зберігання продукції. Якісні та екологічні аспекти включають посилені вимоги до безпеки та якості харчових продуктів, а також необхідність дотримання стандартів сталого розвитку та принципів ESG. Інноваційні виклики визначаються недостатнім рівнем науково-технічного розвитку та обмеженою співпрацею з академічними та дослідницькими установами. Безпекові фактори охоплюють ризики виробничого травматизму, загрози біологічної та хімічної безпеки продукції, кіберзагрози для інформаційних систем та недостатність ефективних механізмів управління кризовими ситуаціями. Окрему групу становлять військові ризики, що включають загрозу безпеці підприємств через військові дії, пошкодження або руйнування виробничих потужностей та логістичної інфраструктури, порушення ланцюгів постачання, обмеження доступу до ринків збуту, а також необхідність інтеграції планів оборонної та кризової стійкості у корпоративну стратегію.

Урахування сучасних викликів зумовлює необхідність визначення ключових тенденцій розвитку переробних підприємств АПК, спрямованих на підвищення їх стійкості, інноваційності та ефективності в умовах мінливого економічного, технологічного та безпекового середовища [1-2]:

1. *Поглиблення інтеграційних процесів між виробниками сировини та переробниками.* Це проявляється у створенні агрохолдингів, кластерів і кооперативів, що забезпечують замкнутий цикл виробництва – від вирощування до реалізації готової продукції.

2. *Переорієнтація на внутрішню переробку та імпортозаміщення.* Унаслідок воєнних ризиків і логістичних обмежень підприємства збільшують обсяги переробки сировини всередині країни, розширюють асортимент готових продуктів, підвищують рівень переробки зернових, олійних культур, м'яса та молока.

3. *Активна цифровізація та автоматизація виробничих процесів.* Впровадження технологій Індустрії 4.0 (smart factory, Big Data, штучний інтелект) дозволяє підвищити ефективність виробництва, скоротити витрати, забезпечити контроль якості на всіх етапах технологічного циклу.

4. *Зростання ролі екологізації виробництва.* Екотренди стають визначальними: підприємства переходять до використання енергоощадного обладнання, біопалива, систем очищення стічних вод, утилізації відходів, упроваджують принципи «зеленої логістики» та циркулярної економіки.

5. *Підвищення вимог до якості та безпечності харчових продуктів.* Відбувається широке впровадження міжнародних стандартів (ISO 22000, НАССР, GlobalG.A.P.), що є передумовою виходу на ринки ЄС та інших країн.

6. *Зміна споживчих пріоритетів.* Попит зростає на органічні, функціональні, швидкозаморожені продукти, продукти з підвищеною харчовою цінністю, а також на готові до споживання рішення (ready-to-eat, ready-to-cook).

7. *Розвиток експортноорієнтованих стратегій.* Попри воєнні обмеження, спостерігається розширення експорту переробленої продукції до країн ЄС, Близького Сходу та Азії, що сприяє підвищенню валютних надходжень і диверсифікації ринків збуту.

8. *Кадрова трансформація.* Потреба у фахівцях із цифрових технологій, логістики, енергоменеджменту, маркетингу та інновацій зростає, що стимулює підприємства до створення корпоративних систем навчання і підвищення кваліфікації персоналу.

Отже, сучасний розвиток переробних підприємств агропромислового комплексу України визначається комплексною трансформацією виробничо-економічних процесів під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Ключовими напрямками розвитку є інтеграція виробництва, цифровізація та автоматизація процесів, екологізація виробництва, підвищення стандартів якості та безпеки продукції, адаптація до змін споживчого попиту, розвиток експортних стратегій та посилення кадрового потенціалу. Реалізація цих тенденцій створює основу для підвищення ефективності, стійкості та конкурентоспроможності переробних підприємств, забезпечуючи довгострокову стабільність агропродовольчого сектору та формування сталої економіки України.

Література:

1. Агропромисловий комплекс України, огляд ніші та реалії сьогодення. YC.Market. Режим доступу: <https://blog.youcontrol.market/aghropromislovii-kompleks-ukrayini-oghliad-nishi-ta-riekaliyi-soghodiennia/>

2. Іщук М.А., Голуб Х.А. Перспективи розвитку аграрного сектору України в контексті економічних та геополітичних викликів. Вчені записки

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

**ІГНАТЕНКО Павло
НІКОЛАЄНКО Світлана**

Національний університет харчових технологій

Сучасні умови господарювання, що характеризуються високим рівнем невизначеності та конкуренції, вимагають від підприємств забезпечення стабільності, фінансової стійкості та захисту від потенційних ризиків. Для досягнення цих цілей важливе значення має ефективна система управління, ключовим елементом якої є управлінська звітність. Саме вона виступає основним інструментом обліково-аналітичного забезпечення управлінських рішень, спрямованих на досягнення цілей економічної безпеки підприємства.

Управлінська звітність – це окремий вид внутрішньої звітності підприємства, що являє собою комплекс взаємопов'язаних показників щодо його функціонування, метою формування якої є надання оперативної інформації для прийняття стратегічних та оперативних управлінських рішень.

Метою складання управлінської звітності є задоволення інформаційних потреб адміністративно-управлінського персоналу шляхом поєднання вартісних та кількісних показників, які дають змогу оцінювати та контролювати, прогнозувати та планувати діяльність центрів відповідальності або окремі напрями їхньої діяльності.

Сутність управлінської звітності нерозривно пов'язана із поняттям управлінського обліку, який є системою виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, обробки та передачі інформації у кількісних та вартісних показниках, яка використовується управлінським персоналом підприємства для здійснення контролю та прийняття стратегічних та оперативних рішень. Управлінська звітність у порівнянні із фінансовою не містить вимог щодо її складу, форм, порядку та строків подання, оскільки формується для потреб управління підприємством і має враховувати потреби менеджменту конкретного суб'єкта господарювання. Тому підприємство має можливість скористатися перевагами, які створюються завдяки формуванню управлінської звітності.

Формування управлінської звітності базується на сукупності принципів. Принцип релевантності означає, що звітність має бути корисною для прийняття менеджерами управлінських рішень.

Оперативність показників управлінської звітності означає те, що інформація має надходити до її користувачів максимально швидко.

Принцип адресності характеризується необхідністю надходження звітності безпосередньо конкретним менеджерам.

Достатність є вимогою до інформації, що свідчить про задоволення потреб управлінців, і разом із тим є ознакою, що звіт не є занадто обтяжений

неважливими даними. Взагалі достатність інформації є кількісною ознакою, тоді як її прийнятність є показником якості.

Принцип аналітичності характеризує управлінську звітність як сукупність узагальнених показників, здатних використовуватися менеджерами для проведення аналізу фінансово-господарської діяльності.

З принципом аналітичності пов'язаний принцип зіставності, який дає можливість порівнювати показники різних періодів, що робить таку звітність придатною для аналітичних процедур.

Принцип зрозумілості означає, що показники, які представлені в управлінській звітності, є зрозумілими для її користувачів за умови, що останні мають відповідні знання та досвід.

Достовірність звітної інформації є показником її якості, що свідчить про правдиве відображення фактів господарської діяльності підприємства.

Принцип конфіденційності означає, що управлінська звітність є комерційною таємницею підприємства, оскільки містить дані про витрати, доходи, прибутки, інформацію, що стосується технології виробництва. Зіставність показників управлінської звітності дає змогу здійснювати аналіз та виявляти тенденції розвитку.

Принцип «проектування зверху» означає, що управлінська звітність, в першу чергу, враховує потреби вищого рівня управління. Агрегування показників виходить із необхідності подачі менеджерам вищого рівня більш узагальнених показників. Вимога ієрархічності полягає у необхідності уникнення дублювання оперативної інформації, що призначена для центрів відповідальності нижчих рівнів, для середнього та вищого рівнів управління. Інформацію слід консолідувати відповідно до організаційної та службової ієрархічної структури апарату управління підприємства.

Принцип організації управлінської звітності базується на тому, що при розробці форм, змістовного наповнення, строків подачі інформації, керівництво підприємства має враховувати вид діяльності, організаційну структуру, ієрархію рівнів управління.

Дослідження практики використання управлінської звітності на вітчизняних підприємствах дозволяє стверджувати, що найбільш поширеними формами управлінської звітності є:

1) Звіт про рух грошових коштів (Cash Flow), який містить оперативну інформацію про виплати, надходження, касові розриви. Відтак, за допомогою такої форми звітності її користувачі мають змогу аналізувати поточну платоспроможність підприємства з метою окреслення напрямів розвитку компанії.

2) Платіжний календар – форма звітності, яка є прогнозом руху грошових коштів. Як правило, заповнюється фінансистом компанії один раз на тиждень, однак підприємства зі значним оборотом коштів практикують щоденний платіжний календар.

3) Звіт про прибутки і збитки (P&L) – є формою управлінської звітності, яка складається із двох частин: дохідної і видаткової, порівняння яких дає змогу зробити висновки про рентабельність підприємства, оцінити різні види

діяльності щодо їх прибутковості (збитковості).

4) Управлінський баланс – це звітний документ, у якому робиться узагальнення результатів звіту про рух грошових коштів та звіту про прибутки і збитки.

На основі показників управлінського балансу керівництво має змогу контролювати стан дебіторської і кредиторської заборгованості, напрями використання прибутку. Як правило, така форма управлінської звітності складається один раз на місяць. У більшості випадків вищезазначені документи заповнюються фінансистами компанії у форматі таблиць Excel, однак є підприємства, які для ведення управлінського обліку та складання управлінської звітності використовують спеціальні програмні продукти, що мають значні переваги в частині оперативності та точності. Варто зазначити, що звіт про прибутки і збитки може розроблятися в розрізі центрів відповідальності, які є структурною частиною підприємства. При цьому керівник такого підрозділу відповідає за результати його роботи. Відтак, на основі інформації про прибутки окремого структурного підрозділу є можливість приймати різноманітні рішення, контролювати діяльність підприємства, визначати ключові показники ефективності (KPI).

Економічна безпека підприємства — це стан захищеності його діяльності від внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність забезпечувати стабільне функціонування та розвиток. До основних загроз відносять фінансові, інформаційні, кадрові, технологічні та ринкові ризики. З позицій управлінського обліку економічна безпека виступає об'єктом постійного моніторингу через систему показників, що характеризують ефективність, платоспроможність, рентабельність, оборотність активів та ризиковість діяльності.

Управлінська звітність є джерелом аналітичних даних, необхідних для виявлення потенційних загроз і розробки заходів щодо їхнього запобігання. Вона дає змогу формувати систему раннього попередження, проводити факторний аналіз, контролювати динаміку ключових показників. Важливою складовою є аналітична обробка даних, яка дозволяє не лише оцінити поточний стан, а й прогнозувати тенденції розвитку підприємства.

Порядок складання управлінської звітності передбачає кілька послідовних етапів:

- збір первинної інформації;
- обробка даних;
- формування аналітичних таблиць;
- узагальнення результатів;
- підготовка звітів для керівництва.

Кожен етап вимагає високої якості даних, їхньої достовірності, актуальності та своєчасності. Формати управлінських звітів можуть бути різними: зведені таблиці, аналітичні звіти, дашборди, бюджетні звіти. Регулярність складання визначається внутрішніми нормативами — щотижня, щомісяця або за підсумками кварталу.

Для ефективного складання управлінської звітності важливе значення має

належна організація обліково-аналітичного процесу. Вона включає визначення відповідальних осіб, регламентів збору інформації, структури баз даних, використання інформаційних технологій. Сучасні ІТ-рішення — такі як ERP-системи, BI-платформи, CRM-системи — забезпечують автоматизацію збору, аналізу та візуалізації інформації, що підвищує точність і оперативність управлінських звітів.

Основними напрямками вдосконалення управлінської звітності є:

- стандартизація форм звітів,
- впровадження автоматизованих аналітичних систем,
- інтеграція даних з різних підсистем підприємства,
- підвищення кваліфікації персоналу,
- розвиток системи внутрішнього контролю.

Важливо формувати аналітичну культуру на підприємстві, заохочувати використання даних у процесі прийняття рішень і забезпечувати прозорість інформаційних потоків.

Отже, управлінська звітність відіграє ключову роль у системі забезпечення економічної безпеки підприємства, оскільки дозволяє формувати повну, достовірну та своєчасну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Ефективний порядок її складання забезпечує узгодженість дій структурних підрозділів, мінімізацію ризиків та підвищення конкурентоспроможності підприємства. Впровадження сучасних інформаційних технологій і розвиток обліково-аналітичного забезпечення сприяють підвищенню якості управління та досягненню стратегічних цілей економічної безпеки.

Література:

1. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : монографія / за заг. ред. А. М. Штангрета. Львів : Укр. акад. друкарства, 2017. 276 с.

2. Штангрет А. М., Караїм М. М. Обліково-аналітичне забезпечення як основа прийняття рішень суб'єктами безпеки підприємств. Електронний науково-практичний журнал «Східна Європа: Економіка, бізнес та управління». 2017. № 2(07). С. 167–170. URL: <http://www.easterneuropeebm.in.ua/index.php/vipusk-2-20>

РОЛЬ РИЗИКІВ У ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОМУ АНАЛІЗІ

МИХАЙЛЕНКО Ольга

Національний університет харчових технологій

Дослідження ризиків є невід'ємною складовою фінансово-інвестиційного аналізу підприємства, оскільки прийняття інвестиційних рішень завжди ґрунтується на співвідношенні очікуваної доходності та можливих втрат. Рівень ризику безпосередньо впливає на формування вартості капіталу, доступність фінансування, прогноз грошових потоків і кінцевий фінансовий результат.

Аналіз ризиків дозволяє:

- забезпечити економічну безпеку підприємства, запобігаючи втратам активів і капіталу;
- підвищити точність оцінки інвестиційних проєктів, адаптуючи прогноз доходів до умов невизначеності;
- оптимізувати структуру фінансування за рахунок вибору менш ризикових джерел капіталу;
- зміцнити конкурентні позиції підприємства завдяки своєчасному реагуванню на ринкові зміни;
- знизити ймовірність фінансової нестабільності або банкрутства.

У сучасних умовах глобалізації, високої волатильності фінансових ринків, політичної та економічної нестабільності України ризик-орієнтований підхід у фінансово-інвестиційному аналізі набуває особливої актуальності. Він дає можливість не лише оцінити поточний стан підприємства, але й прогнозувати потенційні загрози майбутньому розвитку.

Основними групами ризиків фінансово-інвестиційної діяльності є фінансові ризики (пов'язані з управлінням фінансовими ресурсами), інвестиційні ризики (стосуються вкладення коштів у реальні чи фінансові інвестиції), ринкові ризики (викликані зміною ринкової кон'юнктури), операційні ризики (пов'язані з внутрішньою організацією діяльності), макроекономічні та політичні ризики (формуються зовнішнім середовищем) та екологічні та соціальні ризики (рис.).

Основна роль дослідження ризиків полягає в тому, що воно дозволяє оцінити реальну дохідність інвестицій, коригуючи очікувані результати з урахуванням можливих негативних сценаріїв, визначити ступінь надійності та безпечності фінансування, мінімізуючи загрозу втрати капіталу, оптимізувати структуру інвестиційного портфеля через диверсифікацію та вибір найбільш збалансованих активів, виявити потенційні внутрішні й зовнішні фактори небезпеки, які можуть вплинути на фінансові результати та забезпечити ефективне стратегічне управління, спрямоване на стабільний розвиток підприємства.

Оцінка ризиків суттєво впливає на формування вартості капіталу, вибір пріоритетних інвестиційних проєктів, прогноз майбутніх грошових потоків, рівень інвестиційної привабливості підприємства. Рівень ризику залежить від структури капіталу, галузевої специфіки, якості фінансового управління, стану інвестиційного клімату держави.

Підприємствам харчової промисловості притаманні специфічні ризики, що вирізняють їх серед інших галузей через технологічні, регуляторні, ланцюгові та споживчі особливості. До таких ризиків можна віднести ризики безпеки й якості продукції (ризик забруднення (біологічного, хімічного чи фізичного), ризик невідповідності якості (смак, текстура, зовнішній вигляд), що може привести до відклику продукції), ланцюгові (supply-chain) ризики (перебої у постачанні сировини або пакувальних матеріалів — через стихійні лиха, логістичні проблеми, кризу на ринку постачальників, проблеми з перевезенням, зберіганням, залежність від однієї - двох сировинних баз, що підвищує

вразливість), регуляторні та нормативні ризики (галузь дуже регламентована: правила безпеки, маркування, сертифікації, невідповідність або зміни у законодавстві – можуть призвести до штрафів, призупинення виробництва), операційні ризики (поломки обладнання, неякісне технічне обслуговування, людські помилки, неправильне управління запасами, втрати сировини чи готової продукції), ризики ринку та споживача (зміна споживчих переваг — потреба швидкої адаптації, сильна конкуренція на ринку харчових продуктів — тиснуть на ціни, маржу), фінансові та валютні ризики (коливання цін на сировину (зерно, м'ясо, олія) впливають на собівартість, валютні ризики — якщо сировина або обладнання імпортується, інфляція, підвищення витрат на енергію та логістику), екологічні та соціальні ризики (підвищені вимоги до екологічності: пакування, відходи, викиди, соціальні ризики: трудові умови, репутація бренду, етичне сировинне постачання).

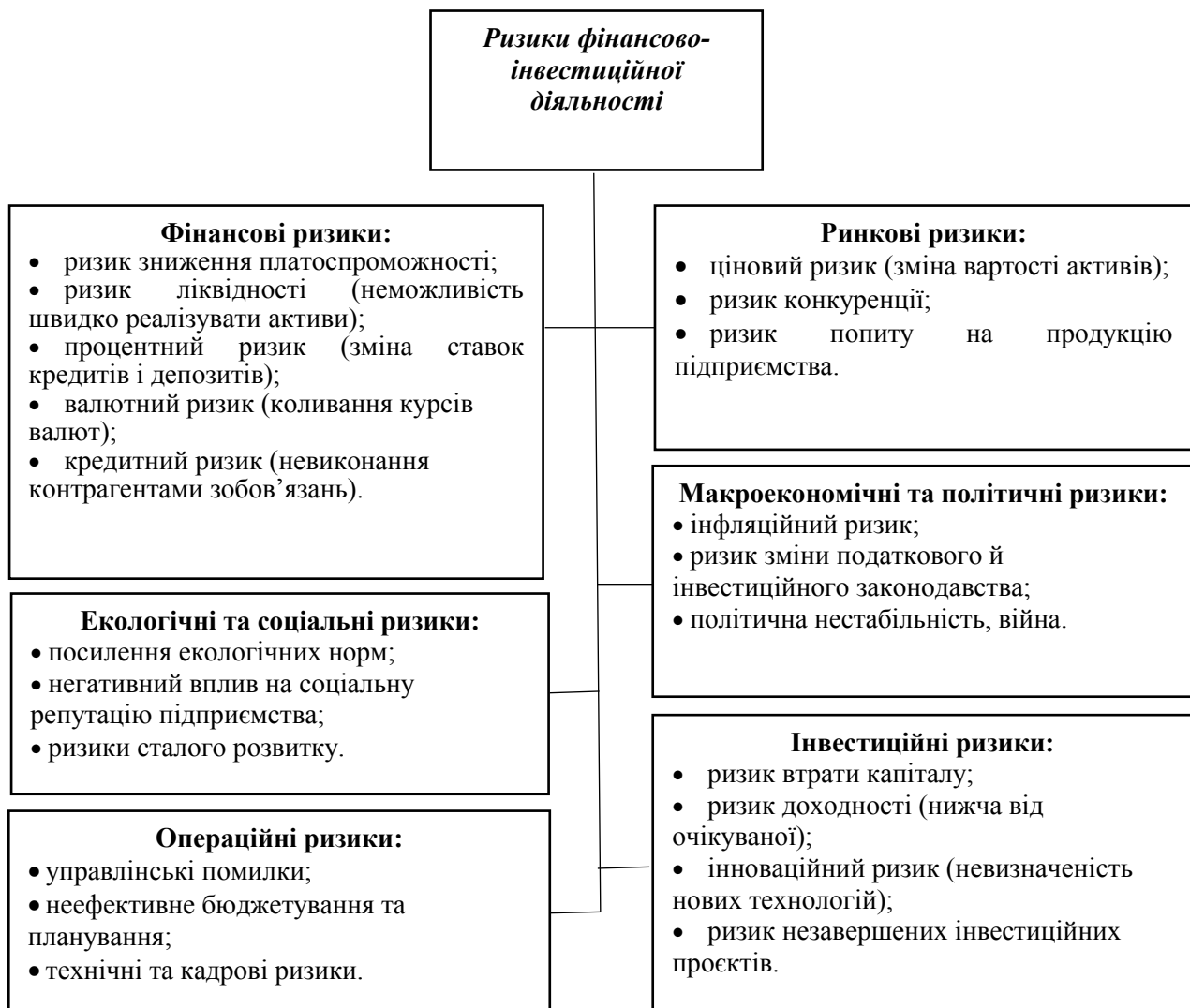

Рис. Характеристика ризиків фінансово-інвестиційної діяльності

Для підприємств харчової промисловості в Україні можна сказати, що рівень ризиків фінансово-інвестиційної діяльності знаходиться в межах від середнього до високого. Для великих компаній з більш стійкою фінансовою

базою ризику можуть бути нижчі, а для малих-середніх — значно вищі.

Дослідження аналітиків показали що для багатьох підприємств харчової промисловості фінансові ризики мають найвищий рівень серед інших ризиків. У сучасному огляді галузі в умовах воєнного стану зазначено, що через руйнування логістичної інфраструктури, зростання витрат та нестачу робочої сили підприємства змушені функціонувати в умовах високої невизначеності та підвищеного ризику.

З огляду на наявні дослідження, можна припустити, що найбільший ризик — у підгалузях м'ясо- та молочної промисловості та виробництва олій/тваринних жирів. Ці галузі мають значну чутливість до процентного ризику, тобто до зміни ставки кредитування, до змін витрат на енергію й логістику, залежність від світових цін на сировину (насіння олійних культур), імпорту/експорту, питомої ваги сировини (живих тварин) та високі вимоги до якості. Але це не означає, що інші підгалузі безризикові — вони можуть мати інші форми (наприклад, технологічні й регуляторні) ризику.

Отже, дослідження ризиків є важливою передумовою обґрунтованого прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення стійкого зростання, фінансової стабільності та інвестиційної привабливості підприємства. Ризики відіграють ключову роль у процесі фінансово-інвестиційного аналізу, оскільки саме невизначеність майбутніх економічних умов визначає ефективність вкладення капіталу. Будь-яке інвестиційне рішення передбачає компроміс між рівнем доходності та величиною можливих втрат, тому аналіз ризиків дає можливість забезпечити баланс між цими показниками.

Література:

1. Бланк І. О., Гуляєва Н. М. Інвестиційний менеджмент: підручник. Київ : КНТЕУ, 2003. 398 с
2. Гуляєва Н., Вавдійчик І. Інвестиційна активність підприємств: джерела відновлення. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2021. № 4. С. 36-55.
3. Запорожець Г. В. Теоретико-методичні засади управління інвестиційними ресурсами організації. Бізнес Інформ. 2020. № 4. С. 433-439.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

НІКОЛАЄНКО Світлана

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки питання достовірного обліку доходів суб'єктів господарювання набуває особливого значення. Доходи є основним показником ефективності діяльності підприємства, визначають рівень прибутковості та впливають на фінансову стабільність. Правильна організація обліку доходів забезпечує можливість формування якісної фінансової звітності, аналізу результатів діяльності та прийняття управлінських рішень.

Доходи підприємства — це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання

власного капіталу (крім випадків внесків власників). Вони відображають результат господарської діяльності підприємства та є ключовим елементом у формуванні фінансових результатів.

Доходи поділяють на доходи від основної діяльності (виручка від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг), інші операційні доходи (доходи від оренди, штрафи, пені, курсові різниці тощо), фінансові доходи, (дивіденди, відсотки), інвестиційні доходи, надзвичайні доходи (в сучасному обліку — практично не використовуються).

Методика обліку доходів передбачає сукупність процедур щодо їх документального оформлення, оцінки, відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Основними етапами методики обліку доходів є первинне документування — оформлення первинних документів (накладні, акти виконаних робіт, рахунки, касові документи тощо), визнання доходів — на дату переходу ризиків і вигід від продавця до покупця (згідно з НП(С)БО 15 або МСФЗ 15), оцінка доходів — здійснюється за справедливою вартістю отриманих або очікуваних активів, відображення в обліку (за допомогою рахунків класу 7 «Доходи і результати діяльності»), закриття рахунків доходів (наприкінці звітного періоду шляхом перенесення сум на рахунок 79 «Фінансові результати»).

Організація обліку доходів передбачає створення ефективної системи облікової політики, яка визначає принципи, методи та процедури ведення обліку. До основних елементів організації обліку доходів можна віднести встановлення відповідальних осіб за формування облікової інформації, вибір програмного забезпечення для автоматизації обліку (1С, BAS, SAP тощо), розробка графіка документообігу, контроль за правильністю відображення доходів та їх узгодження з податковим обліком, формування аналітичних звітів про структуру та динаміку доходів. Ефективна організація обліку доходів забезпечує своєчасність, повноту та достовірність інформації, необхідної для управління підприємством.

В процесі ведення обліку доходів необхідно вирішити ряд проблем, пов'язаних із веденням обліку доходів, серед яких можна виділити складність у визначенні моменту визнання доходу при довгострокових контрактах, невідповідність між бухгалтерським і податковим обліком, недостатній рівень автоматизації облікових процесів та відсутність єдиних підходів до оцінки справедливої вартості доходів.

Основними напрями вдосконалення обліку доходів суб'єктів господарювання можна назвати гармонізацію національних стандартів із МСФЗ, впровадження автоматизованих систем управлінського обліку, підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу та посилення внутрішнього контролю за достовірністю даних.

Отже, методика та організація обліку доходів є важливою складовою системи фінансового обліку підприємства. Від правильності їх побудови залежить достовірність фінансової звітності, можливість оцінки ефективності діяльності та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Удосконалення методики обліку доходів повинно базуватися на впровадженні сучасних

інформаційних технологій, узгодженні з міжнародними стандартами та забезпеченні високої якості облікової інформації.

РОЛЬ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ СТАНУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

РЕДЗЮК Тетяна

Національний університет харчових технологій

Податкова звітність є одним із найважливіших елементів системи фінансово-господарського контролю. Вона забезпечує зворотний зв'язок між суб'єктом господарювання та державою, фіксуючи результати його економічної діяльності у грошовому вираженні. У сучасних умовах, коли підприємства функціонують у середовищі з високим рівнем податкового навантаження, нестабільності законодавства та значних ризиків, податкова звітність набуває стратегічного значення не лише як обов'язковий інструмент фіскального обліку, а й як засіб діагностики економічної безпеки.

Податкова звітність — це система документів встановленої форми, що відображає результати обчислення та сплати податків і зборів до бюджету, а також інші обов'язкові платежі. Згідно з Податковим кодексом України, податкова звітність є обов'язковою для всіх платників податків. Її основними принципами є достовірність (інформація повинна точно відображати фінансово-господарські операції), своєчасність (звітність подається у визначені терміни), повнота (включення всіх об'єктів оподаткування), єдність методології (узгодженість з нормами бухгалтерського обліку).

Податкова звітність виконує не лише облікову, а й управлінську функцію. Вона є інформаційним базисом для ухвалення стратегічних рішень. На її основі керівництво може оцінювати фінансові результати діяльності, планувати обсяг податкових зобов'язань, здійснювати оптимізацію податкового навантаження, прогнозувати вплив змін податкового законодавства та забезпечувати прозорість перед інвесторами та державними органами. Таким чином, податкова звітність — це не лише форма взаємодії з державою, а й елемент системи внутрішнього контролю підприємства.

З метою використання податкової звітності в аналітичних цілях застосовуються такі методи як порівняльний аналіз (порівняння показників звітності за різні періоди (місяць, квартал, рік)), вертикальний аналіз (визначення структури доходів і витрат), горизонтальний аналіз (оцінка тенденцій зміни податкових показників у динаміці), коефіцієнтний аналіз (розрахунок співвідношень між прибутком, податками і витратами), прогнозний аналіз (моделювання можливих сценаріїв зміни податкового навантаження). Усі ці методи допомагають оцінити рівень ризиків, запобігти податковим порушенням і забезпечити стійкість фінансової системи підприємства.

Економічна безпека підприємства визначається як стан захищеності його фінансових, виробничих, інформаційних і кадрових ресурсів від зовнішніх і

внутрішніх загроз.

Податкова звітність є важливим джерелом інформації для оцінки рівня цієї безпеки. З її допомогою можна оцінити рівень податкового навантаження, виявити тенденції фінансової стабільності та платоспроможності, визначити законність фінансових операцій, розрахувати ризики фінансових санкцій, дослідити ефективність податкової політики.

Але незважаючи на активну цифровізацію, податкова звітність в Україні має низку проблем. До таких проблем можна віднести складність форм і часті зміни нормативних актів і термінів подання звітів, перевантаженість бухгалтерів великою кількістю звітів, дублювання інформації у різних звітних формах, обмежена інтеграція між податковими та бухгалтерськими системами, недостатня автоматизація аналізу даних, складність перевірки правильності розрахунків, високі штрафи за незначні помилки. Через це підприємства часто зазнають додаткових витрат і мають підвищені ризики порушення податкової дисципліни.

Отже, податкова система безпосередньо впливає на фінансово-господарську діяльність підприємства, тому в аналітичній роботі вона відіграє стратегічно важливу роль. Основні напрями її впливу є формування податкового навантаження, планування та оптимізація фінансів, оцінка інвестиційної доцільності, управління ризиками, підвищення прозорості та довіри та аналітичне забезпечення управлінських рішень. Тому для підвищення ефективності податкової звітності пропонується проводити єдину електронну систему звітності з автоматичною перевіркою даних, спростити форми декларацій та усунути дублювання показників, забезпечити інтеграцію бухгалтерських програм із базами ДПС, розробити аналітичні панелі (дашборди) для оцінки рівня податкових ризиків проводити навчання бухгалтерів щодо нових методів звітності та аналізу. Такі кроки сприятимуть не лише зменшенню адміністративного навантаження, а й підвищенню прозорості фінансової інформації.

Література:

1. Жилиєва Н. Фіскальна політика держави в період світової економічної кризи та напрями підвищення її ефективності. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. 2017. № 119. С. 49–51.
2. Податковий кодекс України: від 2 грудня 2010 року № 2755-VI / Верховна Рада України, Кодекс. Голос України. 2010. № 229.
3. Шиндирук А.В. Напрями вдосконалення податкової системи України. Взаємовплив фінансової політики держави та суб'єктів господарювання в сучасних умовах: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції студентів та аспірантів, м. Чернівці, 24 квітня 2019 р. Чернівці. С. 43-45.

РИЗИКИ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

СКОМОРОХОВА Світлана

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах глобалізації та цифровізації економіки облікова інформація відіграє вирішальну роль у забезпеченні ефективного управління підприємством і підтриманні його економічної безпеки. Достовірність, своєчасність і повнота облікових даних є фундаментом для прийняття управлінських рішень, формування фінансової звітності, оцінки ризиків і визначення стратегічних напрямів розвитку. Водночас облікова інформація є вразливою до численних загроз, які можуть призвести до спотворення даних, втрати комерційної таємниці або маніпулювання результатами діяльності. Саме тому дослідження ризиків, пов'язаних із формуванням і використанням облікової інформації, є важливою складовою економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Під ризиками облікової інформації розуміють імовірність виникнення помилок, спотворень або несанкціонованих дій, що призводять до зниження достовірності фінансових показників і можуть мати негативні наслідки для діяльності підприємства.

Такі ризики охоплюють не лише бухгалтерський облік, а й управлінський, податковий, фінансовий і внутрішній контроль. Вони можуть виникати як через людський фактор, так і через технічні збої або навмисні дії.

Основні джерела ризиків є організаційні недоліки (відсутність належного внутрішнього контролю, нечіткий розподіл обов'язків, відсутність регламентів), технічні ризики (збої програмного забезпечення, несанкціонований доступ до баз даних, втрати інформації), кадрові ризики (низька кваліфікація персоналу, шахрайство, порушення етики обліку) та зовнішні ризики (кібератаки, зміни законодавства, конкурентний тиск).

До основних видів ризиків, які впливають на економічну безпеку суб'єктів господарювання, належать:

1. Інформаційні ризики
2. Фінансові ризики
3. Операційні ризики
4. Технологічні ризики
5. Юридичні ризики
6. Репутаційні ризики

Наявність ризиків в обліковій системі безпосередньо впливає на рівень економічної безпеки підприємства. Таким чином, ефективне управління ризиками облікової інформації є запорукою стабільності діяльності підприємства, його фінансової надійності та стратегічної стійкості.

Для зниження рівня ризиків доцільно впроваджувати комплекс організаційних, технічних і правових заходів:

- Вдосконалення системи внутрішнього контролю, розподіл відповідальності між працівниками облікових підрозділів.

- Автоматизація облікових процесів із використанням надійного програмного забезпечення.
- Резервне копіювання даних і захист облікової інформації від несанкціонованого доступу.
- Підвищення кваліфікації бухгалтерів та аудиторів, навчання з питань інформаційної безпеки.
- Регулярний аудит і моніторинг фінансової звітності для виявлення помилок та порушень.
- Дотримання принципів прозорості та етики обліку, що підвищує довіру до інформації.

Отже, ризики облікової інформації є невід'ємною складовою діяльності будь-якого підприємства, проте рівень їх впливу залежить від ефективності системи управління безпекою. Своєчасне виявлення, оцінка та мінімізація таких ризиків сприяють підвищенню достовірності облікових даних, забезпеченню стабільності бізнесу та зміцненню економічної безпеки суб'єкта господарювання. Управління ризиками в системі обліку має бути інтегрованою частиною загальної стратегії підприємства, орієнтованої на довгострокову ефективність і конкурентоспроможність.

НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

СКОПЕНКО Наталія

Національний університет харчових технологій

В умовах післявоєнної відбудови економіки України особливої актуальності набуває питання відновлення та розвитку переробних підприємств агропромислового комплексу (АПК), які забезпечують продовольчу безпеку держави, формують експортний потенціал та створюють додану вартість на внутрішньому ринку. З огляду на руйнування виробничої інфраструктури, дефіцит сировини, порушення логістичних ланцюгів і енергетичну нестабільність, відновлення галузі має спиратися не лише на відтворення довоєнних обсягів, а на глибоку структурну модернізацію, технологічне оновлення та інтеграцію у європейський економічний простір.

Відновлення агросектору України потребує комплексного підходу, який поєднує модернізацію виробничих потужностей, розвиток переробних підприємств та залучення інвестицій

Насамперед відновлення переробних підприємств повинно відбуватися на основі інноваційно-технологічної модернізації. Це передбачає заміну застарілого обладнання на сучасне енергоощадне, впровадження систем автоматизації виробничих процесів, використання цифрових технологій контролю якості, аналітики даних та інтелектуальних систем управління. Це відповідає міжнародним рекомендаціям щодо стимулювання інновацій і підвищення продуктивності агропромислового комплексу України [2; 4].

Особливої уваги потребує розвиток енергетичної автономії підприємств через використання відновлюваних джерел енергії — біогазових комплексів,

сонячних і вітрових станцій, що дозволить підвищити стійкість виробництва до зовнішніх загроз [3].

Важливим напрямом є відновлення логістичної інфраструктури, зокрема будівництво та модернізація транспортних шляхів, складів, холодильних потужностей і логістичних хабів поблизу виробничих кластерів. Це сприятиме оптимізації постачання сировини та готової продукції, скороченню логістичних витрат і підвищенню ефективності експорту.

Цифровізація переробних підприємств є ключовим чинником відновлення та розвитку. Вона передбачає впровадження систем автоматизації виробничих процесів, аналітики даних та інтелектуальних систем управління, що дозволяє підвищити ефективність виробництва, якість продукції та оперативність прийняття рішень [1]. Використання цифрових платформ також сприяє оптимізації логістики, контролю постачань і прогнозуванню попиту на продукцію.

Для забезпечення швидкого відновлення галузі необхідна фінансова та інвестиційна підтримка, яка може бути реалізована через державні програми, міжнародні гранти, пільгове кредитування та державно-приватне партнерство. Доцільним є створення спеціалізованих фондів підтримки інноваційних проєктів переробної промисловості та сприяння залученню іноземних інвесторів.

Отже, стратегічне відновлення агросектору можливе лише за умов впровадження інституційних реформ, цифровізації виробництва та залучення інвестицій у переробку [1].

Окремої уваги потребує відновлення кадрового потенціалу. В умовах трудової міграції та втрати спеціалістів важливо забезпечити системну підготовку й перепідготовку кадрів, упровадити дуальну освіту, посилити взаємодію підприємств з університетами та професійно-технічними закладами.

Сучасні тенденції розвитку вимагають екологізації виробництва та переходу до принципів циркулярної економіки. Це передбачає мінімізацію відходів, повторне використання води та енергії, утилізацію побічної сировини, перехід на біорозкладну упаковку та впровадження систем екологічного менеджменту згідно зі стандартами ISO 14001 [3].

З метою підвищення економічної стійкості та конкурентоспроможності необхідно активізувати інноваційно-кластерний підхід до розвитку галузі. Формування регіональних кластерів, технопарків, індустріальних зон і партнерств між агровиробниками, переробниками, науковими установами та органами влади дозволить досягти синергетичного ефекту, підвищити ефективність інвестицій і пришвидшити процес відновлення.

Отже, напрями відновлення переробних підприємств агропромислового комплексу мають бути спрямовані на комплексне відновлення виробничої, технологічної, логістичної та кадрової бази, орієнтоване на довгострокову конкурентоспроможність. Впровадження інноваційних технологій, посилення енергетичної незалежності, екологічна відповідальність і підтримка держави створюють основу для формування сучасної, стійкої та високоефективної моделі розвитку переробної промисловості України.

Література:

1. CSIS. Blueprint for an Agricultural Recovery Plan for Ukraine / Center for Strategic and International Studies. — Washington, D. C. : CSIS, 2023. — 58 с. — Режим доступу: <https://www.csis.org/analysis/blueprint-agricultural-recovery-plan-ukraine>CSIS
2. FAO. Ukraine: Response programme / Food and Agriculture Organization of the UN. — Rome : FAO, 2023. — 45 с. — Режим доступу: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/bab94e66-bac6-4519-9b4f-47e8b68b8d5f/content>
3. Kyiv School of Economics. Food Processing. What's next? / KSE. — Київ : KSE, 2023. — 52 с. — Режим доступу: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/06/Food-Processing.-Whats-next.pdf>
4. World Bank. Ukraine: Agriculture Recovery Inclusive Support Emergency (ARISE) : project document / World Bank. — Washington, D. C. : World Bank, 2023. — 72 с. — Режим доступу: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099101923095537231/pdf/BOSIB-ba93e636-c705-4903-a1f5-cd2b8325e6e5.pdf>

ОСНОВНІ ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

**СТРАШИНСЬКА Лариса,
ПІТУХОВ Володимир**

Національний університет харчових технологій

Хліб є традиційним продуктом, який споживається всіма групами населення незалежно від рівня доходів, соціального статусу, статі та віку. Особливістю хлібопекарської промисловості є висока транспортабельність основної сировини (борошна) і при цьому невисока транспортабельність готової продукції. Терміни зберігання основної частини продукції не перевищують 72 години.

Обсяг ринку хлібобулочних виробів в Україні демонструє тенденцію до скорочення в натуральному виразі, що пов'язано зі зміною культури споживання хліба і споживчих переваг, проте в грошовому еквіваленті розміри ринку продовжують зростати за рахунок подорожчання виробів.

Більшість населення купує традиційні види хліба, а у великих містах набули популярності нестандартні сорти хліба та хлібобулочних виробів, в тому числі вироблені з житнього борошна.

Хлібобулочні вироби випікаються як великими підприємствами, так і приватними пекарнями, включаючи власне виробництво торговельних мереж, кафе, кафе-кондитерських тощо, кількість яких з року в рік зростає. Така ситуація посилює конкуренцію на ринку, змушуючи виробників підвищувати власну конкурентоспроможність.

Серед основних чинників, які впливають на конкурентоспроможність підприємств хлібопекарської промисловості можна виділити наступні:

1. Виникнення великої кількості міні-пекарен, підприємств невеликої потужності, які часто не звітують як юридичні особи в органи статистики, збільшують розміри «тіньового» ринку. На сьогоднішній день в Україні легально виробляють не більше 30% хлібобулочних виробів. Інші 70% – «тіньові» виробники, які формують свій ринок сировини і здійснюють весь процес закупівлі і виробництва нелегально.

Зростання кількості дрібних гравців та їх агресивні стратегії в регіонах стають все більшою проблемою для бізнесу, який працює легально. Причина такої тенденції – спрощена система оподаткування, а також лібералізація в частині державного контролю, що викривляє конкурентне середовища на ринку хліба.

2. Зростання цін на сировинні складові: борошно, цукор, яйця, олієжирову продукцію, а також на енергоносії та паливно-мастильні матеріали.

Внаслідок цього протягом декількох останніх років зростає індекс споживчих цін на хліб. І якщо за 2020 рік ціни на хліб збільшились в середньому на 6,4% проти рівня попереднього року, то у 2025 році можемо спостерігати наступну ситуацію (табл. 1).

Таблиця 1.

Середні споживчі ціни в Україні протягом 2024-2025 рр.

Товари-представники	Одиниця виміру	Червень 2024 р.	Червень 2025 р.	Зміна, %
Хліб пшеничний з борошна вищого ґатунку	кг	46,4	57,9	24,9
Хліб пшеничний з борошна першого ґатунку	кг	37,1	46,2	24,5
Хліб житній, житньо-пшеничний	кг	38,4	47,5	23,8
Батон	500 г	24,0	29,4	22,6
Борошно пшеничне	кг	16,0	21,7	36,1
Яйця	десяток	33,0	53,6	62,7
Масло вершкове	200 г	80,5	107,4	33,4
Олія соняшникова	л	58,8	80,6	37,2
Цукор	кг	31,0	33,6	8,2

Джерело: Державна служба статистики України

Отже, можемо констатувати зростання цін на хліб і хлібобулочні вироби в Україні у 2025 р. проти рівня 2024 р. в середньому на 22–25%, в той час як ціна на борошно пшеничне збільшилась за цей період більше, ніж на 36%. Також досить суттєво зросли ціни на масло вершкове та олію соняшкову (33– 37%). Найбільше зростання продемонстрували яйця – майже 63%.

При цьому масові і дешеві сорти хліба втрачають популярність, в той час як високомаржинальні, преміальні сорти демонструють зростання.

3. Низька ефективність функціонування підприємств хлібопекарської галузі.

4. Складні умови доставки продукції у віддалені від обласних і районних центрів населені пункти у зв'язку з відсутністю збутової інфраструктури.

5. Скорочення чисельності населення в країні.
6. Залежність ринку від борошномельної промисловості. Хлібопекарські підприємства залежні від забезпеченості борошном, оскільки її питома вага в готовому виробі складає більше 50%.
7. Зростання виробництва хліба в роздрібних мережах і скорочення індустріального виробництва. Виробники вважають, що скоро на прилавках відновиться баланс. Відмова від повного циклу виробництва торговельними мережами пояснюють тим, що доволі складно масштабувати міні-виробництва в кожному супермаркеті. Поки у виробників збільшується частка продажів в сегменті замороженого хліба.
8. Вихід транснаціональних гравців. Хліб сприймається як продукт з коротким або дуже коротким терміном придатності, тобто вироблятися він може тільки в безпосередній близькості до споживача. Проте розвиток технологій зробило можливим використання заготовок, обсяг імпорту яких в Україну стає все більшим.

ОСОБЛИВОСТІ ВИБІРКОВОГО МЕТОДУ У СТАТИСТИЦІ

**ТИТАРЧУК Дмитро,
СОЛОМЧУК Людмила**

Національний університет харчових технологій

Вибірковий метод є одним із ключових інструментів статистичного дослідження, що забезпечує отримання узагальнюючих характеристик сукупності на основі аналізу її частини — вибірки. Його застосування дозволяє зменшити витрати часу, коштів та трудових ресурсів порівняно з суцільним обстеженням, водночас забезпечуючи достатній рівень точності результатів.

Сутність вибіркового методу полягає у науково обґрунтованому відборі частини елементів генеральної сукупності, які репрезентують її основні властивості. Якість статистичних висновків при цьому залежить від правильності побудови вибірки, адекватності обраної схеми відбору, а також від величини та структури вибіркової сукупності.

Основними **етапами реалізації вибіркового методу** є:

1. Визначення генеральної сукупності та одиниць спостереження.
 2. Формування вибіркової сукупності.
 3. Збирання, узагальнення й аналіз вибірових даних.
 4. Оцінювання параметрів генеральної сукупності за вибіровими показниками.
 5. Перевірка надійності та репрезентативності отриманих результатів.
- Існують різні **схеми відбору**: випадкова (проста, систематична, стратифікована, серійна) та невідповідна (свідомий, квотний, експертний добір). Найбільш поширеним у наукових і соціально-економічних дослідженнях є стратифікований відбір, який забезпечує представлення всіх груп сукупності відповідно до їхньої частки, що підвищує точність оцінок.

До переваг вибіркового методу належать економічність, можливість оперативного отримання результатів, зниження навантаження на статистичні органи та дослідників, а також зменшення похибок, пов'язаних із масовим збором даних. Однак існують і недоліки, зокрема вибіркова похибка, ризик нерепрезентативності вибірки та залежність точності оцінок від обсягу спостережень.

Особливу увагу слід приділяти оцінюванню похибок вибірки. Випадкові похибки визначаються математично на основі теорії ймовірностей (зокрема через стандартну помилку та довірчі інтервали), тоді як систематичні похибки пов'язані з методологічними помилками або недосконалістю процедури відбору.

Сучасні тенденції у розвитку вибіркового методу пов'язані з використанням інформаційних технологій і великих даних (Big Data), що дозволяє поєднувати традиційні вибіркові дослідження з аналітичними платформами машинного навчання. Це відкриває нові можливості для підвищення точності та глибини статистичних узагальнень.

Отже, вибірковий метод залишається фундаментальним інструментом статистики, який поєднує наукову строгість і практичну ефективність. Його подальше удосконалення пов'язане з цифровізацією процесів збору даних, автоматизацією аналізу та розробленням нових алгоритмів відбору, що забезпечать баланс між економічністю дослідження та достовірністю результатів.

Література

1. Пирожков, С. І., Рязанцева, В. В., Моторин, Р. М. та ін. Статистика. підручник : Київ. КНТЕУ, 2020. 164 URL: <http://doi.org/10.31617/p.knute.2020-164>

2. Горкавий В.К. Статистика : підручник : Київ : Алерта, 2020, 644 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ ЕТАПИ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВА

ТУРЧИНА Марія

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах зростаючої конкуренції, цифровізації економіки та динамічного розвитку ринкового середовища особливого значення набуває ефективне управління змінами на підприємстві. Одним із найважливіших інструментів прийняття обґрунтованих управлінських рішень є бізнес-аналіз, який дає змогу комплексно оцінити стан підприємства, визначити проблеми, розробити ефективні рішення й обґрунтувати стратегію розвитку.

Основні завдання бізнес-аналізу полягають у наступному:

- зборі, узагальненні та інтерпретації даних щодо внутрішнього та зовнішнього середовища організації;
- моделюванні та вдосконаленні бізнес-процесів;
- формуванні вимог до впровадження нових систем, продуктів або стратегій;

–підтримці прийняття управлінських рішень на різних рівнях управління.

Бізнес-аналіз підприємства — це систематичний процес збору, оброблення та інтерпретації інформації, спрямований на підвищення ефективності діяльності організації. Його ефективність безпосередньо залежить від послідовності проходження основних етапів:

1. Ідентифікація проблеми та визначення цілей. На початковому етапі аналітик визначає проблемну ситуацію, цілі підприємства та очікувані результати. Проводиться аналіз місії, стратегічних пріоритетів, факторів зовнішнього середовища й обмежень ресурсів. Результатом цього етапу є формування проблемного поля та постановка завдань бізнес-аналізу.

2. Збір і систематизація інформації. На цьому етапі здійснюється збір первинних і вторинних даних про діяльність підприємства, його організаційну структуру, фінансові показники, персонал, клієнтів і конкурентів. Основні методи збору інформації: інтерв'ю, анкетування, аналіз документів, спостереження, SWOT-аналіз, експертні оцінки. Результатом є інформаційна база для подальшого аналізу.

3. Аналіз поточного стану («AS-IS»). Аналітик досліджує реальний стан бізнес-процесів, визначає «вузькі місця», дублювання функцій, неефективні витрати часу та ресурсів. Результатом етапу є детальна модель поточного стану — «AS-IS».

4. Розроблення цільової моделі («TO-BE»). На цьому етапі формуються пропозиції щодо вдосконалення процесів, структури управління, розподілу ресурсів, запровадження нових технологій. Будується модель майбутнього стану («TO-BE»), що відображає бажані зміни. Проводиться оцінювання ефективності та ризиків кожного із запропонованих варіантів. Результатом є опис оптимізованої системи діяльності підприємства.

5. Формування вимог до рішень. Виявлені бізнес-потреби трансформуються у вимоги до майбутніх змін — функціональні, технічні, організаційні. Формується документ «Специфікація вимог» (Business Requirements Document, BRD), що визначає параметри і критерії майбутніх рішень.

6. Верифікація, погодження та затвердження. Розроблені рішення перевіряються на відповідність стратегічним цілям підприємства. Проводяться консультації із зацікавленими сторонами, обговорення й затвердження остаточного варіанту змін. Результатом є схвалена модель майбутнього стану або технічне завдання на впровадження.

7. Впровадження та моніторинг. На цьому етапі реалізуються узгоджені зміни: запроваджуються нові процеси, IT-рішення, стандарти чи організаційні заходи. Бізнес-аналітик супроводжує процес впровадження, бере участь у тестуванні, навчанні персоналу, оцінює досягнення поставлених цілей. Результатом є фактичне підвищення ефективності діяльності підприємства.

8. Контроль, оцінка результатів та удосконалення. Після впровадження проводиться моніторинг досягнутих результатів та визначення нових потреб. Цей етап забезпечує безперервність процесу вдосконалення бізнесу, формуючи новий цикл бізнес-аналізу.

Бізнес-аналіз є комплексним процесом, що поєднує стратегічне мислення, аналітичні методи та системний підхід до вдосконалення діяльності підприємства.

Його ефективність залежить від правильного визначення проблеми, якості збору інформації, точності моделей «AS-IS» і «TO-BE» та здатності команди реалізувати узгоджені зміни.

Основні етапи бізнес-аналізу підприємства утворюють цілісний цикл — від постановки проблеми до реалізації змін і контролю результатів. Їх послідовне виконання забезпечує:

- обґрунтованість управлінських рішень;
- ефективне використання ресурсів;
- адаптивність підприємства до ринкових змін;
- підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, бізнес-аналіз виступає не лише інструментом діагностики, а й механізмом розвитку підприємства, який забезпечує стратегічне управління, інноваційність і стійке зростання.

Література:

1. Сидорова А. В. Бізнес – аналітика: навч. – метод. Посібник / А. В. Сидорова, Д. В. Біленко, Н. В. Буркіна – Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. – 104 с.
2. HIGHLOAD. <https://highload.tech/uk/blogs/dosit-vinahoditi-velosiped-yak-pravilno-pobuduvati-protsesi-biznes-analizu-pokrokovij-gajd/>

СЕКЦІЯ 3.

ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕНДЕНЦІЇ, СТАН І ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

СТРАТЕГІЧНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА: ІНТЕГРАЦІЯ ОПЕРАТИВНОГО ТА ПЕРСПЕКТИВНОГО АНАЛІЗУ

**ГАЙЧЕНЯ Юлія
БАЛАШОВА Олена**

Донбаська державна машинобудівна академія

Вступ. Суб'єкти підприємництва, які прагнуть успіху, зосереджують свою діяльність на стратегічних пріоритетах. Для збереження клієнтської бази та виправдання споживчих очікувань, керівництво компанії мусить дотримуватися загальної організаційної стратегії. Добре продумана стратегія забезпечує суб'єкту підприємництва довгострокову лояльність цільових клієнтів, оскільки дозволяє систематично задовольняти їхні потреби ефективніше, ніж це роблять конкуренти на ринку.

Таким чином, стратегія є ключовим інструментом, за допомогою якого бізнес-структура визначає свою позицію у галузі та на ринку. Це детальний план дій, розроблений компанією для формування сталої конкурентної переваги. Основне стратегічне питання полягає в тому, чому різні суб'єкти підприємництва, функціонуючи в ідентичних умовах зовнішнього середовища, демонструють різну ефективність.

Мета дослідження. Завдання розробки стратегічного розвитку бізнесу залишаються критично важливими, незалежно від загальної макроекономічної ситуації. Кожен суб'єкт підприємництва повинен не лише для контрагентів та кредиторів, але й для власних потреб, адекватно оцінювати свій фінансовий стан, щоб обґрунтувати доцільність майбутніх кроків. Переважна більшість суб'єктів підприємництва здійснює оцінку своєї діяльності власними силами, залучаючи для цього фінансові служби. Отже, модель фінансового управління має бути надійною. Цього можна досягти шляхом застосування комплексного підходу, що охоплює як оперативний, так і стратегічний фінансовий аналіз. Для цього було розроблено стратегічна модель, яка адаптує класичний підхід з урахуванням сучасних фінансових показників та інструментів оперативного та стратегічного фінансового аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Фінансова стратегія суб'єкта підприємництва визначається як сукупність перспективних завдань і заходів розвитку, які бізнес-суб'єкт планує реалізувати для досягнення економічних, соціальних та організаційно-управлінських цілей різного масштабу [1, с.106].

Загальна стратегія розвитку суб'єкта підприємництва являє собою схему корпоративних намірів та дій, яка повинна бути ретельно спланована та мати високу гнучкість. Її ключове призначення полягає у:

- досягненні ефективності функціонування;
- аналізі та використанні ринкових можливостей;
- мобілізації та розподілі ресурсів;
- забезпеченні вигідної та стійкої позиції на ринку;

- створенні плану реагування на проблеми та загрози;
- визначенні ефективних напрямків розвитку;
- отриманні контролю над ситуацією у галузі.

Стратегія суб'єкта підприємництва має бути сфокусована на розвитку, що досягається через механізм спільного використання та координації кадрових та інших ресурсів між структурними підрозділами, інвестування фінансових ресурсів та забезпечення взаємодоповнюваності корпоративної діяльності.

Компанія може максимально раціонально використати свій внутрішній потенціал лише за умови застосування науково обґрунтованої стратегії, що враховує вплив різних факторів зовнішнього середовища. Наразі найбільш доцільні підходи до вдосконалення методики формування стратегії суб'єкта підприємництва передбачають систематизацію різних видів стратегій та розробку на їх основі організаційно-методичних засад. Це дозволяє найкращим чином використовувати та реалізувати власний внутрішній потенціал.

Варто зазначити, що корпорації та великі промислові підприємства зазвичай підходять до розробки своєї стратегії докладно і детально, тоді як суб'єкти середнього та малого бізнесу частіше обмежуються лише традиційними стратегічними перспективами.

Основна частина поточної стратегії суб'єкта підприємництва формується на основі раніше ініційованих дій та ділових підходів. Проте, коли ринкові умови несподівано змінюються, суб'єкту підприємництва необхідна стратегічна реакція на непередбачені обставини. Отже, частина бізнес-стратегії формується як аргументована відповідь на можливий непередбачений розвиток подій.

Корпоративна стратегія є найбільшою складовою загальної стратегії розвитку суб'єкта підприємництва. Її розробка, як правило, відбувається на рівні вищого менеджменту – радою директорів або вищим управлінцем. Зрозуміти стратегію компанії легко, якщо з'ясувати суть її основних елементів. Складові комплексної стратегії бізнесу детально представлені на рисунку 1.

Кожна складова загальної стратегії бізнес-структури має специфічні особливості. Наприклад, виробнича стратегія відображається у довгостроковій програмі конкретних заходів, спрямованих на виробництво та реалізацію продукції суб'єкта підприємництва.

По суті, стратегія виробництва інформує виробничий відділ про необхідні дії для досягнення головних цілей організації. Вони слугують «дорожньою картою» для виробничого підрозділу підприємства.

В рамках виробничих стратегій суб'єкт підприємництва визначає:

- інвестиції у виробничий процес;
- технології, які будуть використовуватися для виготовлення продукції;
- програми навчання виробничого персоналу;
- графік виробництва та інші ключові аспекти.

Крім того, вони охоплюють рішення щодо товарів та послуг, які суб'єкт підприємництва буде виробляти, а також терміни їх виведення на ринок.

Виробнича стратегія є найвищим рівнем управління, що безпосередньо впливає на основні цілі організації. Тому критично важливо, щоб вона була

узгоджена із загальною стратегією компанії та сформульована таким чином, щоб чітко розкривати завдання та цілі бізнесу.

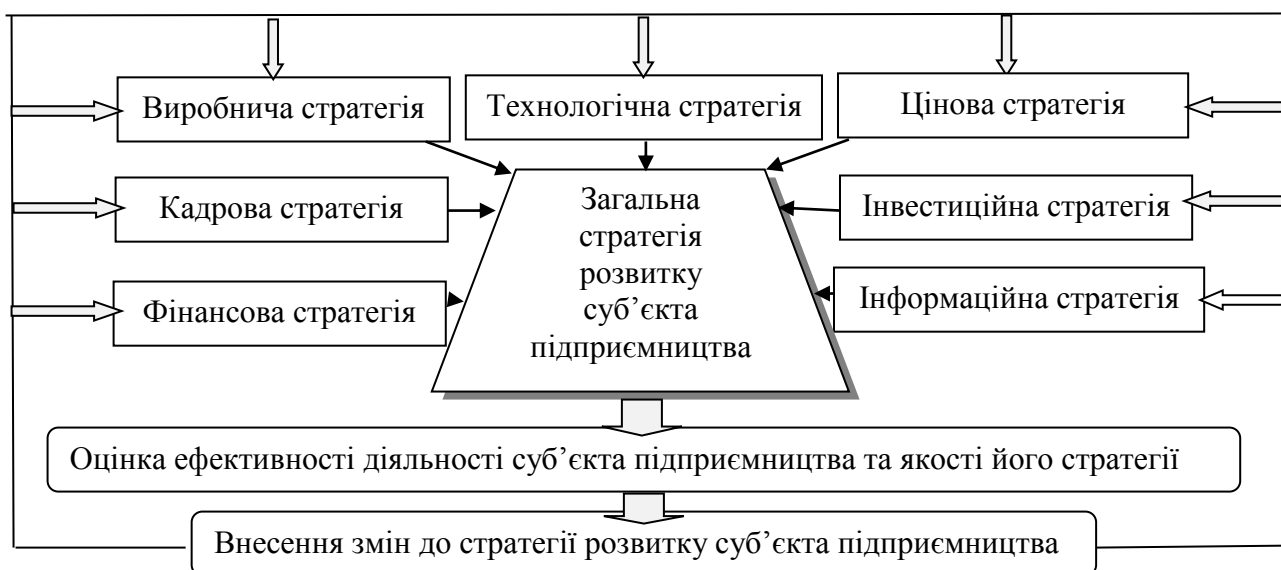

Рис. 1. Компоненти загальної стратегії розвитку суб'єкта підприємництва
Джерело: сформовано авторами

Технологічна стратегія – це сукупність рішень, які визначають динаміку технологічних виробничих процесів бізнесу та враховують вплив ринкових чинників. Вона зосереджена на визначенні позицій компанії у сфері досліджень та розробок (R&D) сучасних виробничих технологій у галузі, а також на підвищенні конкурентних переваг через володіння патентами та ноу-хау. При її розробці суб'єкт підприємництва повинен ретельно оцінювати свої конкурентні позиції, зокрема, враховуючи наявність товарів-замінників, які виробляються за іншою технологією, але задовольняють функціональні потреби покупців [2].

До цінової (товарної) стратегії належать товарна та цінова політика, які охоплюють такі ключові складові: вибір асортименту продукції; регулярність оновлення асортименту; визначення обсягів виробничих потужностей; забезпечення якості продукції; формування підходу до ціноутворення.

Кадрова стратегія встановлює напрямки, завдання та принципи управління людськими ресурсами суб'єкта підприємництва. Рационально розроблена кадрова стратегія має містити критерії відповідності потенціалу персоналу досягненню перспективних цілей компанії. Ці критерії використовуються для оцінки кадрового потенціалу.

Фінансова стратегія – це генеральний план дій, спрямований на своєчасне забезпечення фінансовими ресурсами та їх ефективне використання з кінцевою метою капіталізації (враховуючи обмеженість ресурсів). Фінансова стратегія повинна гарантувати фінансову стабільність бізнесу та посилювати конкурентоспроможність його продукції. Вона має бути націлена на виявлення вільних грошових ресурсів та мобілізацію внутрішніх резервів суб'єкта підприємництва; максимальне зниження собівартості виробленої продукції; раціональний розподіл та використання прибутку; визначення достовірної потреби в оборотних ресурсах [2].

Інформаційна стратегія є організованою програмою для проектування, каталогізації та захисту всіх інформаційних активів суб'єкта підприємництва. Це включає інформацію, що зберігається в базах даних, системах транзакцій, сховищах даних, документах. Метою є максимізація їхньої цінності, корисності, доступності та безпеки.

Інвестиційна стратегія є потужним інструментом перспективного управління інвестиційною діяльністю компанії. Як концепція розвитку та генеральний план реалізації інвестиційної діяльності підприємства, вона визначає: джерела залучення інвестиційних ресурсів; пріоритетні напрямки для інвестування; форми здійснення інвестиційної діяльності; послідовність етапів для досягнення поставлених цілей; критерії, за якими організація оцінює свою інвестиційну ефективність [2].

Фінансова стратегія є основою для всього механізму управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємництва, а відтак його фінансовим станом та стійкістю, безпосередньо пов'язане із успішною реалізацією фінансових цілей бізнесу.

Розглянемо, як функціонує механізм управління фінансами суб'єкта підприємництва на основі стратегічних та оперативних показників (рис. 2).

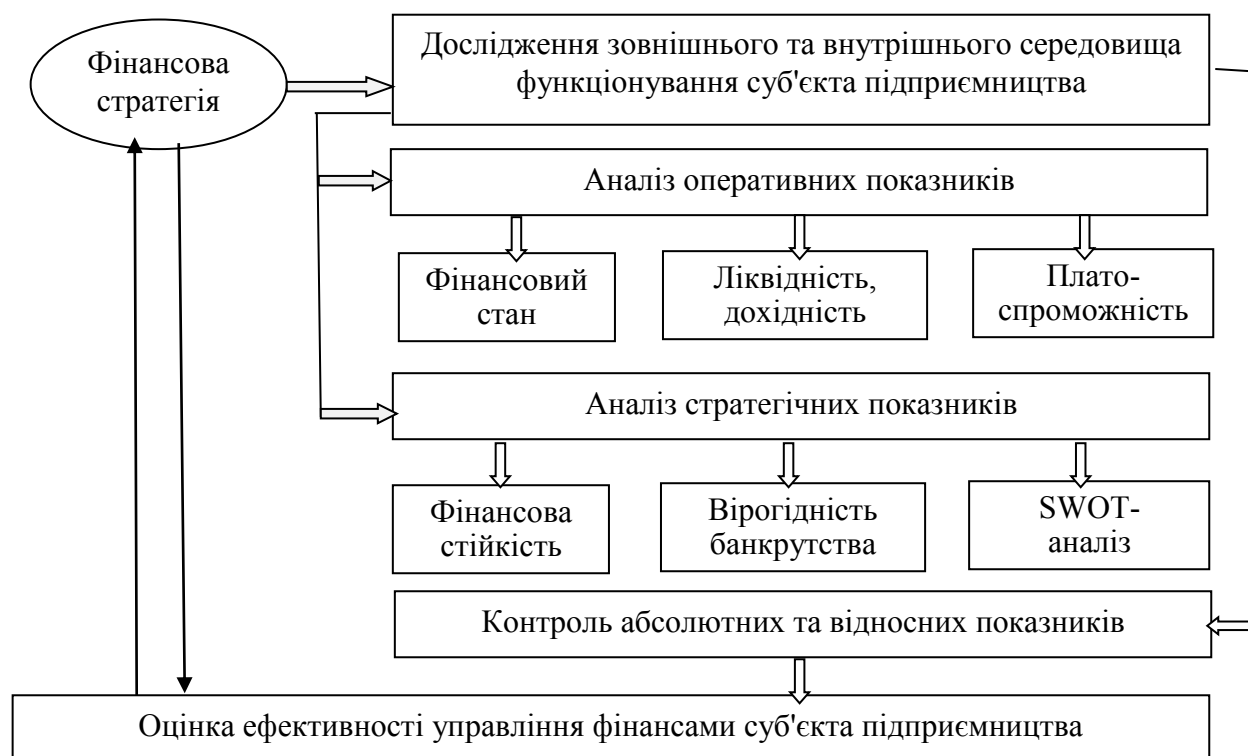

Рис. 2. Механізм управління фінансами суб'єкта підприємництва на основі стратегічних та оперативних показників

Джерело: сформовано авторами

Процес управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємництва та його практична реалізація включає ключові етапи, типові для будь-якої системи управління: по-перше, це аналіз фінансового стану; по-друге, прогноз

майбутніх фінансових показників; по-третє, планування фінансової діяльності; по-четверте, контроль виконання планів.

Оцінка фінансового стану суб'єкта підприємництва ґрунтується на коефіцієнтах, які відображають ступінь впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів на фінансову стійкість бізнесу та темпи його економічного розвитку.

Для стратегічного управління суб'єкти підприємництва традиційно використовують методики аналізу зовнішнього середовища, зокрема: PEST-аналіз, оцінку галузі та її змін, а також визначення конкурентної позиції бізнесу. Паралельно цьому, аналізу підлягають умови внутрішнього середовища, що дозволяє виявити конкурентні переваги, сильні та слабкі сторони в діяльності суб'єкта підприємництва, стратегічно проаналізувати витрати, а також застосувати SWOT-аналіз [3, с.77-79].

Таким чином, дослідження внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування суб'єкта підприємництва здійснюється за допомогою: оперативних показників, які характеризують поточну діяльність окремих його підрозділів та суб'єкта в цілому; і стратегічних показників, які дають можливість скоригувати плани на наступні періоди.

Висновки. Після аналізу фінансового стану на основі оперативних показників суб'єкт підприємництва будує прогнози діяльності. При цьому прогнозуванню підлягають ті критерії та фактори, якими він не може повністю керувати самостійно (наприклад, попит на продукцію, обсяг продажу, ринкові ризики чи дії конкуруючих структур). Плануванню підлягають ті категорії та параметри, які цілком перебувають у сфері управління самого бізнесу (наприклад, виробничі та комерційні витрати). Основна мета прогнозування полягає в тому, щоб оцінити поточну діяльність суб'єкта підприємництва, виявити внутрішні резерви розвитку бізнесу та використати цю інформацію для коригування загальної стратегії.

Таким чином, модель управління фінансами суб'єкта підприємництва, що використовує інструменти оперативного та стратегічного фінансового аналізу, надає подвійну вигоду: вона є основою для побудови прогнозу подальшого розвитку та стратегії бізнесу, а також забезпечує достовірну інформацію для ухвалення управлінських рішень менеджерами компанії. Важливо, що ця модель не вимагає додаткової інформації і як інформаційну базу використовує бухгалтерську звітність суб'єкта підприємництва.

Література:

1. Купира М., Киришко М. Формування фінансової стратегії в системі забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Економічний форум*. 2020. Т. 10. №3. С.104-110.
2. Гужва І.Ю., Калінкін А.О. Особливості формування фінансової стратегії підприємства в умовах євроінтеграційного курсу України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 70. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-39>
3. Яструбецька Л. Комплексна методика оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в Україні за умов гібридних загроз. *Підприємництво та інновації*. 2021. №17. С. 75-82. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/17.15>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ФІНАНСІВ

ДЕМ'ЯНЕНКО Інна

Національний університет харчових технологій

БУРЯК Аліна

Державний податковий університет

Корпоративні фінанси за своєю суттю розглядаються як певна система відносин, що виникають, з одного боку між корпорацією та іншими суб'єктами господарювання, а з іншого боку, охоплюють весь спектр внутрішніх корпоративних відносин з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Фінансово-господарська діяльність корпорацій відбувається на фоні постійних змін які безпосередньо впливають на характеристики інформаційних потоків. Суттєвих відмінностей набуває зміст, обсяг та структура інформації щодо фінансово-господарських операцій та їх результатів в процесі ідентифікації, вимірювання, накопичення, та обробки даних. Значною мірою на бізнес-процеси впливає зовнішнє середовище, що генерує відповідні інформаційні потоки. В умовах розвитку інформаційного суспільства підприємства потребують поліпшення інформаційної бази прийняття фінансових рішень. Розбудова системи фінансової аналітики у складі бізнес-аналітики сприяє формуванню значно якіснішої інформаційної підтримки прийняття фінансових рішень, уможливорює вдосконалення стратегії і тактики фінансового менеджменту підприємства, забезпечує досягнення кращих результатів діяльності та вдосконалює корпоративні фінанси в цілому.

Корпорації як і будь який суб'єкт господарювання комерційного спрямування в основу організації фінансів покладає принципи самоокупності, прибутковості, самофінансування. Успішна реалізація яких призводить до нарощення власних фінансових ресурсів підприємства та збільшення капіталу власників внаслідок зростання ринкової вартості активів корпорації. Своєчасний збір та обробка даних засобами фінансової аналітики у складі бізнес-аналітики формує суттєво якісніше інформаційне підґрунтя прийняття стратегічних і тактичних рішень фінансовими менеджерами підприємства

Формування досконалої системи фінансової аналітики та її розвиток ґрунтується на розробці організаційних підходів та методичних аспектів реалізації фінансового аналізу із застосуванням цифрових технологій. В умовах сьогодення одним із основних критеріїв ефективності сформованої системи фінансової аналітики являється рівень застосування сучасних інформаційних технологій, що значно сприяють розширенню можливостей аналітичних досліджень. Провідні науковці і фахівці практики підкреслюють необхідність раціоналізації методів збору і накопичення (зберігання) даних, широкого застосування інноваційних методик аналізу та автоматизованої

(комп'ютерної) технології обробки інформації [4].

Ефективна (своєчасна, якісна, швидка) інформаційна підтримка та консультування менеджменту підприємства з метою забезпечення стійкого розвитку бізнесу в сучасних умовах неможлива без застосування інноваційних інформаційних технологій. Формування адекватної обліково-аналітичної підтримки бізнесу із застосуванням фінансової аналітики на базі інформаційних технологій зазвичай відкриває нові можливості розвитку підприємства.

Сучасними інструментами інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень представлені різними інформаційними системами. Прикладом можуть слугувати інформаційні системи MES, ERP, CRM, SRM. Ці системи забезпечують спектр інформаційної підтримки бізнесу в частині аспектів фінансово-господарської у тому числі виробничої діяльності суб'єкта бізнесу (On-Line Transaction Processing, OLTP).

Бізнесові структури мають забезпечувати інформаційну безпеку в процесі формування сховища даних, що в подальшому уможливить широке застосування аналітики. За умови наявності такої бази даних достовірної інформації стає доступним застосування складніших інструментів аналізу. Як приклад, на початковому етапі може бути застосування оперативно-аналітичного аналізу даних OLAP (On-Line Analytical Processing). В подальшому розвиваючи систему можна застосовувати засоби інтелектуального аналізу даних. Так, вдосконалення інструментів аналізу завдяки застосуванню Data Mining («видобуток даних») значно полегшує і прискорює аналітичну роботу [1, 2].

Застосування різноманітних програмних продуктів уможливлюють проведення багатокритеріального прогнозного аналізу, що базується на обробці значного обсягу базової інформації та розрахунку критеріальних показників багатоваріантних підходів щодо вирішення поставленого завдання. Завдяки цьому формується доказова аналітична інформація і досягається оптимізація прийнятих рішень.

Наразі основним функціональним аспектом застосування програмного забезпечення у фінансовій аналітиці є консолідація та порівняльний аналіз даних щодо фінансових операцій та їх облікового відображення (облікових записів). Це здійснюється з метою забезпечення точності облікових даних та відстеження фінансових KPI. Ця робота значно покращує якість прогнозів і досягнення фінансових цілей підприємства оскільки в подальшому інформаційна база цих даних передається для аналітичного опрацювання внутрішнім і зовнішнім користувачам та зацікавленим особам [3].

Література:

1. Deboeck G., Kohonen T. Visual Explorations in Finance with Self-Organizing Maps. London : Springer, 2013. 317 p.
2. Kohonen T. Essentials of the self-organizing map. *Neural Networks*. 2013. № 37. P. 52–65.
3. Іванченкова Л., Ткачук Г., Скляр Л., Маркова Т. Програмне забезпечення фінансової аналітики бізнесу. *Modeling the development of the economic*

systems. 2022 (1). Р. 64–70.

4. Розвиток фінансового та реального секторів як ключовий фактор забезпечення економічної безпеки України : монографія / С. П. Прасолова, О. В. Гасій, А. М. Соколова та ін.; за заг. ред. канд. екон. наук, доцента С. П. Прасолової. Полтава : ПУЕТ, 2024. 196 с.

ОСОБЛИВОСТІ УЗУФРУКТА ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ

ДЕМ'ЯНЕНКО Тетяна

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Введення в дію з 28 серпня 2025 р. Закону України від 09.01.2025 р № 4196-IX «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» [1] запроваджує ряд суттєвих організаційно-правових змін пов'язаних перш за все із скасуванням Господарського кодексу України, передбачає обов'язкову корпоратизацію державних підприємств, заміну прав господарського відання та оперативного управління на право узुфрукта протягом перехідного періоду. Законом передбачено трирічний перехідний період, для реформування організаційно-правових форм юридичних осіб відповідно до загальних положень Цивільного кодексу України щодо діяльності юридичних осіб та законів України «Про управління об'єктами державної власності», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про акціонерні товариства» і «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Відтепер державні та комунальні підприємства можуть або ліквідуватися, або перетворюватися на ТОВ чи АТ. Відповідно, до статутного капіталу майно вноситиметься або передаватиметься на праві узуфрукта. Згідно з цим законом частина державного та комунального майна буде закріплена за новоствореними товариствами на праві власності, а інша – на праві узуфрукта. Крім того, передбачено реформування інститутів права господарського відання та права оперативного управління майном суб'єктів господарювання державного сектора економіки.

Після завершення реформ правовий режим майна таких суб'єктів становитиме право власності або узуфрукт державного майна (особисте безоплатне володіння і користування). Рішення про те, яке саме майно отримає товариство на праві власності, а яке – на праві узуфрукта, буде прийматися індивідуально в кожному конкретному випадку. Узуфрукт майна може бути встановлений на будь-які види рухомого або нерухомого майна, крім земельних ділянок, що перебуває у власності держави/територіальної громади (таке майно не повинно підлягати приватизації або бути включеним до статутного капіталу юридичних осіб). Разом з тим після перетворення на товариства управління цими організаціями здійснюватиметься через наглядові ради, а не безпосередньо органами державної влади чи місцевого самоврядування. Це забезпечить більш ефективний та незалежний контроль за їхньою діяльністю.

Узуфрукт це речове право на комунальне майно, тобто право особистого безоплатного володіння і користування комунальним майном (узуфрукт комунального майна) [2]. Узуфрукт запроваджується для узуфруктаріїв – органів місцевого самоврядування, комунальних організацій (установ, закладів), комунальних некомерційних товариств та інших юридичних осіб, які не мають на меті одержання прибутку та єдиним учасником (засновником) яких є територіальна громада. Аналогічно, право особистого безоплатного володіння і користування державним майном (узуфрукт державного майна) є речовим правом на державне майно для узуфруктаріїв – органів державної влади, державних органів, державних організацій (установ, закладів), державних некомерційних товариств та інших юридичних осіб, які не мають на меті одержання прибутку та єдиним учасником (засновником) яких є держава. Узуфрукт комунального майна встановлюється уповноваженим органом місцевого самоврядування на будь-які види рухомого або нерухомого майна (крім земельних ділянок), що перебуває у власності територіальної громади. Узуфрукт державного майна встановлюється рішенням уповноваженого органу управління на будь-які види рухомого або нерухомого майна (крім земельних ділянок), яке перебуває у власності держави. Узуфрукт комунального або державного майна встановлюється строком на п'ять років або безстроково.

Узуфруктарієм виступають: органи державної влади, державний орган, орган місцевого самоврядування, державна (комунальна) організація (установа, заклад), державне (комунальне) некомерційне товариство, юридична особа, яка не має на меті одержання прибутку та єдиним учасником (засновником) якої є держава (територіальна громада), які мають право на отримання майна на праві узуфрукта; юридична особа, єдиним учасником (засновником) якої є держава (територіальна громада), господарське товариство, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі (територіальній громаді) або іншій юридичній особі, єдиним учасником (засновником) якої є держава (територіальна громада), які мають право на отримання об'єктів права державної (комунальної) власності, що не підлягають приватизації, на праві узуфрукта державного/комунального майна. Узуфруктарій має право: володіти та користуватися майном; отримувати плоди, продукцію і доходи від використання цим майном; здійснювати покращення майна за згодою органу місцевого самоврядування, але без права вилучати ці покращення; передавати в оренду у порядку, встановленому законом; вживати заходи для відшкодування шкоди, якщо шкода була завдана власником або третьою особою; використовувати згідно з цільовим призначенням, визначеним сільською, селищною, міською радою або уповноваженим нею органом місцевого самоврядування; утримувати в належному стані за власний рахунок; проводити поточний ремонт за власний рахунок; проводити капітальний ремонт за згодою сільської, селищної, міської ради або уповноваженого нею органу. Право узуфрукта державного/комунального майна встановлюється за рішенням суб'єкта управління у формі розпорядчого акта в якому зазначається бажаний строк володіння і користування державним/комунальним майном на праві узуфрукта.

Література:

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № **280/97-ВР**. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025 № 4196-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

**ДІДЕНКО Тетяна,
ДЕМ'ЯНЕНКО Інна**

Національний університет харчових технологій

Подальший розвиток ринкової економіки зумовлює потребу вдосконалення системи управління фінансами підприємства. Постійне ускладнення завдань, що постає перед менеджментом підприємства потребує якісних змін у всій структурі та методах управління. Сучасні умови функціонування вітчизняних підприємств спонукають прискорення процесів інтеграції традиційних методів обліку, аналізу, нормування, планування і контролю в єдину систему одержання, опрацювання і узагальнення інформації та прийняття на її основі управлінських рішень. Все це породжує потребу розбудови і запровадження на підприємстві системи фінансового контролінгу як принципово нової концепції інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Ця специфічна система збору і обробки інформації забезпечує підтримку внутрішнього балансу економіки підприємства шляхом формування інформації про витрати та доходи як основи для прийняття управлінських рішень.

Необхідність запровадження на вітчизняних підприємствах фінансового контролінгу, можна пояснити рядом причин:

- нестабільність зовнішнього середовища висуває додаткові вимоги до системи управління підприємством;
- надання переваги аналізу майбутнього, ніж контролю минулого;
- прискорення реакції на зміни зовнішнього середовища, підвищення гнучкості підприємства;
- необхідність безперервного спостереження змін, які відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищах підприємства;
- необхідність обміркованої системи дій по забезпеченню виживання підприємства та уникненню кризових ситуацій;
- ускладнення системи управління підприємством вимагає механізму координації всередині системи управління;
- інформаційний бум при нестачі релевантної (суттєвої, яка має значення) інформації вимагає побудови спеціальної системи інформаційного забезпечення управління [1].

Таким чином, можна зазначити, що фінансовий контролінг за своєю суттю являється концепцією ефективного управління підприємством для забезпечення її довгострокового функціонування, це система перевірки того, наскільки підприємство успішно просувається до своєї мети.

Література:

1. Терещенко О.О., Бабяк Д. Фінансовий контролінг: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2013. 407 с.

МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

ЕШ Світлана

Національний університет харчових технологій

КОСА Тетяна

*Київський фаховий коледж архітектури,
будівництва та управління*

В останні роки у світі набуває швидкого розвитку ринок криптовалют, на якому за кількістю інвесторів Україна входить в десятку країн з найбільшою їх кількістю. На початок 2025 року 13,5 % громадян України володіли цифровими активами [1]. Криптовалюта є віртуальним цифровим активом, який використовує криптографію (складне шифрування для захисту транзакцій і управління створенням нових одиниць валюти) для безпеки транзакцій і працює за технологією блокчейн – розподіленою цифровою базою даних, яка зберігає інформацію у вигляді ланцюжка певних блоків, кожен із яких містить дані про транзакції і час, коли вони відбулися. Ці блоки з'єднані криптографічно, що утворює послідовний і незмінний ланцюжок у комп'ютерній мережі, який змінити чи видалити практично неможливо, що забезпечує їм прозорість і безпеку. Крім незмінності, безпеки, прозорості, криптографічного зв'язку перевагою блокчейна є і децентралізація – відсутність єдиного контролюючого органу (банком чи урядом), що робить систему стійкою до збоїв і маніпуляцій, оскільки облік ведеться у розподіленому реєстрі.

З 2015 до 2020 років світовий ринок криптовалют був полем хаотичних спекуляцій, азарту, з обіцянками швидких прибутків, яке протягом 2022-2023 років зазнало гнучких падінь, що сприяло очищенню ринку від випадкових учасників. Нині криптовалюта стала інструментом диверсифікації капіталу, має свою сферу з власною етикою, системою довіри і відповідальністю, крипта стала стратегією. В Україні криптоіндустрія також розвивається за правилами світового ринку. Цифрові активи стають звичним явищем, які українці використовують для різних цілей. Переважно криптовалютою розраховуються двома способами: прямим платежем або конвертацією у фіатні гроші. (Фіатні гроші – це законний платіжний засіб, який держава наказує приймати як засіб розрахунку за борги та товари: валюта, банкноти, монети, безготівкові гроші на банківських рахунках, цінність яких не забезпечена фізичним товаром (наприклад, золотом), а походить від довіри до уряду, який їх випускає і

підтримує) [2].

Нині найпоширеніші напрями використання криптовалюти в Україні наступні:

- оплата товарів і послуг в українських і закордонних онлайн- та онлайн магазинах з терміналами платіжних мереж – у даному випадку криптовалюта виступає як платіжний інструмент;
- формування заощаджень, яке здійснюється через збереження коштів у віртуальних активах на рахунках криптобірж;
- виплата заробітної плати у компаніях, які працюють у сферах ІТ і криптовалют;
- переказ коштів за кордон;
- вкладення в інвестиції: акції, облігації, нерухомість, колекційні активи з метою у подальшому отримання прибутку;
- здійснення благодійності через переказ коштів на підтримку війська, у благодійні чи соціальні проєкти та інші напрями.

Першою криптовалютою, яку використовували на вітчизняному ринку був біткоїн, який і нині є найпопулярнішою валютою 2025 року, працює на основі технології блокчейн. Вперше інформація про біткоїн була опублікована у 2008 році особою (чи групою осіб) під псевдонімом Сатоші Накамото, яка досі залишається невідомою. Ключовими рисами біткоїна є безпека, що ґрунтується на криптографії; децентралізація, яка передбачає обмін між користувачами без посередників (банків), що робить їх швидкими і в деяких випадках дешевшими і обмежена емісія – загальна кількість біткоїнів, які коли-небудь будуть створені, становить 21 млн монет, що робить біткоїн потенційно дефляційним активом і відрізняє від традиційних грошей, які можуть бути надруковані необмежено.

Законодавство України орієнтоване на світові стандарти, цифрові активи не заборонені, але правила користування криптовалютою на офіційному рівні досі не врегульовані. 17 лютого 2022 року був прийнятий Закон України «Про віртуальні активи» (далі Закон), але його повноцінне застосування залежить від внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами [3]. Основні положення закону стосуються прав учасників ринку, класифікації віртуальних активів (незабезпечені – біткоїн, забезпечені – посвідчують майнові права, фінансові – забезпечені цінними паперами і гривнею) та регулювання діяльності постачальників послуг, пов'язаних з їх обігом. Закон легалізує ринок віртуальних активів, визначає їх як нематеріальні блага, що є об'єктом цивільних прав, та встановлює правила їх обігу в Україні. У Законі дається визначення віртуального активу – це сукупність даних в електронній формі, яка має вартість та існує в системі обігу віртуальних активів. Закон забороняє використовувати їх як засіб платежу та обмінювати на майно і товари, що визначає – криптовалюта в Україні визнана цифровим активом, не платіжним засобом, тобто, не вважається грошима. Є пропозиції до Закону щодо включення Національним банком віртуальних активів до золотовалютних резервів України, процедури їх включення, процеси приєднання та межі буде здійснювати Національний банк України (НБУ).

Ініціатори такої пропозиції впевнені, що це буде сприяти інтеграції України до світових фінансових інновацій і в перспективі допоможе зміцнити макроекономічну стабільність країни та створить нові можливості для розвитку цифрової економіки. На ринку криптовалюти важливу роль відіграє Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (далі НКЦПФР), яка разом із НБУ також може виконувати регулюючі повноваження. Для НКЦПФР важливим є формування прозорого ринку віртуальних активів, а його регулювання має бути якісним і ефективним незалежно від того, який орган виконуватиме ці функції. Нині для НБУ важливо, щоб віртуальні активи не були платіжним засобом, особливо, щоб вони не використовувалися для обходу валютних обмежень, запроваджених в Україні під час війни. Для НБУ головне, щоб тільки гривня залишалася законним єдиним платіжним засобом на території України.

Зараз триває процес розробки змін до податкового законодавства для врегулювання питань оподаткування. Також галузеві асоціації обговорюють питання оподаткування віртуальних активів відповідно до міжнародних стандартів звітності CARE/DAC8. Легалізація ринку віртуальних активів в Україні згідно правил їх оподаткування поділяє криптоактиви на три категорії:

- 1) активи, вартість яких прив'язана до певних активів (наприклад, акцій);
- 2) активи, вартість яких прив'язана до певних валют (наприклад, USDT);
- 3) всі інші криптоактиви.

Також внесені пропозиції щодо оподаткування:

- з 1 січня по 31 грудня 2026 року – 5% + 5% з прибутку, а також курсова різниця на виручку від продажу крипто;
- з 1 січня 2027 року – 18% + 5% + курсова різниця на прибуток від продажу криптовалюти (різниця між ціною купівлі та продажу).

Визначені пропозиції свідчать про прагнення розробити більш зрозумілі правила легальної роботи з криптовалютою, визначити прозорі механізми з отриманням доходу, що в перспективі має впорядкувати ринок і підвищити захищеність користувачів.

Нині обіг криптовалюти на території України виводиться на новий рівень: зростає інтерес до можливості отримати дохід у новій сфері, збільшується кількість інвесторів, визначається орієнтація законодавчої бази до світових стандартів, контроль за ризиком при вкладанні коштів – все це свідчить про появу і розвиток нової галузі в економіці, яка сприятиме зростанню ВВП і збільшенню надходжень до бюджету.

Література:

1. Крипта в Україні: від заощаджень до міжнародних переказів. URL: https://finance.ua/ua/goodtoknow/kryptovaliuta-v-ukraini-vid-zaoshchadzhenn-do-mizhnarodnykh-perekaziv?utm_source=news&utm_medium=email&utm_campaign=03-10-2025 (дата звернення: 30.10.2025)
2. Що таке фіатні гроші. URL: <https://surl.li/rwylhs>
3. Про віртуальні активи: Закон України від 22.11.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 31.10.2025)

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

КУЛИНИЧ Юрій

Національний університет харчових технологій

Післявоєнне відновлення економіки України потребує переосмислення підходів до управління фінансами агропромислових підприємств. В умовах нестабільності фінансових ринків, зміни структури капіталу та підвищених ризиків особливого значення набуває ефективний фінансовий менеджмент, який забезпечує збалансування ліквідності, прибутковості й інвестиційної активності.

У дослідженні використано методи фінансового аналізу, стратегічного планування та моделювання фінансових потоків. Базою стали аналітичні дані Мінагрополітики, НБУ, ЄБРР, а також корпоративна звітність провідних агропідприємств України за 2023–2024 рр.

Сучасні виклики зумовлюють необхідність переходу від короткострокових інструментів фінансування (пільгових кредитів і грантів) до системного фінансового планування та управління ризиками. Ефективна модель фінансового менеджменту повинна включати:

1. Оптимізацію структури капіталу – підвищення частки власного капіталу через реінвестування прибутку, використання корпоративних облігацій і внутрішніх резервів.
2. Інвестиційне планування – диверсифікацію джерел інвестицій, залучення коштів через механізми публічно-приватного партнерства (PPP) і зеленого фінансування.
3. Управління грошовими потоками – формування прогнозних моделей Cash Flow, впровадження цифрових інструментів контролю ліквідності.
4. Контролінг та фінансову аналітику – використання ERP- та BI-систем для моніторингу фінансових результатів і сценарного планування.
5. Ризик-менеджмент – страхування валютних, кредитних і кліматичних ризиків, формування резервів на непередбачені втрати.

Сучасний фінансовий менеджмент агропідприємств має базуватися на поєднанні стратегічного планування, цифровізації фінансових процесів і диверсифікації джерел капіталу. Його впровадження сприятиме не лише фінансовій стійкості, а й сталому економічному розвитку сільських територій у період повоєнного відновлення.

Література:

1. Європейський банк реконструкції та розвитку. Програма фінансової підтримки аграрного сектору України у 2024 р. URL: <https://www.ebrd.com>
2. Національний банк України. Фінансова стабільність аграрного сектору: аналітичний звіт. 2024. URL: <https://bank.gov.ua>
3. Міністерство аграрної політики України. Концепція сталого розвитку АПК після війни. 2025. URL: <https://minagro.gov.ua>

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЮ ЯК СПОСІБ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ

**КУЦЕПАЛОВА Каріна,
АЛЕСКЕРОВА Юлія**

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Ефективне управління капіталом у сучасних економічних реаліях вимагає від інвесторів не лише пошуку прибуткових активів, а й уміння балансувати між потенційним доходом та можливими втратами. Концентрація вкладень в одному напрямку робить інвестиційну позицію вразливою до непередбачуваних ринкових змін, тоді як розподіл коштів між різними секторами та інструментами дозволяє пом'якшити негативний вплив окремих невдач. Формування збалансованого набору інвестиційних об'єктів стає ключовим рішенням для тих, хто прагне не просто заробити, а забезпечити стабільність своїх фінансових результатів у довгостроковій перспективі.

Інвестиційний портфель – це загальна сукупність усіх вкладень, які здійснює конкретна особа чи компанія. Формування стабільного та ефективного портфеля є складним процесом, який відіграє вирішальну роль у досягненні фінансового успіху та забезпеченні високого прибутку від інвестицій [1].

Концентрація всього капіталу в одному фінансовому інструменті є досить небезпечною стратегією, яка суперечить основним принципам розумного інвестування. Коли інвестор розміщує всі свої кошти, наприклад, в акції єдиної компанії або в один тип активу, він автоматично ставить під загрозу весь свій капітал. Така стратегія робить фінансове благополуччя інвестора повністю залежним від успішності одного конкретного об'єкта інвестування, що є вкрай ризикованим підходом.

Проблема полягає в тому, що навіть найбільш перспективні та стабільні компанії чи активи можуть зіткнутися з непередбачуваними труднощами. Ринкова ситуація постійно змінюється, і те, що сьогодні здається надійним вкладенням, завтра може виявитися джерелом значних фінансових втрат. Відсутність диверсифікації позбавляє інвестора можливості компенсувати збитки за рахунок інших успішних вкладень. Серед основних ризиків такого підходу можна виокремити наступні [2]:

— банкрутство або критичне погіршення фінансового стану компанії, що може призвести до повної втрати інвестованого капіталу;

— погіршення ситуації в економічному чи політичному секторі негативно вплине на вкладені інвестиції, якщо вони зосереджені в одній галузі.

— несприятливі коливання на фінансових ринках можуть різко знизити вартість активу, і без диверсифікації інвестор не має "подушки безпеки" у вигляді інших інвестицій;

— у разі необхідності терміново продати актив інвестор може зіткнутися з проблемою відсутності покупців або буде змушений реалізувати його зі значним дисконтом, що знизить вартість вкладень.

Саме тому інвестори під час побудови оптимальної структури своїх вкладень часто обирають диверсифікацію – підхід, що передбачає розподіл капіталу між різними типами активів. Основна ідея диверсифікованого портфеля полягає у мінімізації ризиків шляхом інвестування коштів у кілька непов'язаних між собою напрямків, що дозволяє уникнути критичної залежності від коливань цін або результатів одного конкретного активу [3].

Однак диверсифікація не гарантує отримання стабільного доходу чи повного захисту від можливих втрат, тому не може розглядатися як абсолютний спосіб підвищення прибутковості. Водночас її використання допомагає оптимальніше поєднувати дохідність і ризик, формуючи більш збалансований результат відповідно до обраного рівня ризиковості [4]. Разом із тим важливо розуміти, що ефективність диверсифікації значною мірою залежить від грамотного підбору активів. Недостатньо просто розподілити капітал між кількома напрямками — необхідно враховувати їх взаємозалежність, ліквідність, а також можливість реагування на ринкові коливання. Саме поєднання різних підходів до управління ризиком дозволяє інвестору сформувати більш стійку інвестиційну стратегію.

У контексті мінімізації ризиків важливо не лише визнати значення диверсифікації, а й розглянути конкретні методи її реалізації. Інвестори можуть обирати різні стратегії розподілу капіталу – за строками вкладень, рівнем ліквідності, галузями економіки чи типами активів. Такий підхід дозволяє не тільки зменшити вплив окремих негативних факторів, а й забезпечити гнучкість у прийнятті рішень. Поєднання короткострокових та довгострокових інвестицій, використання різних фінансових інструментів, а також врахування взаємозалежності активів формує основу ефективної інвестиційної політики. Саме завдяки цим методам диверсифікація стає практичним інструментом управління ризиками.

Отже, диверсифікація інвестиційного портфеля виступає однією з ключових стратегій збереження та примноження капіталу в умовах динамічного ринку. Вона не усуває ризики повністю, проте дозволяє істотно знизити їхній вплив, забезпечуючи інвестору більшу стійкість і свободу вибору. Розподіл коштів між різними напрямками та інструментами створює можливість компенсувати втрати за рахунок успішних вкладень і тим самим досягти більш прогнозованого результату, а раціональне формування портфеля потребує глибокого аналізу, стратегічного мислення та готовності адаптуватися до змін, адже лише комплексний підхід до управління ризиками здатний гарантувати фінансову стабільність і поступове зростання в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Доценко І.О. Диверсифікація як інструмент мінімізації ризиків інвестиційного портфеля. *Сучасні виклики та тенденції розвитку фінансової системи: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної*

конференції (Івано-Франківськ, 23 квітня 2024 року). Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2024. С. 183-187.

2. Aleskerova Yu., Yavorska N., Mysholov A. Business risks and their types. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Вип. 85. С.111-118.

3. Василенко Д.В., Шевчук М.О. Диверсифікаційний підхід до формування інвестиційного портфеля. *Сучасні проблеми економічної теорії, маркетингу та моделювання соціально-економічних систем*: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференція, Україна, Кропивницький, 28-29 квітня 2021 року. С. 12-15.

4. Рисін В.В., Кормушин Я.К. Інвестиційний портфель індивідуального інвестора: класифікація, критерії формування та управління. *Фінансовий простір*. 2024. №3-4(54). С. 46-55.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

МОРОЗ Роман

Уманський національний університет садівництва

Безпекоорієнтоване управління підприємством базується на стійкості до внутрішніх та зовнішніх загроз, високій конкурентоспроможності, сталому та збалансованому зростанні [1].

В період воєнного стану в Україні аграрні підприємства здійснюють діяльність в умовах чисельних внутрішніх та зовнішніх загроз, що мають відображення на фінансовому стані та перспективах діяльності. Більшість аграрних підприємств отримали наслідком воєнного стану зниження рентабельності діяльності, зниження ліквідності та фінансової стійкості. Для аналітичного дослідження обрано 15 аграрних підприємств Черкаської області (табл. 1). Визначено добрий стан фінансової стійкості у більшості аграрних підприємств, проте проблеми з ліквідністю у 10 аграрних підприємств та критичний стан у ТОВ «Марійка», ТОВ «Кищенці», СТОВ «Іскра», СТОВ «Агрофірма Корсунь», ТОВ «Черлис», СТОВ «Ломовате». Рентабельність активів як показник ефективності діяльності зменшився у 2022 році для 9 аграрних підприємств, у тому числі збитковість була характерна для ТОВ «Марійка». Протягом 2023-2024 років більшість підприємств адаптувалися до умов воєнного стану, але збитковість мала місце у діяльності ТОВ «Безпечна», СТОВ «Іскра».

Для підприємств загалом важливим є дотримання вимог фінансової стійкості на основі формування власного капіталу та довгострокових пасивів, для більшості підприємств важливим є дотримання ліквідності, а особливо за рівнем залишків грошових коштів і дотриманням платіжної дисципліни потрібно слідкувати ТОВ «Марійка», ТОВ «Кищенці», СТОВ «Іскра», СТОВ «Агрофірма Корсунь», ТОВ «Черлис», СТОВ «Ломовате», ТОВ «Олімп». Для забезпечення фінансової стійкості рекомендовано залучати довгострокові

кредити, для забезпечення ліквідності і поточної платоспроможності рекомендовано залучати короткострокові кредити з елементами державної підтримки.

Таблиця 1

Показники фінансового стану аграрних підприємств Черкаської області

	Коефіцієнт фінансової стійкості				Коефіцієнт абсолютної ліквідності				Рентабельність активів			
	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
ТОВ «НВФ «Урожай»	0,50	0,55	0,52	0,68	0,00	0,00	0,00	0,03	34,8	5,7	-4,4	17,3
ТОВ «Кишенці Фруктс»	0,49	0,79	0,94	0,94	0,01	0,02	0,09	0,46	2,6	73,2	16,0	15,1
ТОВ «Марійка»	0,13	-0,18	-0,25	0,25	0,03	0,00	0,00	0,00	6,1	-29,5	-8,7	49,2
ТОВ «Кишенці»	0,73	0,64	0,60	0,77	0,04	0,12	0,09	0,00	20,9	7,5	3,4	19,2
ТОВ «Безпечна»	0,42	0,49	0,13	0,00	0,00	0,04	0,00	0,02	-35,1	0,2	-18,7	-10,8
ФГ «Корінний»	1,00	0,90	1,00	1,00	-	0,05	-	-	35,8	72,3	40,6	9,2
СТОВ «Іскра»	0,75	0,80	0,81	0,81	0,00	0,01	0,00	0,00	15,9	8,9	6,1	-4,0
ТОВ «МВМ Умань»	0,49	0,46	0,92	1,00	0,01	0,07	0,01	0,49	0,9	2,3	1,5	0,0
СТОВ «Придніпровський край»	0,88	0,90	0,93	0,73	0,06	0,04	0,19	0,32	37,1	17,4	2,9	16,3
СТОВ «Агрофірма Корсунь»	0,90	0,86	0,77	0,82	0,06	0,01	0,00	0,00	19,9	12,9	-2,7	22,3
ТОВ «Черлис»	0,66	0,81	0,62	0,67	0,01	0,09	0,01	0,00	14,8	11,5	11,6	9,1
СТОВ «Ломовате»	0,93	0,87	0,71	0,73	0,34	0,58	0,02	0,01	3,5	10,9	-22,4	18,0
ТОВ «Маяк-Худяки»	0,96	0,99	0,84	0,97	0,04	0,91	0,04	0,37	3,9	0,1	-1,9	6,2
ТОВ «Олімп»	0,79	0,96	0,96	0,97	1,22	6,47	8,21	23,26	27,6	35,5	20,7	31,5
ТОВ «Лебединська аграрна компанія»	0,92	0,93	0,90	0,95	0,04	0,00	0,02	0,08	35,1	15,4	3,9	3,3

Державна підтримка аграрних підприємств через кредитування полягає у розробці і реалізації кредитних програм з компенсацією відсоткових ставок та відсоткових платежів, що має досвід реалізації в Україні; через кредитування з державними гарантіями для позичальників та іншими сприятливими умовами. Наявні програми державної підтримки аграрних підприємств характеризуються сприятливими умовами для позичальників, проте аграрна галузь вимагає більшого фонду державної підтримки, перегляду умов кредитування та погашення кредитів, максимального покриття заявок та розширення переліку партнерів-банків, страховиків, гарантів.

Література:

1. Мороз Р., Загороднюк О. Постулати безпекоорієнтованого управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-116>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

ПАДАЛКА Вячеслав,
ДЕМ'ЯНЕНКО Інна

Національний університет харчових технологій

Фінансова стійкість підприємства характеризується достатньою фінансовою забезпеченістю безперервності основних видів діяльності; фінансовою незалежністю від зовнішніх джерел фінансування; здатністю маневрувати власними коштами; достатнім забезпеченням матеріальних оборотних засобів власними джерелами покриття і є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства.

На фінансову стійкість підприємства суттєво впливає цілий ряд як внутрішніх так і зовнішніх факторів (Рис 1).

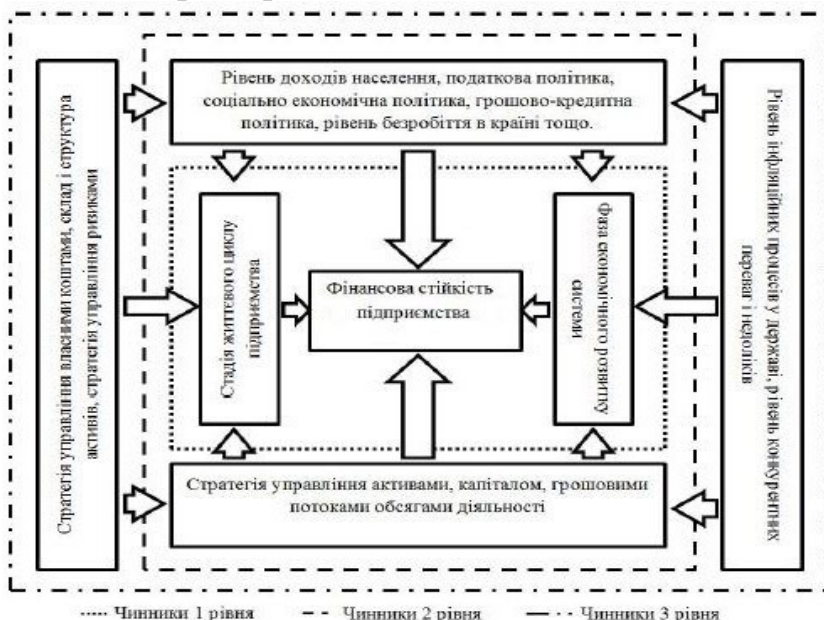

Рис. 1. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства [1]

За складом та значущістю фактори, що впливають на фінансову стійкість, можна систематизувати наступним чином. Перший рівень об'єднує узагальнюючі (базові) фактори, які результують вплив факторів другого і третього рівнів та водночас виступають генератором взаємодії дрібніших факторів. До цього рівня факторів відносять: фазу економічного розвитку системи; стадію життєвого циклу підприємства [1]. Фактори другого рівня являються похідними і є результатом дії основоположних (базових) факторів, бувають як зовнішніми, так і внутрішніми. До їх складу належать: середній рівень доходів населення; демографічна ситуація; соціальна політика держави; податкова політика держави; грошово-кредитна політика; амортизаційна політика; загальний рівень стабільності; стратегія забезпечення обсягами діяльності; стратегія забезпечення активами; стратегія забезпечення капіталом;

стратегія забезпечення грошовими потоками. До третього рівня відносяться деталізуючі фактори за допомогою яких з'ясовують і деталізують механізм впливу на фінансовий стан підприємства похідних факторів. До деталізуючих відносять: рівень конкуренції; рівень інфляції; склад та структуру активів; стратегію забезпечення власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом; стратегію управління ризиком.

Література:

1. Берест М., Меренкова Л. Оцінка та аналіз факторів впливу на фінансову стійкість підприємств машинобудування. *Економіка розвитку*. 2019. Том 18. №3. С. 1-11.

САТЕЛІТНИЙ РАХУНОК ОСВІТИ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ, ЯК ПЕРШИЙ КРОК ДО ВИМІРЮВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

ПІЛЬЩІКОВ Ілля

Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

Вступ. У сучасній світовій економіці, що базується на знаннях, людський капітал є ключовим рушієм економічного зростання та конкурентоспроможності. Вища освіта відіграє вирішальну роль у його формуванні, забезпечуючи суспільство кваліфікованими фахівцями та інноваційними рішеннями. Однак, традиційна система національних рахунків не здатна повною мірою відобразити цінність інвестицій в освіту та їхній економічний ефект. В Україні, як і в багатьох інших країнах, існує значний розрив між видатками на освіту та їхнім вимірюванням як капітальних інвестицій, що ускладнює об'єктивну оцінку ефективності освітніх реформ та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень.

Метою цієї роботи є обґрунтування необхідності та розробка концептуальних засад створення Сателітного рахунку освіти та професійної підготовки (СРОПП) як першого кроку до систематичного вимірювання людського капіталу у вищій освіті України. Для досягнення цієї мети було поставлено наступні завдання: проаналізувати міжнародний досвід розробки та застосування сателітних рахунків в освіті, визначити основні компоненти та індикатори СРОПП, запропонувати модель його впровадження в українську систему вищої освіти та продемонструвати його потенційні переваги для різних зацікавлених сторін.

Теоретичні основи та міжнародний досвід. Концепція людського капіталу була вперше детально розроблена нобелівськими лауреатами Теодором Шульцом та Гері Беккером [1, 4]. Вони визначали його як сукупність знань, навичок, здібностей та досвіду, що накопичується людиною і може бути використаний для отримання майбутніх доходів. Інвестиції у вищу освіту, таким чином, розглядаються як капіталовкладення, що приносять довгострокові вигоди.

На противагу цьому, традиційна Система національних рахунків (СНР) розглядає видатки на освіту як споживання, що не дозволяє адекватно оцінити

їхню справжню вартість. Для подолання цього недоліку були розроблені сателітні рахунки. Сателітний рахунок є додатковим аналітичним інструментом, що дозволяє деталізувати певний сектор економіки, не змінюючи основні агрегати СНР. Він забезпечує комплексне та системне представлення інформації про видатки, результати та соціально-економічні ефекти освітньої діяльності.

Міжнародний досвід у сфері розробки сателітних рахунків освіти є досить широким. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [3] та Євростат [2] відіграють провідну роль у гармонізації методологій та зборі статистики. У ОЕСР та Євростату вже тривалий час функціонують сателітні рахунки освіти та професійної підготовки, що дозволяють урядам та дослідникам оцінювати вплив вищої освіти на економіку та ринок праці країн. Досвід країн ОЕСР демонструє, що сателітні рахунки є потужним інструментом для:

1. Порівняльного аналізу: оцінка ефективності освітньої системи на міжнародному рівні;
2. Аналізу політики: розробка обґрунтованих стратегій фінансування та розвитку вищої освіти;
3. Аналізу віддачі: визначення економічної віддачі від інвестицій в освіту для держави та окремих осіб.

Впровадження сателітного рахунку освіти та професійної підготовки в Україні. Впровадження СРОПП в Україні є критично важливим кроком для інтеграції вітчизняної системи вищої освіти в європейський освітній простір. Це дозволить перейти від кількісних показників (кількість студентів, вишів) до якісних (цінність випускника закладу вищої освіти України, внесок у ВВП та ВНП України). Запропонована модель СРОПП для України має включати наступні компоненти:

1. Витрати на освіту: деталізований аналіз джерел фінансування (державний бюджет, кошти платників податків, бізнес), видатків на навчання у закладах вищої освіти, наукові дослідження, інфраструктуру та адміністративні послуги;
2. Результати освітньої діяльності: вимірювання безпосередніх результатів освітнього процесу, таких як кількість випускників за спеціальностями, рівнем кваліфікації, науковими публікаціями, патентами та стартапами, що створюються закладами вищої освіти.

Соціально-економічні наслідки: оцінка довгострокових ефектів для вищої освіти України та закладів вищої освіти, зокрема:

1. Рівень зайнятості та доходи: вимірювання показників зайнятості та середніх доходів випускників різних освітніх програм;
2. Продуктивність праці: внесок високоосвічених працівників у зростання продуктивності праці;
3. Інноваційна активність: кількість інновацій, створених випускниками закладів вищої освіти та дослідниками.

Для реалізації цієї моделі необхідно:

1. Рекомендовано створити міжвідомчу робочу групу за участю представників Міністерства освіти і науки, Державної служби статистики, Міністерства економіки та наукових установ;

2. Рекомендовано удосконалити систему збору даних, розробити нові форми статистичної звітності для закладів вищої освіти та проводити регулярні вибіркові обстеження щодо видатків на вищу освіту;

3. Рекомендовано використовувати додатково вже наявні дані: аналізувати інформацію з державних реєстрів (наприклад, ЄДЕБО), податкових баз та даних Пенсійного фонду для відстеження кар'єрного шляху випускників.

Висновки. Створення та впровадження Сателітного рахунку освіти та професійної підготовки є стратегічно важливим кроком для вищої освіти України. Це дозволить перейти до об'єктивного вимірювання людського капіталу, що є основою для розробки ефективної державної політики в галузі вищої освіти. СРОПП забезпечить необхідну прозорість та підзвітність, дозволить оцінювати віддачу від інвестицій в освіту та приймати зважені рішення щодо її фінансування та розвитку. Хоча це лише перший крок, він закладе міцний фундамент для майбутніх досліджень та практичних дій, спрямованих на максимізацію соціально-економічного потенціалу українського суспільства.

Література:

1. Becker G. S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education. University of Chicago Press, 1993. URL: <https://www.nber.org/system/files/chapters/c3730/c3730.pdf>

2. Eurostat. (2018). Manual on a System of Education Accounts. European Union.

3. OECD. (2018). OECD Handbook for a System of Education Accounts: A Preliminary Version. OECD Publishing.

4. Theodore William Schultz. Investment in Human Capital. *The American Economic Review*. 1961. №51(1). Pp. 1–17.

РЕЗУЛЬТАТИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

**РОГАНОВА Ганна,
ПРОЗОРОВА Альона**

Національний університет харчових технологій

Для підприємства-позичальника визначення власної кредитоспроможності є важливим, оскільки саме ця процедура дозволяє виявити проблемні аспекти на підприємстві, та надалі їх усунути [1]. Окрім того, достовірна та правильна оцінка кредитоспроможності позичальника сприяє зниженню кредитного ризику, встановленню належного обсягу та рівня забезпечення за кредитом [2].

Аналіз наукової літератури та нормативно-законодавчої бази, присвячених оцінюванню кредитоспроможності підприємств дозволив

з'ясувати, що науковці пропонують різноспрямовані методи оцінки кредитоспроможності підприємств-позичальників: інтегральна оцінка фінансового стану на основі дискримінантного аналізу, прогнозування показників фінансового стану та руху грошових коштів шляхом та розрахунку показника покриття боргу; моделі, побудовані на основі теорії нечіткої логіки; застосування штучних нейронних мереж; урахування ризиків за операціями з використанням позабалансових фінансових інструментів; модель, що враховує інфляційний ризик, галузеві та виробничі особливості підприємства; прогнозування ймовірності банкрутства, оцінка якості кредиту; визначення коефіцієнту життєздатності підприємств.

Формування кредитоспроможності підприємства відбувається на багатьох етапах функціонування підприємства. Було визначено, що кредитоспроможність формується під впливом різноманітних факторів, найбільш вагомим із яких є галузева приналежність. Саме тому метою роботи є здійснення аналізу кредитоспроможності малого підприємства будівельної галузі задля виявлення проблемних аспектів управління його кредитоспроможністю.

Для досягнення поставленої мети в роботі було використано наступні методи дослідження: аналіз наукової літератури, порівняльний та коефіцієнтний аналіз, аналіз динаміки показників, розрахунок дискримінантної моделі, абстрагування та узагальнення, абстрактно-логічний.

На сьогодні існують різні точки зору щодо підходів оцінки впливу галузевого фактору на діяльність підприємства. Законодавством України передбачено рейтингову оцінку галузей національної економіки, яка проводиться у формі розрахунку інвестиційного рейтингу за допомогою комплексного аналізу статистичної інформації про показники розвитку галузей (Методика № 81) та розрахунку індексів ділової активності [3]. Окрім того, для вітчизняних комерційних банків обов'язковим є використання норм Постанови Правління НБУ «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» (від 30.06.2016 р. № 351) та Постанови Правління НБУ «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» (від 16.03.2018 р. № 26) [4-5]. Базуючись на нормах зазначеного Положення вітчизняні банки розробляють внутрішні положення для оцінки кредитоспроможності позичальників [6].

Оцінку кредитоспроможності об'єкта дослідження – ТОВ «ЕМАК» було здійснено відповідно до Постанови Правління НБУ від 30.06.2016 № 351. Вибір моделі визначення інтегрованого показника було обгрунтовано основним видом діяльності підприємства (41.20 Будівництво житлових і нежитлових будівель) та розміром підприємства (мале підприємство) з врахуванням положень Закону України від 19.06.2003 № 978-IV «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» [7].

Оцінку кредитоспроможності здійснено в послідовності: визначення моделі відповідно до виду діяльності та розміру підприємства, визначення

порядку розрахунку показників та формування відповідної інформаційної бази для оцінки кредитоспроможності, проведення розрахунків за кожним з показників та визначення їх основного значення, проведення розрахунків за моделлю та визначення інтегрального показника, присвоєння класу кредитоспроможності за значеннями інтегрального показника.

Розрахунок фінансових показників ТОВ «ЕМАК» та визначення приведених значень вказує на потенційний рівень кредитоспроможності та його динаміку. З визначених показників динаміка присутня за показником покриття активів прибутком до оподаткування, всі інші показники мають сталі приведені показники. Динаміку значень інтегрального показника досліджуваного підприємства за 2022-2024 відображено на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника кредитоспроможності ТОВ «ЕМАК»

Джерело: побудовано авторами на основі фінансової звітності

Критичні значення за класами кредитоспроможності для порівняння з фактичними значеннями наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Діапазони значень інтегрального показника за класами кредитоспроможності малих підприємств

Види економічної діяльності	Діапазони значень інтегрального показника за класами									
	значення	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво	Більше або дорівнює	+2,87	+2,40	+1,93	+1,46	+0,99	+0,52	+0,05	-0,43	-
	Менше ніж	-	+2,87	+2,40	+1,93	+1,46	+0,99	+0,52	+0,05	-0,43

В 2022 р. значення інтегрального показника кредитоспроможності ТОВ «ЕМАК» відповідало 4 класу кредитоспроможності, що свідчить про наявність проблем у фінансовому стані та присутність загроз для погашення кредитів та їх обслуговування. В 2023 р. клас кредитоспроможності підприємства підвищився до класу 2, що відповідає майже відмінному стану

умов для погашення кредитів та їх обслуговування. В 2024 р. зміна класу кредитоспроможності до 3 пояснюється зниженням прибутковості та галузевими особливостями діяльності підприємства.

Література:

1. Кириченко С., Забіяка В. Діагностика кредитоспроможності підприємства з метою підвищення стабільності діяльності. *Економіка та суспільство*. 2023. №50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-56>
2. Джеджула В.В., Цвик О.Г. Сучасні методичні підходи до оцінювання кредитоспроможності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. №7. С. 290-294.
3. Манжос С. Б. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальника з урахуванням галузевих особливостей. *Сталий розвиток економіки*. 2019. №4. С. 351–356.
4. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями: Постанова НБУ від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n750>
5. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління НБУ від 16.03.2018 р. № 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0026500-18#Text>
6. Овчелупова О. Оцінка кредитоспроможності позичальників комерційного банку: напрямки підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення». *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2020. №3 (13). С. 106–114. doi: 10.30837/ITSSI.2020.13.106.
7. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19.06.2003 № 978-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15#Text>

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ТА ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ

**РУСНАК Андрій,
БОЙКО Світлана**

Національний університет харчових технологій

Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства належить до особистої ініціативи підприємства, його власників, топ-менеджерів та держава жодним нормативно-правовим актом не визначає необхідність формування системи управління фінансовими ризиками. Іншою є ситуація з примусової системи для управління ризиками у фінансових установах, наприклад, комерційних банках (Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах від 11.06.2018 року № 64) та фінансовими компаніями (Положення про вимоги до системи управління ризиками надавача нефінансових платіжних послуг від 02.07.2025 року № 73).

На нашу думку, відсутність нормативного забезпечення управління фінансовою безпекою та ризиками для підприємств переробної промисловості звертає нас до нормативного забезпечення наявного та затвердженого НБУ.

В основі моделі управління фінансовими ризиками та фінансовою безпекою підприємства мають бути такі положення як організаційне забезпечення, що реалізується через наявність фінансового відділу та посади фінансового менеджера. Проте ТОВ «Верест» не має подібного відділу та подібної посади, тому у наступних періодах рекомендовано провести організаційну реструктуризацію та сформувати фінансовий відділ або інших орган. На нашу думку, необхідно сформувати відділ фінансової безпеки та інтегрувати його у організаційну структуру через встановлення зв'язків і перерозподіл зобов'язань. Основні завдання даного відділу є недопущення погіршення фінансового стану за напрямками співпраці з бухгалтерією через контроль за правильністю реєстрації операцій, калькулювання вартості продукції, проведення розрахунків, правильності фінансової звітності; за напрямком співпраці з відділом маркетингу через доцільність рекламних заходів та дослідження ринку, контролю за часткою ринку та основними маркетинговими інструментами конкурентів.

Загалом основні повноваження новоствореного відділу фінансової безпеки та ризиків ТОВ «Верест» будуть наступними:

- залучення до розробки стратегії розвитку підприємства та оцінки на предмет відповідності вимогам фінансової безпеки і ризиковості стратегії розвитку підприємства,
- надання управлінню підприємством інформації про поточний стан фінансової безпеки і потенційні ризики,
- розрахунок лімітів ризиків та формування планових показників за основними напрямками діяльності, фінансовими операціями тощо;
- залучення до ціноутворення на основну продукцію та тарифів на допоміжні послуги (транспортування), що активно реалізується у діяльності ТОВ «Верест»,
- забезпечення виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю ризиків на всіх організаційних рівнях та за всіма фінансовими операціями підприємства,
- оцінка можливих заходів від мінімізації ризиків, що надходять від структурних підрозділів,
- розробка внутрішніх документів, які будуть визначати основні права та обов'язки відділу фінансової безпеки та ризиків, а також управління ризиками ТОВ «Верест» та узгодження даних документів з Статутом підприємства, основними внутрішніми документами та положеннями. Керуючись рекомендаціями від НБУ рекоменделмо для ТОВ «Верест» сформувати управління ризиками та фінансовою безпекою за трьома лініями:

- перша лінія формується на рівні структурних підрозділів та фахівця всіх відділів мають бути агентами з управління ризиками та ідентифіковувати їх на рівні своїх підрозділів: виробнича дільниця (ризик браку продукції, порушення технологічних процесів, не виконання плану вироблення продукції), відділ

реалізації (ризик не виконання плану відвантаження продукції, ризик невчасної оплати за реалізовану продукцію, ризик не реалізації продукції та псування її на складах підприємства), бухгалтерія (фінансові ризики, в тому числі ризики неплатежів, порушення платіжної дисципліни, ризик порушення податкового законодавства та недостовірної фінансової звітності), відділ постачання (ризик постачання не якісної сировини, брак сировини), відділ кадрів (велика плаинність кадрів, не укомплектованість штату працівників), відділ маркетингу (зменшення попиту на продукцію, втрата ринкових позицій, неетичні дії конкурентів та порушення етики ведення бізнесу), юридичний відділ,

- друга лінія формується на рівні рекомендованого до створення нами відділу фінансової безпеки та ризиків;

- третя лінія формується на рівні з незалежних аудиторів, фахівців-професіоналів у галузі оцінки управління ризиками згідно стандартів: ISO 31000:2018 «Менеджмент ризиків. Принципи й керівні вказівки» та ін.;

- розроблення форм внутрішніх документів про виявлення, вимірювання, моніторинг ризиків, що обов'язкові для подачі структурними підрозділами за умови електронного документообігу тощо.

Література:

1. Про затвердження Положення про вимоги до системи управління ризиками надавача нефінансових платіжних послуг та внесення зміни до Положення про вимоги до системи управління надавача фінансових платіжних послуг: Постанова Національного Банку України від 02.07.2025 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0073500-25#Text>

2. Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: Постанова Національного Банку України від 11.06.2018 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ МОНІТОРИНГУ Й ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

**САРАНА Леся,
БУЛАВА Максим**

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Цифрові інструменти моніторингу й прогнозування фінансового стану підприємства відіграють важливу роль в сучасних умовах швидкого розвитку технологій та мінливості зовнішнього середовища. Зміни ринкової кон'юнктури та фінансової діяльності актуалізують необхідність впровадження інноваційних цифрових рішень, які дозволяють оперативно аналізувати великі обсяги даних і своєчасно виявляти потенційні ризики. Використання цифрових інструментів моніторингу та прогнозування є важливим фактором підвищення фінансової стійкості підприємства та забезпечення ефективного управління.

Цифрові інструменти у сфері фінансового моніторингу є важливими для забезпечення повного аналізу фінансових операцій, підвищення прозорості та

зниження ризиків і загроз фінансовій стабільності підприємства. Цифрова трансформація у сфері фінансового моніторингу передбачає інтеграцію інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, Big Data, аналітичні платформи у процеси моніторингу і аналізу фінансових даних, що дає можливість забезпечити комплексний контроль за фінансовим станом підприємства [1]. Крім того, такі інструменти сприяють оперативному виявленню ризиків та стають основою для прийняття швидких управлінських рішень, що є ключовим фактором для підтримки фінансової стійкості бізнесу.

Аналітичні дані свідчать про активне впровадження цифрових інструментів моніторингу фінансового стану підприємств. Так, частка суб'єктів, які використовують електронні системи моніторингу, зросла з 40% у 2020 р. до 85% у 2024 р., а впровадження автоматизованих систем збору і обробки даних становило 78% [2]. Це забезпечує можливість сучасним підприємствам значно підвищити точність і якість фінансового аналізу, скоротити витрати часу та ресурсів на процеси фінансового моніторингу та прогнозування.

Серед ключових переваг використання цифрових інструментів фінансового моніторингу та прогнозування діяльності підприємства варто виділити наступні. По-перше, цифрові технології позитивно впливають на формування комплексної стійкості підприємства, як здатності компанії прогнозувати внутрішні та зовнішні загрози, уникати їх та ефективно реагувати на потенційні ризики. Крім того, використання інноваційних рішень спрямоване на те, щоб допомогти підприємствам ефективно адаптуватися до вимог цифрової епохи і забезпечити їх ефективний розвиток. Важливо передбачити взаємодію зовнішніх впливів з внутрішніми змінами для вчасного та актуального коригування і трансформації організаційних структур та бізнес-процесів. Крім того, впровадження цифрових інструментів у межах внутрішньої організації підприємства, сприяє підвищенню ефективності комунікацій та співпраці між структурними підрозділами, знижуючи інформаційні бар'єри.

По-друге, цифровізація процесів фінансового моніторингу та прогнозування на підприємствах суттєво покращує якість управлінських рішень, зокрема в процесах комунікації між керівниками та акціонерами. Глибокий та комплексний аналіз даних, з використанням цифрових інструментів, дозволяє зробити процес прийняття рішень більш об'єктивним, точним та науково обґрунтованим. Особливо важливу роль відіграють інформаційні системи бухгалтерського обліку, управлінські системи та системи підтримки прийняття рішень, які автоматизують ключові процеси господарської діяльності підприємства. Вони допомагають зменшити вплив людського фактору та запобігти спотворенню інформації, завдяки чому управлінські рішення стають більш раціональними та ефективними.

По-третє, цифрова трансформація суттєво впливає на підвищення прозорості та якості оприлюднення інформації підприємствами. Завдяки сучасним інструментам моніторингу та прогнозування значно розширюються можливості сучасних підприємств щодо збору, зберігання й аналітики великих обсягів даних. Так, завдяки технологіям Big Data, хмарним обчисленням,

блокчейну та штучному інтелекту, підприємства отримують інструменти, які дозволяють підвищити рівень інформаційної безпеки, достовірності та оперативності даних. Це дає можливість стейкхолдерам повноцінно оцінювати ефективність діяльності підприємства, а підприємствам – активніше залучати зворотний зв'язок для формування виважених бізнес-стратегій. Крім того, в умовах цифрової економіки фокусування економічної діяльності відбувається не лише на конкурентоспроможності, а й на взаємодії з зовнішнім середовищем. Це дозволяє підприємствам спільно розподіляти ризики та оптимізувати ресурси, підвищуючи фінансову стійкість та перспективи сталого розвитку.

По-четверте, цифрові інструменти відіграють важливу роль у розширенні доступу підприємства до фінансових ресурсів, що має ключове значення для ефективного прогнозування та стабільного розвитку економічної діяльності. Інтеграція цифрових технологій з національними стратегіями дозволяє підприємствам отримувати підтримку від державних органів, тим самим знижуючи внутрішній фінансовий тиск. Крім того, підприємства, що активно впроваджують цифрові рішення стають більш цікавими для інвесторів, що підвищує їх привабливість для капіталовкладень і зменшує фінансові обмеження [3].

Окрім вказаних переваг цифровізації для оцінки фінансового стану підприємства, слід відзначити, що цифрові технології значно підвищують ефективність управління ланцюгами постачання за рахунок автоматизації процесів, оперативного моніторингу та точного прогнозування, що дозволяє оптимізувати ресурси та знижувати витрати. Крім того, використання цифрових інструментів моніторингу та прогнозування фінансового стану підприємства допомагають підтримувати ліквідність та конкурентоспроможність та, за необхідності, коригувати бізнес-стратегію (таблиця 1).

Таблиця 1

Особливості використання цифрових інструментів в ході моніторингу та прогнозування фінансового стану підприємств

Сфера впливу цифрових рішень	Можливості та переваги	Загрози та недоліки
Формування комплексної стійкості підприємства	Формування єдиної системи моніторингу, моделювання сценаріїв кризи, точність оцінки ризиків.	Залежність від алгоритмів без експертної оцінки, ризик кібератак або втрати даних.
Обґрунтування ефективних управлінських рішень	Використання Big Data аналітики, оптимізація витрат, підвищення точності бюджетування.	Використання неякісних або неповних даних, недостатній досвід роботи з цифровими інструментами.
Підвищення якості публічної інформації	Автоматизоване формування звітності, порівняльний аналіз у базах даних.	Витік конфіденційної інформації, ризик маніпуляцій з даними.
Розширення доступу до фінансових ресурсів	Полегшення взаємодії з інвесторами, участь у цифрових програмах і грантах.	Помилкова оцінка через алгоритмічні похибки, залежність від цифрових навичок.
Ефективність управління ланцюгами постачання	Аналітика контролю постачань, автоматичне прогнозування, оптимізація запасів і витрат.	Залежність від стабільності цифрової інфраструктури, ризики фальсифікації даних.

Водночас, слід відзначити неможливість досягнення значного економічного ефекту від впровадження окремих цифрових інструментів або комплексу інноваційних технологій в короткостроковій перспективі. Комплексна цифрова трансформація не повинна зводитися до епізодичного впровадження цифрових технологій в управлінські або виробничі процеси. Вона передбачає розробку стратегічного адаптаційного плану, що базується на визначенні основних бізнес-потреб підприємства та інтеграції концепцій, методів і механізмів цифрових рішень в ході аналізу даних, моніторингу та прогнозування.

Література:

1. Гнаткович О., Овчиннікова Т., Смолінська С. Фінансовий моніторинг в Україні та напрями його покращення. *Економіка та суспільство*. 2022. №38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-14>
2. Enhancing Resilience by Boosting Digital Business Transformation in Ukraine. OECD Publishing. Paris. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1787/4b13b0bb-en>.
3. Li C., Wang Y. Digital transformation and enterprise resilience: Enabling or burdening? *PLoS One*. 2024. № 19 (7). DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0305615>

ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ РОДОВИЩ В УКРАЇНІ ТА МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

ФІРМАН Мирон

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка*

Нафтогазова галузь України відіграє визначальну роль у забезпеченні енергетичної безпеки країни. Сучасний стан родовищ вимагає інтенсифікації видобутку та модернізації фонду свердловин, що потребує значних капітальних інвестицій.

Разом із тим існують численні бар'єри для фінансування галузі, серед яких варто зазначити наступні: високі ризики інвестицій, зарегульованість ринку та застаріла інфраструктура, що стримують економічну ефективність використання родовищ.

Варто відзначити, що на сьогодні фінансування видобувних компаній в Україні здійснюється за рахунок власного капіталу, банківських позик та державних програм підтримки. Проте частка довгострокових інвестицій залишається низькою, що обмежує можливості модернізації фонду свердловин та реалізації інноваційних проєктів.

Саме тому серед ключових проблем капіталозабезпечення є наступні:

– висока вартість капіталу та обмежений доступ до довгострокового фінансування стримують розвиток галузі;

- інвестиційні ризики, включаючи геологічні, політичні та регуляторні, знижують привабливість сектору для внутрішніх і зовнішніх інвесторів;
- недооцінка видобувних активів на фондових ринках зменшує потенціал залучення додаткового капіталу через емісію цінних паперів [1].

Останнім часом світові практики демонструють зростання ролі зелених фінансів, ESG-інвестицій та інтеграції інноваційних підходів до управління фінансами нафтогазових компаній. Для України інтеграція таких тенденцій створює можливості для залучення довгострокових інвестицій, зниження фінансових ризиків та підвищення конкурентоспроможності галузі на глобальному ринку.

На сьогодні одним із ключових інструментів залучення приватних інвестицій є застосування Угод про розподіл продукції (УРП), які дозволяють великим родовищам ефективно інтегрувати приватний капітал у видобувні проєкти. УРП забезпечують баланс інтересів держави та інвесторів, сприяють модернізації обладнання та впровадженню інноваційних технологій.

Також державно-приватне партнерство (ДПП) є ефективним механізмом фінансування модернізації спільної інфраструктури від систем транспортування, зберігання та обробки вуглеводнів. Запровадження прозорих процедур та інвестиційних стимулів дозволяє зменшити ризики та підвищити привабливість проєктів для приватних партнерів.

Для забезпечення фінансової стійкості та підвищення рентабельності доцільно впроваджувати системи фінансового планування, орієнтовані на підвищення ROA та EBITDA через оптимізацію витрат, скорочення простоїв та модернізацію виробничих процесів. Такий підхід є невід’ємною складовою організаційно-економічного механізму (ОЕМ) управління нафтогазовими родовищами та створює умови для залучення довгострокових інвестицій.

Комплексне застосування Угод про розподіл продукції, державно-приватного партнерства та фінансового планування формує інтегровану систему залучення інвестицій та підвищення ефективності галузі, що забезпечує стале функціонування родовищ, модернізацію інфраструктури та конкурентоспроможність українського нафтогазового сектора на міжнародному ринку [2].

Підсумовуючи слід зазначити, що підвищення економічної ефективності нафтогазових родовищ безпосередньо залежить від застосування прозорих та ризикоорієнтованих механізмів залучення капіталу, таких як Угоди про розподіл продукції (УРП) та державно-приватне партнерство (ДПП). Комплексне використання цих інструментів забезпечує модернізацію обладнання, оптимізацію виробничих процесів та підвищення фінансової стабільності компаній.

Вважаємо, що для стимулювання інвестиційної активності у нафтогазовому секторі доцільно:

- удосконалити регуляторну базу та законодавство для зниження політичних та адміністративних ризиків;
- впровадити податкові та фінансові стимули для залучення приватного капіталу;

– підтримувати розвиток державно-приватних партнерств та прозорих УРП для великих родовищ;

– забезпечити прозорість процедур і контроль за реалізацією інвестиційних проєктів для підвищення довіри інвесторів.

Також в ході проведеного аналізу встановлено, що ефективність капіталозабезпечення української нафтогазовидобувної галузі напряму залежить від швидкості реалізації запропонованих механізмів. Забезпечення довгострокових інвестицій, модернізація фонду свердловин та інтеграція сучасних фінансових моделей створюють передумови для сталого розвитку галузі та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Література:

1. Єгоричева С. Б., Герус О. О. Джерела формування інвестиційного забезпечення нафтогазовидобувної галузі України. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. Вип. 18. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15333132>. (дата звернення: 29.10.2025).

2. Суходоля О., Харазішвілі Ю., Рябцев Г. Енергетична безпека України в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови: монографія. Національний інститут стратегічних досліджень. 2023. 153 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2023.01>. (дата звернення: 29.10.2025).

ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

**ЦВЕТКОВ Олексій,
ДЕМ'ЯНЕНКО Інна**

Національний університет харчових технологій

Застосування фінансових інструментів в господарській діяльності підприємств дозволяє підвищити ділову активність шляхом прискорення обертання фінансових потоків та перерозподілу фінансових ресурсів. Для вітчизняних підприємств поняття фінансових інструментів є доволі новим і багато в чому невідомим, зокрема щодо порядку відображення таких операцій у фінансовій звітності. Зазвичай економічні енциклопедії тлумачать «фінансовий інструмент» як будь-який контракт незалежно у якій формі укладений (усно, письмово, електронно тощо), результатом якого є поява відповідної статті в активах одного підприємства (сторони контракту) та статті в пасивах іншого підприємства (іншої сторони контракту). Розрізняють фінансові інструменти грошового ринку та ринку капіталів. Ще одним трактуванням фінансових інструментів є визначення їх як різновидів ринкового продукту, що носить ознаки фінансової природи, як то – цінні папери, грошові зобов'язання, валюта, ф'ючерси, опціони та ін.

Класифікаційні ознаки, визнання та аспекти оцінки фінансових інструментів, розкриття облікової інформації про них у фінансовій звітності визначаються в МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання» [37] і

МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [38]. Аналогічне трактування можна знайти і в національному П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [48]. За цими стандартами розрізняють чотири групи фінансових інструментів: фінансові активи і зобов'язання, інструменти власного капіталу і похідні фінансові інструменти. Таким чином, фінансові інструменти в частині фінансових активів включають: грошові кошти, не обмежені для використання, та їх еквіваленти; дебіторська заборгованість, не призначена для перепродажу; фінансовий лізинг; фінансові інвестиції, що утримуються до погашення; фінансові активи, призначені для перепродажу; інші фінансові активи. Спектр фінансових зобов'язань, призначених для перепродажу, та інших фінансових зобов'язань відносять до групи фінансових зобов'язань. Надзвичайно важливе значення з позиції формування капіталу мають інструменти власного капіталу: прості акції, частки та інші види власного капіталу. Група фінансових інструментів, що набувають поширення у теперішній час це група похідних фінансових інструментів яка включає: ф'ючерсні контракти, форвардні контракти та інші похідні фінансові інструменти.

Література:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: розкриття і подання». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.

ВПЛИВ КОГНІТИВНИХ УПЕРЕДЖЕНЬ НА РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВОЇ АНАЛІТИКИ: ПОВЕДІНКОВИЙ АСПЕКТ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

**ЧУДАЄВА Ія,
СУКАЧ Олена**

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Упродовж останніх десятиліть фінансова аналітика зазнала суттєвих трансформацій під впливом цифровізації, автоматизації та поширення великих даних. Однак, попри стрімкий розвиток математичних моделей, алгоритмічної торгівлі та аналітичних платформ, ключова роль у фінансовому прогнозуванні та прийнятті рішень залишається за людиною. У класичних теоріях управління рішення розглядаються як результат об'єктивного аналізу даних, але сучасна наука доводить, що раціональність у менеджменті має обмежений характер [1]. Аналітики не завжди мають повну інформацію, достатньо часу або когнітивні ресурси для її обробки. Тому процес прийняття рішень часто спирається на евристики – спрощені алгоритми мислення, які допомагають швидко оцінювати ситуацію, але водночас породжують системні помилки.

Саме людський фактор, зокрема когнітивні упередження, може істотно впливати на результати фінансової аналітики, призводячи до помилок у прогнозах, необґрунтованих інвестиційних рішеннях і зниження ефективності управління активами. Когнітивні упередження – це несвідомі викривлення мислення, які призводять до помилок у судженнях і рішеннях [2]. Саме вони здатні знизити точність аналітичних прогнозів, змінити пріоритети у виборі фінансових інструментів і навіть викривити оцінку ризиків (табл. 1).

На етапі збору даних, упередження підтвердження та евристика доступності зумовлюють відбір лише «зручної» інформації, що узгоджується з очікуваннями аналітика. Під час аналізу трендів, ефект якоря фіксує увагу на попередніх показниках, обмежуючи сприйняття нових факторів. Формування прогнозів часто супроводжується надмірною впевненістю, яка спричиняє недооцінку ризиків і завищення очікуваної прибутковості. На етапі інтерпретації результатів упередження підтвердження й ефект втрат ведуть до відмови визнавати помилки, а під час прийняття управлінських рішень – ефекти статус-кво й втрат знижують готовність до змін і інновацій.

Таблиця 1

Вплив когнітивних упереджень на процес фінансової аналітики

Етап фінансового аналізу	Потенційне упередження	Можливі наслідки
Збір даних	Підтвердження, евристика доступності	Ігнорування важливої, але «незручної» інформації
Аналіз трендів	Ефект якоря	Орієнтація на початкові цифри або минулорічні результати без урахування нових факторів
Формування прогнозів	Надмірна впевненість	Завищені очікування щодо прибутковості, недооцінка ризиків
Інтерпретація результатів	Упередження підтвердження, ефект втрат	Неправильні висновки або небажання визнавати помилки
Прийняття управлінських рішень	Статус-кво, ефект втрат	Уникнення ризикових, але потенційно вигідних рішень

Джерело: побудовано авторами

Отже, когнітивні упередження системно впливають на всі етапи фінансової аналітики, знижуючи об'єктивність, гнучкість мислення та ефективність управлінських рішень. Разом з тим, когнітивні упередження існують не виключно окремими, ізольованими феноменами, але й часто взаємодіють між собою, створюючи складні ефекти підсилення, істотно впливаючи на процес ухвалення рішень, оскільки один вид упередження може посилювати або змінювати вплив іншого [3].

З метою зниження негативного впливу когнітивних упереджень на результати фінансової аналітики доцільним є:

інституціоналізація поведінкового підходу у системі корпоративного управління шляхом розробки внутрішніх регламентів, що визначають стандарти об'єктивного аналітичного процесу;

застосування комбінованих методів аналізу, які поєднують кількісні моделі з якісними поведінковими оцінками, щоб підвищити точність прогнозів;

впровадження принципів “second opinion” – незалежна перевірка висновків іншими фахівцями для запобігання суб’єктивізму.

Отже, поведінковий аспект фінансової аналітики розкриває глибоку взаємозалежність між когнітивними процесами та економічною ефективністю. Усвідомлення природи когнітивних упереджень дозволяє розглядати фінансове прогнозування не лише як технічну, а й як психологічно-управлінську діяльність, у якій аналітик виступає центральною фігурою процесу.

Відтак, подолання когнітивних обмежень можливе за умови поєднання методологічної раціональності, технологічної підтримки та поведінкової гнучкості суб’єктів прийняття рішень. Саме інтеграція цих компонентів забезпечує формування більш об’єктивної, адаптивної та ефективної системи фінансової аналітики у сучасних умовах цифрової економіки.

Література:

1. Simon H. Rationality as Process and a Product of Thought. *American Economic Review*. 1978. Vol. 68. Pp. 1-14.

2. Kahneman D. Tversky A. Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica*. 1979. Vol. 47(2). Pp. 263–291.

3. Горват Т., Дуб М. Когнітивні упередження: сутність та вплив на фінансові рішення. *Підприємництво і торгівля*. 2024. Вип. 43. С. 29-35. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-43-04>

СЕКЦІЯ 4.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СТРАХУВАННЯ

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ОЦІНКИ СТРАХОВИХ РИЗИКІВ ПІД ЧАС АКТУАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СТРАХУВАННЯ

АРИЧ Михайло

Національний університет харчових технологій

Сучасні тенденції розвитку страхових ринків вимагають від його учасників урахування всіх новітніх та принципово інших умов та факторів, адже тільки у такому випадку може бути досягнений високий рівень конкурентоспроможності всіх учасників страхових відносин [1]. Так, одним із таких факторів є генетична інформація людини, яка використовується як інструмент оцінки страхових ризиків пов'язаних із життям та здоров'ям [1-2]. Тому постає актуальна необхідність характеристики та опису основних підходів до трактування генетичної інформації для оцінки страхових ризиків. Більше того, наразі чинним в Україні законодавством, по-перше, не передбачена можливість специфічного регулювання особливостей застосування генетичних даних людини для оцінки страхових ризиків у сферах страхування життя та страхуванні на випадок хвороби (у тому числі медичному страхуванні) [2-4]; та, по-друге, не визначено, що слід розуміти під генетичною інформацією людини [3]. Тому, в контексті даного дослідження було враховано зарубіжний досвід як у сфері функціонування страхових ринків [5], такі і щодо визначення та характеристики поняття «генетична інформація» [6].

Так, у результаті дослідження обґрунтовано концептуальні підходи до трактування генетичної інформації людини в контексті оцінки її страхових ризиків відповідно до яких генетична інформація поділяється на два структурні блоки: перший блок включає інформація про самого заявника на страхування, а другий – характеризує вже сімейну медичну історію даного заявника на страхування [5-7]. Отже, відповідно до блоку 1 до генетичної інформації страхувальника потрібно включати [6]:

- результати генетичних аналізів самого заявника на страхування;
- інформація про 1) запит заявника на страхування щодо проведення генетичних аналізів, або 2) про проведення таких аналізів заявником на страхування;
- генетична інформація про плід (який має вагітна жінка, що є заявником на страхування) або ембріон, який має чи зберігає заявник на страхування.

При цьому, другий блок (стосується сімейної медичної історії хвороб заявника на страхування) генетичних даних страхувальника включає наступні види інформації [7]:

- результати генетичних аналізів членів сім'ї заявника на страхування;
- історія хвороб (прояв симптомів захворювань чи порушень стану здоров'я) членів сім'ї заявника на страхування;
- інформація про 1) запит члена сім'ї заявника на страхування щодо проведення генетичних аналізів, або 2) про проведення таких аналізів членом сім'ї заявника на страхування;

- генетична інформація про плід, який має вагітна жінка, яка є членом сім'ї цієї особи, і генетична інформація про будь-який ембріон, який законно зберігається членом сім'ї заявника на страхування.

Варто відмітити, що до членів сім'ї заявника на страхування генетична інформація яких є важливою для оцінки страхових ризиків даного заявника, відноситься досить-така широка сукупність родичів: від першого ступеня споріднення (батько, мати, рідний брат, рідна сестра, діти) – і до четвертого (прапрадід, прапрабаба, праправнуки, діти двоюрідних брата чи сестри) [5-7].

Таким чином, вище описаний підхід до генетичної інформації під час оцінки страхових ризиків у сферах страхування життя та страхуванні на випадок хвороби (у тому числі медичному страхуванні) систематизує види генетичних даних людини та робить акуарну діяльність у страхування більш прогнозованою та ефективнішою.

Література:

1. Golinghorst D., De Paor A., Joly Y., Macdonald A.S., Otlowski M., Peter R., Prince A. Anti-selection & Genetic Testing in Insurance: An Interdisciplinary Perspective. *Journal of Law, Medicine, and Ethics*. 2021. №41. С. 1-25. URL: <https://ssrn.com/abstract=3863417>
2. Arych M., Joly Y. Genetic Discrimination in Access to Life Insurance: Does Ukrainian Legislation Offer Sufficient Protection against the Adverse Consequences of the Genetic Revolution to Insurance Applicants? *Laws* 2022, 11, 2. <https://doi.org/10.3390/laws11010002>
3. Арич М. І. Регулювання ринку страхування: чи змінила нова редакція Закону України «Про страхування» підходи доступу до генетичних даних людини для оцінки страхових ризиків?. *Проблеми економіки*. 2025. №1. С. 281–287. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-1-281-287>
4. Про страхування. Закон України № 85/96-ВР від 07.02.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. The Genetic Information Nondiscrimination Act (GINA). 2008. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-110publ233/pdf/PLAW-110publ233.pdf>
6. Equal Employment Opportunity Commission (2025). Code of Federal Regulations. Definitions specific to GINA, 29 CFR 1635.3. URL: <https://www.ecfr.gov/current/title-29/subtitle-B/chapter-XIV/part-1635/section-1635.3#>
7. Арич М.І Концептуальні підходи до визначення та ролі генетичної інформації для оцінки страхових ризиків. *Світ фінансів*. 2025. №3(84). С. 109-122. <https://doi.org/10.35774/sf2025.03.109>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕРЕСТРАХУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА INSURTECH

БОГРІНОВЦЕВА Людмила

Національна академія статистики, обліку та аудиту

КЛЮЧКА Ольга

Державний податковий університет

Трансформація перестрахувальної діяльності під впливом цифровізації та розвитку InsurTech стала одним із найдинамічніших процесів сучасного страхового ринку. Перестрахування, яке традиційно виконувало функцію фінансової стабілізації страховиків через перерозподіл великих і катастрофічних ризиків, нині перетворюється на високотехнологічну систему управління ризиками, засновану на даних, автоматизації та штучному інтелекті. Цифрові технології, зокрема Big Data, блокчейн, машинне навчання, параметричне страхування та аналітика в реальному часі, докорінно змінюють підходи до андеррайтингу, укладання договорів, моніторингу, звітності й управління виплатами. Розвиток InsurTech-компаній стимулює появу нових бізнес-моделей, які оптимізують процеси перестрахування та сприяють формуванню глобальних цифрових екосистем страхового бізнесу. Водночас інтеграція цифрових інструментів у перестрахування вимагає адаптації до європейських стандартів, зокрема Solvency II, та впровадження ризик-орієнтованого нагляду Національного банку України. Таким чином, цифровізація перестрахування не лише підвищує стійкість страхового сектору, а й створює передумови для інтеграції українського ринку у глобальний цифровий фінансовий простір.

У табл. 1 наведено основні напрями трансформації перестрахувальної діяльності під впливом цифровізації та InsurTech.

Таблиця 1

Вплив цифровізації та InsurTech на перестрахувальну діяльність

Напрямок трансформації	Традиційна практика	Сучасний підхід (InsurTech)
Андеррайтинг та оцінка ризиків	Актuarні розрахунки, історичні дані	Big Data, машинне навчання, кліматичне моделювання
Укладання договорів	Паперові контракти, тривалі переговори	Електронні платформи, смарт-контракти на блокчейні
Моніторинг та звітність	Ручний контроль, щоквартальна звітність	Автоматизовані системи моніторингу, онлайн-звітність до НБУ
Управління виплатами	Довгі процедури підтвердження збитків	Параметричні програми, автоматизоване врегулювання
Взаємодія з контрагентами	Посередники, обмежені канали комунікації	Цифрові маркетплейси перестрахування, глобальні екосистеми
Управління ризиками	Консервативні політики, ручні моделі	Кіберстрахування, ретроцесія з використанням Big Data

Джерело: складено авторами на основі [1; 3; 5; 6; 8; 11].

Цифровізація змінює ключові елементи перестраховальної діяльності. Найбільш відчутні трансформації відбуваються у сфері андеррайтингу та оцінки ризиків. Традиційні методи, що спиралися на історичні дані та актуарні розрахунки, поступово доповнюються й витісняються моделями на основі великих даних, машинного навчання та кліматичного прогнозування [4; 5]. Стохастичні моделі RMS, AIR Worldwide, EQECAT, які широко використовуються на глобальному ринку, поступово інтегруються й у практику українських страховиків через договори з міжнародними перестраховиками [5; 8].

Другий напрям трансформації – укладання договорів і врегулювання збитків. Якщо раніше процес займав тижні чи навіть місяці через паперовий документообіг та посередників, то нині активно використовуються електронні платформи й навіть смарт-контракти на блокчейні [6; 11]. Вони забезпечують автоматичне виконання умов договору при настанні об'єктивно вимірюваної події. Прикладом є параметричне перестраховування в агросекторі, де виплати здійснюються на основі даних про рівень опадів чи температуру, отриманих із супутників [6].

Моніторинг і звітність у перестраховальній діяльності завжди були основою довіри між страховиками, перестраховиками та регулятором [2; 9]. У сучасних умовах глобальних ризиків традиційні підходи, засновані на ручних перевірках, виявилися недостатніми. Новий підхід базується на автоматизованих системах моніторингу та онлайн-звітності до НБУ [2]. Це відповідає європейським вимогам щодо ризик-орієнтованого нагляду [9].

Управління виплатами традиційно було одним із найбільш складних і тривалих процесів у перестраховальній діяльності. Сучасна цифрова трансформація докорінно змінила цей напрям. Завдяки параметричним програмам страхування перестраховик більше не прив'язується лише до складних процедур експертизи. Виплати здійснюються автоматично після настання заздалегідь визначених об'єктивних параметрів (наприклад, рівень опадів, швидкість вітру чи магнітуда землетрусу). Це особливо важливо для агрострахування та страхування від природних катастроф, де швидкість реагування має вирішальне значення. Крім того, впровадження автоматизованих систем врегулювання збитків скорочує людський фактор у прийнятті рішень. Смарт-контракти на основі блокчейну дозволяють зафіксувати умови договору й забезпечити їх автоматичне виконання, коли настає визначена подія. Це підвищує прозорість процесу і виключає можливість маніпуляцій. Таким чином, цифровізація управління виплатами забезпечує: скорочення часу між настанням події та отриманням компенсації; підвищення прозорості завдяки смарт-контрактам; можливість масового застосування параметричних програм; зниження витрат компаній і зміцнення довіри клієнтів [4; 6].

Взаємодія з контрагентами у сфері перестраховування зазнала суттєвої трансформації під впливом цифровізації та InsurTech. Якщо раніше процес укладання договорів відбувався через посередників і вимагав значного часу та документального обігу, то сьогодні основна комунікація переноситься на

цифрові маркетплейси перестрахування (наприклад, Lloyd's Marketplace, Swiss Re SONAR), які забезпечують прямі угоди між страховиками та перестраховиками, автоматичний обмін даними й підвищену прозорість завдяки блокчейн-технологіям [6; 10]. Це дає змогу зменшити транзакційні витрати, пришвидшити процес погодження умов, підвищити рівень довіри між партнерами та інтегрувати український ринок у глобальні цифрові екосистеми перестрахування.

Важливим аспектом трансформації перестрахувальної діяльності є управління ризиками. У традиційній моделі перестрахування управління ризиками здійснювалося через консервативні політики та ручні моделі. Це означало, що страхові компанії зазвичай встановлювали високі резерви, обмежували власне утримання і застосовували стандартизовані методики розрахунків. Перевагою такого підходу була передбачуваність, але він не давав змоги оперативно реагувати на динаміку ринку чи нові загрози. Сучасний підхід, зумовлений цифровізацією та розвитком InsurTech, базується на інтеграції технологій у процес управління ризиками. Застосування Big Data та алгоритмів машинного навчання дозволяє аналізувати величезні масиви інформації: від кліматичних змін до даних про поведінку споживачів. Це дає змогу точніше прогнозувати ймовірність катастрофічних збитків та виявляти приховані кореляції між ризиками [4; 5; 10; 11]. Окремим напрямом стало кіберстрахування. У цифровому середовищі головними загрозами для перестраховиків є кібератаки, витоки даних і збої у роботі електронних платформ [7; 10]. Тому управління ризиками тепер включає як розробку нових страхових продуктів для покриття кіберінцидентів, так і впровадження внутрішніх політик кіберзахисту. Також активно використовується ретроцесія з використанням Big Data. Це означає, що перестраховики передають частину своїх ризиків далі, але вже з урахуванням складного аналітичного моделювання. Таким чином досягається глобальна диверсифікація та зменшується концентрація ризиків у конкретних сегментах чи регіонах. Отже, трансформація управління ризиками під впливом цифровізації забезпечує більшу гнучкість у прийнятті рішень, точнішу оцінку загроз завдяки новим технологіям, захист від кіберризиків, які стали невід'ємною частиною сучасного фінансового ринку, а також підвищення фінансової стійкості через глобальні інструменти диверсифікації.

Отже, цифровізація та розвиток InsurTech істотно змінюють сутність і структуру перестрахувальної діяльності, переводячи її з традиційної, консервативної моделі у сучасну, динамічну систему управління ризиками. Інтеграція технологій Big Data, штучного інтелекту, блокчейну, параметричних програм і автоматизованих платформ створює нові можливості для підвищення прозорості, швидкості прийняття рішень та ефективності перестрахувальних операцій. Упровадження цифрових рішень у сфері андеррайтингу, моніторингу, звітності та врегулювання збитків дозволяє мінімізувати операційні ризики й скоротити витрати, водночас зміцнюючи довіру між страховиками, перестраховиками та регулятором. Особливе значення набувають глобальні цифрові маркетплейси, які забезпечують прямі взаємодії контрагентів та

сприяють інтеграції українського ринку у світову екосистему перестрахування. У перспективі цифрова трансформація стане не лише інструментом підвищення конкурентоспроможності, але й ключовою умовою адаптації українського перестраховального ринку до європейських стандартів Solvency II, забезпечуючи його фінансову стійкість, інноваційність і відповідність вимогам сучасного цифрового середовища.

Література:

1. Онишко С.В., Богріновцева Л.М., Ключка О. В. Трансформація страхового ринку України в умовах сьогодення. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2023. №9. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-9-9147>
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=14
3. Чуницька І.І., Богріновцева Л.М., Ключка О.В. Аналіз впливу сучасних технологій на розвиток страхового бізнесу в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №7. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14603795>
4. Catastrophe models and risks. *Moody's*. <https://www.moodys.com/web/en/us/capabilities/catastrophe-modeling.html>
5. Catastrophe Risk Modeling Solutions. *Verisk (AIR Worldwide)*. URL: https://www.verisk.com/solutions/extreme-event-risk/risk-models/?utm_source=chatgpt.com
6. Harnessing the power of parametric insurance. *Lloyd's*. URL: <https://www.lloyds.com/about-lloyds/our-purpose/stories/resilience/harnessing-the-power-of-parametric-insurance>
7. Insurance Insights and Issues. *PwC*. URL: <https://www.pwc.co.uk/industries/insurance/insights.html>
8. Reinsurance Solutions. *Verisk (AIR Worldwide)*. URL: <https://www.verisk.com/insurance/reinsurance/>
9. *Solvency II. European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA)*. https://www.eiopa.europa.eu/browse/regulation-and-policy/solvency-ii_en#how-is-the-solvency-ii-regulatory-framework-structured
10. SONAR 2024: New emerging risk insights. *Swiss Re Institute*. URL: <https://www.swissre.com/institute/research/sonar/sonar2024.html>
11. Tech Trend Radar 2024 – The Future of Insurance. *Munich Re*. URL: <https://www.munichre.com/en/company/innovation/tech-trend-radar-2024.html>

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

ГОНЧАР Ярослав

Національний університет харчових технологій

Ефективне управління активами є ключовою умовою фінансової стійкості, ліквідності та прибутковості страхової компанії. Управління активами страхової компанії охоплює комплекс заходів із формування,

розміщення та контролю фінансових ресурсів. Основні принципи цього процесу: ліквідність – забезпечення здатності компанії своєчасно виконувати свої зобов'язання; прибутковість – отримання стабільного доходу при прийнятному рівні ризику; диверсифікація – розподіл активів між різними видами фінансових інструментів; надійність – мінімізація ймовірності втрат.

Структура активів українських страховиків залишається обережною, оскільки основними інструментами є банківські депозити та державні цінні папери. Це забезпечує ліквідність, але обмежує потенційну прибутковість [0].

Для забезпечення балансу між ризиком і дохідністю необхідно ефективно управляти портфелем активів із використанням підходів щодо управління активами і зобов'язаннями [2]. Ефективність управління активами залежить від наявності внутрішніх інвестиційних політик, які враховують якість фінансових інструментів і рівень ризиків [3]. Прозорості процесів управління активами та покращенню аналітичного контролю сприяють сучасні інформаційні технології [4]. Ефективне управління страховими резервами є ключовим елементом загальної системи управління активами, оскільки саме резерви визначають структуру інвестиційної діяльності страховика [0].

Література:

1. Гудзинська Л. Інвестиційна діяльність страхових компаній: сутність та особливост. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3842>. (дата звернення 21.10.2025).
2. Прокопчук О.Т. Інвестиційна діяльність страхових організацій. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. № 3(38). С. 141–148.
3. Попова Л.В. Формування та інвестування фінансових ресурсів страхових компаній в Україні. *Фінанси, облік і аудит*. 2024. № 55.
4. Череп А.В. Перспективи розвитку страхового ринку та управління ризиками. *Економічний простір*. 2024. № 190.
5. Стангрет М. Основи управління страховими резервами. *Економіка і держава*. 2023. № 12. С. 65–70.

ЗРОСТАННЯ РОЛІ ДЕРЖАВИ У КОМПЕНСАЦІЇ ЗРУЙНОВАНОГО МАЙНА ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ СТИМУЛЮВАННЯ СТРАХУВАННЯ ВОЄННИХ РИЗИКІВ

ДМИТРИШИН Марта

Західноукраїнський національний університет

Активні бойові дії в Україні останнього десятиліття спричинили потребу компенсації збитків, викликаних воєнними ризиками. Сьогодні приватні особи можуть застрахувати власне чи орендоване нерухоме майно (будинок, квартиру), зокрема, від: влучання безпілотних літальних апаратів та/або їх уламків (в тому числі пов'язаних із воєнними діями); пошкодження від ударної та звукової хвилі [1]. Поряд з цим держава запускає механізм компенсації

майна господарюючих суб'єктів, що було пошкоджене чи знищене внаслідок збройної агресії ворога, а також можливість отримання часткової компенсації страхових премій за договорами страхування від воєнних ризиків [2].

Суб'єкт господарювання, який уклав договір страхування від воєнних ризиків може звернутись до урядової організації ПрАТ «Експортно-кредитне агентство» [3] за отриманням компенсації страхового платежу в межах одного мільйона гривень.

До воєнних ризиків «Політика страхування від воєнних від воєнних та/або політичних ризиків кредитів українських суб'єктів господарювання, пов'язаних з інвестиціями у створення об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження» ПрАТ «Експортно-кредитного агентства» відносить [4]: воєнні конфлікти, включаючи війну або збройний конфлікт, збройну агресію, бойові дії, масові заворушення; насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади; терористичні акти та/або диверсії, окупацію, анексію.

Перспективи поширення механізму компенсації у майбутньому на державні та комунальні підприємства може сприяти забезпечення стабільної життєдіяльності населення та громад, а також функціонування державного та комунального господарства.

Література:

1. Онлайн страхування нерухомості: квартир і будинків. URL: <https://surl.lu/tzprxe> (дата звернення 02.11.2025).

2. Уряд запускає механізм компенсацій бізнесу за зруйноване майно та страхування від воєнних ризиків. URL: <https://surl.li/lzmnms> (дата звернення 02.11.2025).

3. ПрАТ «Експортно-кредитне агентство». URL: <https://www.esa.gov.ua/pro-eka/> (дата звернення 02.11.2025).

4. Політика страхування від воєнних від воєнних та/або політичних ризиків кредитів українських суб'єктів господарювання, пов'язаних з інвестиціями у створення об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження. URL: <https://surl.li/thpvpi> (дата звернення 02.11.2025).

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ГАЛУЗІ СТРАХУВАННЯ

КАЛАШНИК Сергій

Національний університет харчових технологій

Протягом розвитку людства з'являлись технологічні інновації, які докорінно змінювали світ. Вони змушували суб'єктів господарювання адаптуватися, а інакше це загрожувало б їм небуттям. Так, винахід парових машин та механізація виробництва були поштовхом зсуву від переважно аграрного способу життя до активного розвитку міст. Або, наприклад, винахід і

широке розповсюдження швидкісного інтернету (особливо мобільного) принесли людству небачене до того спілкування в режимі реального часу між учасниками, які знаходяться за тисячі кілометрів один від одного, бурхливий розвиток електронної комерції, «хмарні» технології тощо [1].

На черзі – штучний інтелект (ШІ). Ця потужна технологія революційно трансформувє робочі процеси, стимулює інновації та впливає на цілі галузі. Як і у випадку з іншими трансформаційними змінами, спричиненими технологіями, різноманітним бізнесам, включаючи страховиків, буде неможливо ігнорувати штучний інтелект. Близько двох десятиліть тому, коли електронна комерція стала широко розповсюдженою, споживачі звикли до безперебійного замовлення та швидкої доставки і почали очікувати цих можливостей від усіх продавців. Так само штучний інтелект змінив очікування споживачів до такої міри, що клієнти тепер очікують вищої точності та надійності під час покупки, розмов, подібних до людських, з ботами штучного інтелекту (текстових чи голосових), персоналізованих пропозицій та комунікацій, а також продуктів, адаптованих до їхніх потреб.

Лідерство у впровадженні інновацій у даній сфері традиційно належить Сполученим Штатам Америки, Китаю та країнам Європи [2]. Усвідомлюючи важливість розвитку та впровадження технологій штучного інтелекту, Україна не стоїть осторонь даних процесів, ставлячи перед собою амбітну мету до 2030 року увійти до ТОП-3 країн світу за рівнем інтеграції AI-рішень [3].

Наявні дослідження щодо використання ШІ в страхуванні підтверджують важливість даної технології для галузі. За даними дослідження Precedence research [4], обсяг використання штучного інтелекту у 2024 році на глобальному страховому ринку становив 8,13 мільярда доларів США, та, за прогнозами, перевищить 140 мільярдів доларів США в 2034 році, демонструючи більш як 30% середньорічний темп приросту в найближчі 10 років.

Завдячуючи значній популярності останнім часом великих мовних моделей (на-кшталт ChatGPT від компанії OpenAI), вживання в широких колах терміну «штучний інтелект» є досить узагальненим, то ж варто зазначити основні напрямки розвитку даної технології та їх існуючі та перспективні сфери застосування в страховій галузі.

1. Великі мовні моделі (Large Language Model):

- чат-боти та віртуальні помічники для обслуговування клієнтів;
- початкова обробка страхових випадків: автоматизація прийому заяв щодо страхових випадків, вилучення інформації з неструктурованих документів та створення звітів щодо початкової оцінки збитків;
- андеррайтинг: аналіз факторів ризику із заявок, медичних записів та інших документів;
- перевірка документів на відповідність нормативним вимогам.

2. Комп'ютерний зір:

- оцінка страхових випадків: аналіз фотографій/відео пошкоджень транспортних засобів, майна або медичних зображень для оцінки витрат та підтвердження страхових випадків.

- оцінка ризиків: використання супутникових знімків для оцінки ризиків для майна (зони затоплення, вплив лісових пожеж, стан дахів).
- виявлення шахрайства: виявлення маніпуляцій з зображеннями або невідповідностей у візуальних доказах страхових випадків.
- обробка документів: оптичне розпізнавання символів (OCR) та інтелектуальне вилучення документів з паперових форм, посвідчень особи та сертифікатів.

3. Машинне навчання та прогнозна аналітика:

- оцінка ризику: створення складних моделей для прогнозування ймовірності настання та тяжкості наслідків страхових випадків;
- оптимізація ціноутворення: динамічне ціноутворення на основі індивідуальних профілів ризику та ринкових умов;
- виявлення шахрайства: виявлення підозрілих закономірностей та аномалій у даних про страхові випадки;
- довгострокова цінність клієнта: прогнозування утримання та лояльності клієнтів, можливостей перехресних продажів та прибутковості;
- моделювання катастроф: прогнозування впливу стихійних лих та ризиків портфеля.

4. Обробка природної мови (NLP):

- аналіз настроїв: моніторинг відгуків клієнтів та соціальних мереж для покращення обслуговування;
- аналіз договорів: вилучення ключових умов та положень з політик та юридичних документів;
- маршрутизація електронної пошти: автоматична категоризація та маршрутизація повідомлень клієнтів;
- аналіз голосу: аналіз розмов у кол-центрі для забезпечення якості та відповідності вимогам.

5. Аналітика Інтернету речей та телематики:

- страхування на основі використання: обробка даних телематики транспортних засобів;
- превентивне управління ризиками: аналіз датчиків розумного дому для запобігання пошкодженню водою або пожежам;
- моніторинг здоров'я: використання даних з носимих пристроїв (розумні годинники, різноманітні датчики), для ціноутворення страхування життя та здоров'я, а також програм оздоровлення;
- управління комерційним автопарком: моніторинг поведінки водіїв та технічного обслуговування транспортних засобів.

6. Розмовний штучний інтелект та розпізнавання голосу:

- заяви про настання страхового випадку: перше повідомлення про подію за допомогою голосу з автоматичною транскрипцією та обробкою;
- голосова автентифікація: біометрична перевірка для безпечної взаємодії з клієнтами;
- багатомовна підтримка: надання обслуговування клієнтів кількома мовами.

Незважаючи на потенційно значні переваги впровадження технологій ШІ

в страховий бізнес, є чимало перешкод та труднощів, з якими таке впровадження може стикнутися – від досить складного законодавчого регулювання, чим традиційно вирізняється сфера страхування, до питання захисту персональних даних, і їх подолання вимагає комплексної стратегії, яка враховує технічні, регуляторні, організаційні та етичні аспекти.

Література:

1. Milinkovich N., Kamath S., Catlin T., Chung V., Jain P., Elias R.. The future of AI in the insurance industry. *McKinsey*. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/the-future-of-ai-in-the-insurance-industry> (дата звернення: 24.10.2025).
2. The 2025 AI Index Report. *Stanford University*. URL: <https://hai.stanford.edu/ai-index/2025-ai-index-report> (дата звернення: 25.10.2025)
3. Мінцифра запускає WINWIN AI Center of Excellence — центр передового досвіду з розробки та інтеграції ШІ. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/mintsifra-zapuskae-winwin-ai-center-of-excellence-tsentr-peredovogo-dosvidu-z-rozrobki-ta-integratsii-shi> (дата звернення: 26.10.2025)
4. Zoting S. Artificial Intelligence (AI) In Insurance Market Size, Share, and Trends 2024 to 2034. *Precedence Research - Statistical Platform for Market Intelligence, Market Research & Consulting*. URL: <https://www.precedenceresearch.com/artificial-intelligence-in-insurance-market> (дата звернення: 28.10.2025).

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ: РОЛЬ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ У ФОРМУВАННІ ПОПИТУ

**САВЧЕНКО Сергій,
ЗАДВОРНИХ Сергій**

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Упровадження нових фінансових продуктів, технологій та моделей обслуговування клієнтів дозволяє страховим компаніям підвищити конкурентоспроможність, оптимізувати управлінські процеси та збільшити прибутковість. Проте, з розвитком інновацій зростає значення маркетингових стратегій, оскільки навіть найпрогресивніші фінансові інструменти залишаються неефективними, якщо споживач не розуміє їхніх переваг і можливостей.

Сучасний страховий ринок характеризується високою конкуренцією, зростанням вимог клієнтів до якості обслуговування та динамічними змінами споживчої поведінки. У цих умовах формування попиту на інноваційні страхові продукти неможливе без системного поєднання фінансових і маркетингових стратегій. Сьогодні використання поведінкових і цифрових маркетингових інструментів дозволяє не лише залучити нових клієнтів, а й утримати наявних, підвищуючи рівень лояльності та довіри.

Згідно з дослідженнями, на світовому ринку страхування відбувається інтенсивна цифровізація та впровадження інноваційних продуктів, таких як мікрострахування, parametric insurance, telematics-based policies та смарт-контракти на базі блокчейну [1]. Фінансові інновації в страхуванні – це не лише нові продукти, а й процеси. Без маркетингового супроводу вони залишаються «технічними новинками» без ринкового попиту.

Фінансові інновації страхового ринку можна класифікувати за кількома напрямками:

- продуктові інновації – створення нових видів страхових продуктів або модифікація існуючих (страхування від кібератак, parametric insurance);
- процесні інновації – впровадження технологій для автоматизації продажу, оцінки ризиків та обробки заявок (InsurTech, роботизація, AI);
- фінансово-технологічні інновації – використання блокчейну, смарт-контрактів, систем Big Data для оптимізації управління ризиками;
- маркетингово-фінансові інновації – персоналізовані тарифи, динамічне ціноутворення, програми лояльності та інтеграція продуктів у фінансові екосистеми.

Упровадження таких інновацій дозволяє компаніям швидше реагувати на зміни ринку та підвищувати привабливість своїх пропозицій.

Основною метою впровадження маркетингових стратегій у страхуванні є: інформування клієнтів про нові продукти та переваги їх використання; формування позитивного сприйняття бренду; збільшення лояльності та утримання клієнтів.

Ефективність маркетингових стратегій безпосередньо впливає на попит: дослідження показують, що компанії, які активно використовують цифрові канали та персоналізовані підходи, демонструють вищий рівень продажів інноваційних продуктів на 20–30% [2].

Проте, нові продукти та технології потребують адекватного правового супроводу, що часто відстає від швидкості ринкових змін. Відсутність чітких правил для InsurTech, смарт-контрактів або цифрових платформ створює юридичні ризики. Разом з тим, впровадження цифрових платформ збільшує ризики витоку даних, шахрайства та кібератак, що потребує додаткових витрат на безпеку і технологічні рішення для захисту інформації.

Інновації створюють основу для розробки унікальних пропозицій, які можуть бути ефективно просунуті на ринку через маркетингові інструменти. Маркетингові інструменти трансформують фінансові інновації у привабливі для клієнта продукти і стимулюють ринковий попит.

Отже, фінансові інновації та маркетингові стратегії тісно взаємопов'язані: ефективне впровадження нових страхових продуктів неможливе без системного маркетингового супроводу. Формування попиту залежить від поведінкових та цифрових факторів: клієнти реагують на персоналізовані пропозиції, освітні кампанії та інтерактивні інструменти. Інноваційні страхові продукти підвищують конкурентоспроможність компаній та оптимізують управління ризиками, якщо вони супроводжуються грамотним маркетингом і технологічною підтримкою.

Поєднання фінансових інновацій та маркетингових стратегій створює замкнений цикл розвитку – підвищення попиту стимулює нові інновації, що забезпечує стійкий розвиток страхового ринку.

Фінансові інновації страхового ринку мають значний потенціал для підвищення конкурентоспроможності компаній та розширення спектру послуг. Однак їх успіх безпосередньо залежить від ефективного маркетингового супроводу. Системне поєднання інновацій та маркетингових стратегій дозволяє: формувати стабільний попит на нові продукти; підвищувати лояльність і довіру клієнтів; оптимізувати процеси продажу та обслуговування; мінімізувати ризики непорозуміння та відмови клієнтів від нових рішень.

Отже, інтеграція фінансових інновацій і маркетингових стратегій є ключовим фактором успіху страхових компаній у сучасних умовах цифрової економіки та високої конкуренції на ринку.

Література:

1. PwC. (2023). *Insurance 2023: Top Trends and Innovations*. URL: <https://www.pwc.com/insurance>
2. EY. (2022). *Digital Transformation in Insurance: Marketing and Innovation*. URL: https://www.ey.com/en_ua/industries/insurance/digital

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ СТРАХОВИКА

**ЮДІНА Світлана,
МАРТИНЮК Фелікс**

Дніпровський державний технічний університет

Основною умовою ефективного функціонування страхового ринку є надійність його учасників – страховиків.

Підтримка можливості кожного страховика своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання є фактичним проявом та реалізацією функцій страхування.

Питання функціонування та фінансового стану страхової компанії є важливими для інвесторів та менеджменту компанії, крім того, вони знаходяться під контролем Регулятора страхового ринку, а також компаній, підприємств та населення, що користується послугами страхових компаній.

Страхування, як найважливіший фінансовий інститут, має бути органічно вбудоване у процеси вітчизняної економіки щодо забезпечення нової якості економічного зростання.

Але страхування в його нинішньому вигляді не демонструє якісний розвиток, не затребувано суспільством, базується на примусовому страхуванні.

Одним із найважливіших напрямів розвитку і ефективного функціонування страхового ринку є забезпечення фінансової стійкості й платоспроможності страховиків і страхувальників [1].

Важливим фактором поширення добровільного страхування є надійність страхової компанії, яка пов'язана з її фінансовою стійкістю.

Вже не раз зазначалося, що сучасні страхові компанії здійснюють, крім основної діяльності, інвестиційну та фінансову, маючи тимчасово вільні кошти. Тому, грошові потоки компаній у сфері страхування мають специфічні особливості у порівнянні з підприємствами реального сектору економіки. На рис. 1 наведена загальна схема діяльності страхової компанії.

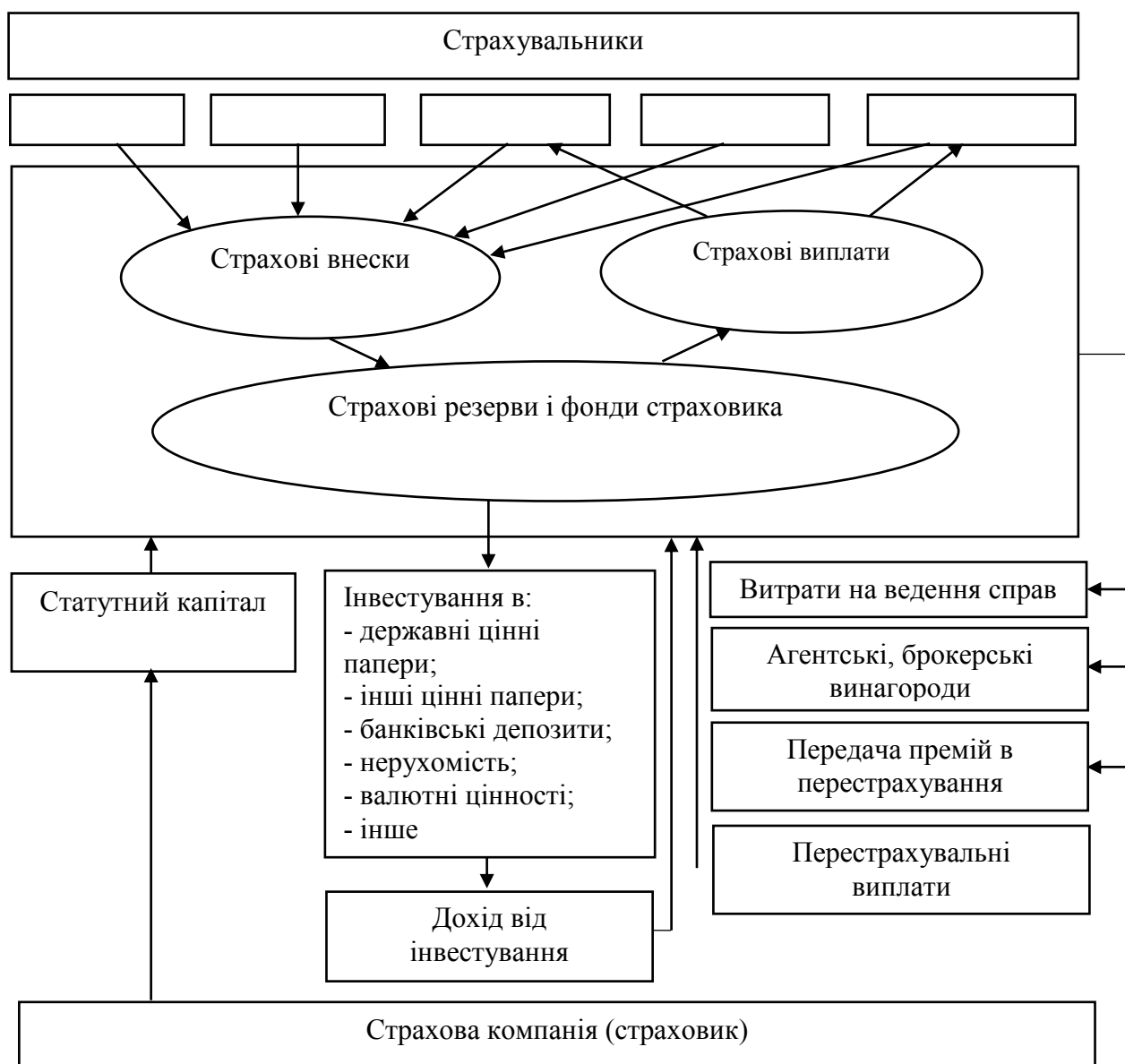

Рис. 1. Загальна схема діяльності страхової компанії

Грошовий обіг страхової компанії включає наступні незалежні потоки:

- страхові виплати, що можуть забезпечувати страховий захист клієнтів. Страхові резерви і фонди страховиків формуються в першу чергу, а вже потім частина вільних коштів спрямовується в інвестиційні активи – у не страхові проекти з високою нормою рентабельності та фінансово-кредитні установи – комерційні та державні банки (депозитні внески) і різноманітні цінні папери з метою одержання додаткового доходу (дивідендів, процентів);
- основний дохід, що може формуватися з надходження страхових платежів (внесків, премій страховальників). Крім основних джерел одержання

доходів, компанія також може отримувати доходи від благодійності, спонсорства, ефективного менеджменту, за рахунок отриманих доходів від проведених консультацій, надання освітніх послуг зі страхування та ін.

Для дотацій збитків від окремих видів страхування, фінансування розробки нових страхових продуктів, оплати курсів підвищення кваліфікації тощо можуть використовуватися кошти від інвестиційної діяльності страховика.

Необхідно зазначити, що грошовий оборот компанії щодо забезпечення страхового захисту відрізняється від грошового обороту, пов'язаного з організацією та веденням страхової справи та розвитком компанії. Така відмінність в обороті коштів регулюється страховим законодавством, умовою формування капіталу та іншими умовами організації та управління компанією.

Особливості розподілу ймовірного збитку за накопичувальних (довгострокових) видів та ризикованих (короткострокових) видів страхування обумовили необхідність таких страхових фондів:

- по ризиковому страхуванню – страхові резервні фонди;
- по ощадному (накопичувальному) страхуванню – резервні фонди по накопичувальних видах, таких як страхування на дожиття, додаткових пенсій та інших).

При катастрофічних збитках (значний обсяг втрат), як правило, формуються резервні перестраховальні фонди.

Через те, що страховики як суб'єкти господарчої діяльності здійснюють її на принципах самофінансування та самоокупності, то крім вищезазначених фондів мають формувати фонди щодо забезпечення ефективної діяльності компанії. У Законі України «Про страхування» сказано, що «з доходів, що залишаються після сплати податків і надходять у розпорядження страховиків, вони можуть утворювати резерви і фонди, необхідні для забезпечення їхньої діяльності» [1].

Резерви є тимчасово вільними спеціальними оборотними страховими ресурсами і не класифікуються доходом страховика.

Кошти резервів – це резерви майбутніх виплат по страхових зобов'язаннях перед клієнтами (страхувальниками, застрахованими особами). Абсолютна величина коштів, накопичених у резервах, повинна збільшуватися у міру росту кількості діючих договорів страхування [2].

Як уже зазначалося, страхові резерви не можна ототожнювати з внутрішньо-господарськими резервними фондами, створення яких передбачає сучасне страхове законодавство [1].

Резерви, якими володіє, користується і розпоряджається страхова компанія, можуть направлятися на інвестиції. Отриманий інвестиційний дохід може бути джерелом покриття окремих витрат і, як наслідок, отримання конкурентних переваг компанії та підвищення рівня її ліквідності.

Напрями інвестиційного вкладання в активи (депозитні рахунки, акції, облігації тощо) чітко визначені законодавством [1].

Відповідно до страхового законодавства для формування необхідної фінансової стійкості страховики можуть інвестувати страхові резерви, які сформовані зі страхових внесків, премій, дотримуючись співвідношень:

- не менше 10 % резервних коштів – у державні облігації (цінні папери);
- не більше 40 % – у нерухоме майно;
- не більше 50 % – на депозитні рахунки банків;
- не більше 40 % – у акції та облігації акціонерних товариств та в інші цінні папери;
- не більше 10 % – у валютні цінності;
- не менше 5 % – має знаходитися на розрахункових рахунках у банках для здійснення поточних виплат страхових сум за здійснюваними видами страхування;
- не менше 80 % повинно інвестуватися на території України [1].

Також у Законі «Про страхування» зазначено, що розміщення резервів в інвестиційних активах має здійснюватися з дотриманням принципів:

- диверсифікованості;
- зворотності;
- ліквідності;
- прибутковості [2].

Сформовані страхові резерви не підлягають вилученню у державний й інші бюджети [2].

Для забезпечення фінансової стійкості страховика рекомендовано своєчасно проводити аналіз з метою виявлення та усунення недоліків в діяльності та знаходження резервів зміцнення їх фінансового стану та платоспроможності.

Література:

1. Про страхування: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2023, №№ 12-13, ст.28). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (Дата звернення: 20.10.2025).

2. Прогнозування фінансової стійкості страховика. URL: <https://kon-insurance.mnau.edu.ua/files/work/38.pdf> (Дата звернення: 20.10.2025).

СЕКЦІЯ 5.

ФУНКЦІОНУВАННЯ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

МОДЕРНІЗАЦІЯ РЕГУЛЯТОРНОГО СЕРЕДОВИЩА ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: OKR-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ

АЛЕКСЕЄНКО Людмила

Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту

КВАСОВСЬКИЙ Олександр

Західноукраїнський національний університет

Стратегічні цілі розвитку фінансового ринку України до 2027 року визначають: по-перше, створення сучасної системи залучення інвестицій для забезпечення доступу компаній до довгострокового капіталу через запровадження нових інструментів, розвиток сегменту корпоративних облігацій, масштабування ринкової інфраструктури, а також посилення довіри учасників ринку [1]. По-друге, залучення приватного та структурного капіталу для відновлення економіки через формування сприятливого інвестиційного клімату для притоку внутрішніх і закордонних інвестицій у підприємства, інфраструктурні та відновлювальні проекти. По-третє, посилення інституційної спроможності НКЦПФР через запровадження ризик-орієнтованого нагляду, гармонізації регуляторних норм із принципами *IOSCO* та стандартами ЄС.

Для регулятора інституційним інноваційним важелем для переходу від реактивного до передбачувального нагляду є застосування методології OKR (*Objectives and Key Results*), адаптованої до регуляторного контексту, що важливо для стійкості фінансової системи в повоєнний період. Запровадження OKR у НКЦПФР – це *evidence-based* трансформація, що квантифікує стратегічні цілі через вимірювані KR, синхронізує мікро- та макропруденційний мандат, а також забезпечує *traceability* вплив на стабільність фінансового ринку. Крім того, застосування Порядку розкриття інформації про правочини керівників є прямим імплементаційним кроком Регламенту ЄС № 596/2014 (*MAR – Market Abuse Regulation*) та Директиви 2014/57/ЄС (*MAD II*), спрямованим на підвищення прозорості, запобігання інсайдерській торгівлі та зміцнення довіри інвесторів – ключових компонентів фінансової стабільності [2].

На фінансових ринках інновації (транскордонні портфелі, *FX hedging*) підвищують стійкість до реальних шоків у короткостроковій перспективі, але накопичують системні ризики через нелійнійні ефекти (*firesales, contagion*). Політики потребують інтеграції фінансових індикаторів (*NFCI ChicagoFed*) у правила монетарної політики (*augmented Taylorrule* з фінансовою змінною), що, за оцінками Bank for International Settlements (*BIS*) (2025), знижує волатильність ВВП на 20–30% [3].

У контексті фінансової інклюзії Тобіас Адріан вважає, що завищена вартість активів і напруженість на ринках суверенних облігацій утримують ризики для фінансової стабільності на підвищеному рівні в умовах високої економічної невизначеності [4]. Ці вразливості посилюються через зростання сектору небанківських фінансових посередників (НФП), які дедалі більше

виступають маркет-мейкерами, постачальниками ліквідності та посередниками на ринках приватного кредитування, нерухомості й криптоактивів.

У «Доповіді про глобальну фінансову стабільність» (ДГФС) доведено, що стрес-тестування підтверджує швидку передачу вразливості НФП до банківської системи, посилюючи шоки й ускладнюючи кризове управління [4]. Ризики від НФП передаються системі через приватне кредитування, нерухомість, криптоактиви та банки. У рамках глобального стрес-тестування банків (*GST*) МВФ змодельював стагфляційний шок (реcesія + інфляція + зростання дохідностей). Регулятори вже тривалий спостерігають за НФП (страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні фонди) і хоча вони не приймають депозитів, їхня роль на глобальних ринках зростає. Зауважимо, що регуляторні підходи різняться: для страховиків – спеціалізований нагляд, а для інших – обмежений пруденційний.

Щодо модернізації регуляторного середовища, то центральні банки приділяють увагу розвитку цифрових інструментів. Тао Чжан висвітлює проблематику ролі токенизації в розвитку фінансової інфраструктури, зберігаючи вічні принципи стабільності та довіри до грошей [5]. Ці зобов'язання формують управлінський фреймворк, що балансує: інновації – стабільність, експерименти – обережність, національний суверенітет – міжнародна співпраця. Центральні банки у покращенні управління під час розвитку токенизації: 1) Пояснюють політикам і суспільству: що зберегти, що адаптувати. Технологія змінює форму, але сутність грошей (єдність, еластичність, цілісність) – незмінна. Чіткість бачення спрямовує політику та заспокоює учасників у невизначеності. 2) Узгоджують правові та регуляторні засади: токенизовані претензії – визнані законом, узгоджені між юрисдикціями; цифрова ідентичність – надійна, з балансом приватності та нагляду; стандарти інтероперабельності, обміну повідомленнями, програмованості — гармонізовані. Це правовий каркас перетворює ізольовані пілоти на когерентну систему. 3) Надають суспільні блага. Лише центральні банки видають гроші центрального банку – остаточний розрахунковий актив. Вони забезпечують: стійкість інфраструктури до шоків; інклюзивність учасників; відкритість до інновацій. Надаючи безпечні рейки та спільні платформи, центральні банки дозволяють приватному сектору інновувати на стабільній основі. 4) Сприяють співпраці з приватним сектором. Більшість застосувань розробляють банки, фінтех та техпровайдери. Вважаємо, що центральні банки не витісняють інновації, а вбудовують комплаєнс і стійкість у дизайн, тобто захищають довіру.

III відкриває трансформаційні можливості для центральних банків: ефективність, рішення, інфраструктура. Від аналізу даних до нагляду за платежами III змінює операції. Водночас виклики (якість даних, складність моделей, етика, стабільність) потребують уваги. Поділяємо точку зору, що для реалізації потенціалу III необхідний баланс переваг і ризиків, прозорість та governance [6]. Як регулятори монетарної та фінансової стабільності, центральні банки мусять впроваджувати III безпечно, етично, стійко. Відповідно BIS підтримує цей шлях через діалог, співпрацю та інновації [6].

Підсумовуючи зазначимо, що розвиток фінансового ринку та підвищення привабливості України для міжнародних інвесторів потребує залучення інструментів ринку капіталу та альтернативних джерел фінансування бізнесу, адаптивності механізмів державно-приватного партнерства [7]. Вдосконалення внутрішнього корпоративного управління і підвищення прозорості діяльності НКЦПФР сприятимуть зміцненню комунікацій із ринком та репутації регулятора як професійного партнера на фінансовому ринку [8].

Література:

1. Методологія ОКР: Комісія визначила стратегічні цілі до 2027 року. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/metodolohiia-okr-komisiia-vyznachyla-stratehichni-tsili-do-2027-roku/> (дата звернення: 03.11.2025).
2. НКЦПФР розробила Порядок розкриття інформації про правочини керівників: стартує обговорення з ринком. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/nktsfpfr-rozrobila-poriadok-rozkryttia-informatsii-pro-pravochyny-kerivnykiv-startuie-obhovorennia-z-rynkom/> (дата звернення: 03.11.2025).
3. Andrea M Maechler. Tariffsin a world of large global capital flows – implications for central banks. September 2025. URL: <https://www.bis.org/speeches/sp250923.htm> (дата звернення: 03.11.2025).
4. Tobias Adrian. Growth of Nonbanks is Revealing New Financial Stability Risks. URL: <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2025/10/14/growth-of-nonbanks-is-revealing-new-financial-stability-risks> (дата звернення: 03.11.2025).
5. Tao Zhang. Strengthening financial governance and cooperation amid rapid technological transformation. 28 October 2025. URL: <https://www.bis.org/speeches/sp251028.htm> (дата звернення: 03.11.2025).
6. Tao Zhang. Artificial intelligence and central banks: monetary and financial stability implications. 8 October 2025. URL: <https://www.bis.org/speeches/sp251009.htm> (дата звернення: 03.11.2025).
7. Pinti A., Tulai O., Chaikovskiy Y., Stetsko M., Dmytryshyn M., Alekseyenko L. International Communication and Innovation in Investment in Flagship, Mortgage and Social Projects to Guarantee Security and Minimize Risks of Public Finances. In: Hamdan, R.K. (eds) *Integrating Big Data and IoT for Enhanced Decision-Making Systems in Business. Studies in Big Data*. 2026. Vol 177. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-97609-4_35
8. Tulai O., Alekseyenko L., Dmytryshyn M., Yatsukh R., Zapolskyi O., Bilan O. Adaptive Information of the Financial System to the Challenges of Global Uncertainty. In: Hamdan, R.K. (eds) *Tech Fusion in Business and Society . Studies in Systems, Decision and Control*. 2025. Vol 234. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-84636-6_14

ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ТА РЕФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

БОЙКО Світлана

Національний університет харчових технологій

Пошук додаткових джерел доходів бюджету України у 2023 році та збільшення фіскальних розривів вимагало пошуку податкових резервів збільшення ставок окремих податків чи запровадження нових податків тощо. У контексті європейських практик підвищення податкового навантаження на фінансовий сектор та національних фіскальних розривів фокус підвищення податкового навантаження був спрямований на фінансовий сектор.

Серед альтернативних сценаріїв підвищення податкового навантаження законодавчо підтвердженим за Законом України № 3474-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування банків та інших платників податків» від 21.11.2023 р. було підвищення ставки податку на прибуток для банків до 50%. Надалі планувалося оподатковувати банки за ставкою 25%, однак 01.12.2024 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» від 10.10.2024 № 4015-IX, яким Верховна Рада України залишила ставку у 50 % для банків і на 2024 рік та запровадила обмеження на застосування різниць.

Очікувані фіскальні ефекти від підвищення базової ставки податку на прибуток для комерційних банків можна оцінити за відносними та абсолютними показниками. За результатами 2023 року середній рівень *ETR* за прибутковими банками становив 49,7%, що слід вважати максимально наближеним рівнем до базової ставки податку на прибуток за досліджуваний період.

Абсолютні показники-фіскальні ефекти реформування оподаткування комерційних банків наведені на рис. 1 вказують на зростання у 2023 році нарахованого комерційними банками податку на прибуток у розмірі 77 008 719 тис. грн, що у 10,5 разів більше попереднього року за цільових показників від Міністерства фінансів України у розмірі 24-25 млрд грн. У 2024 році продовжилося зростання нарахованого банками податку на прибуток у 1,2 рази, що підтверджує очікування фіскалів щодо підвищення фіскального ефекту від підвищення базової ставки податку на прибуток. З рис. 1 також можна визначити, що у 2023-2024 роках зменшився розрив між базовою та реальною ставками податків на прибуток визначеними за авторськими методиками [1, 2], що вказує на підвищення інформативності базової ставки щодо оподаткування фінансових результатів.

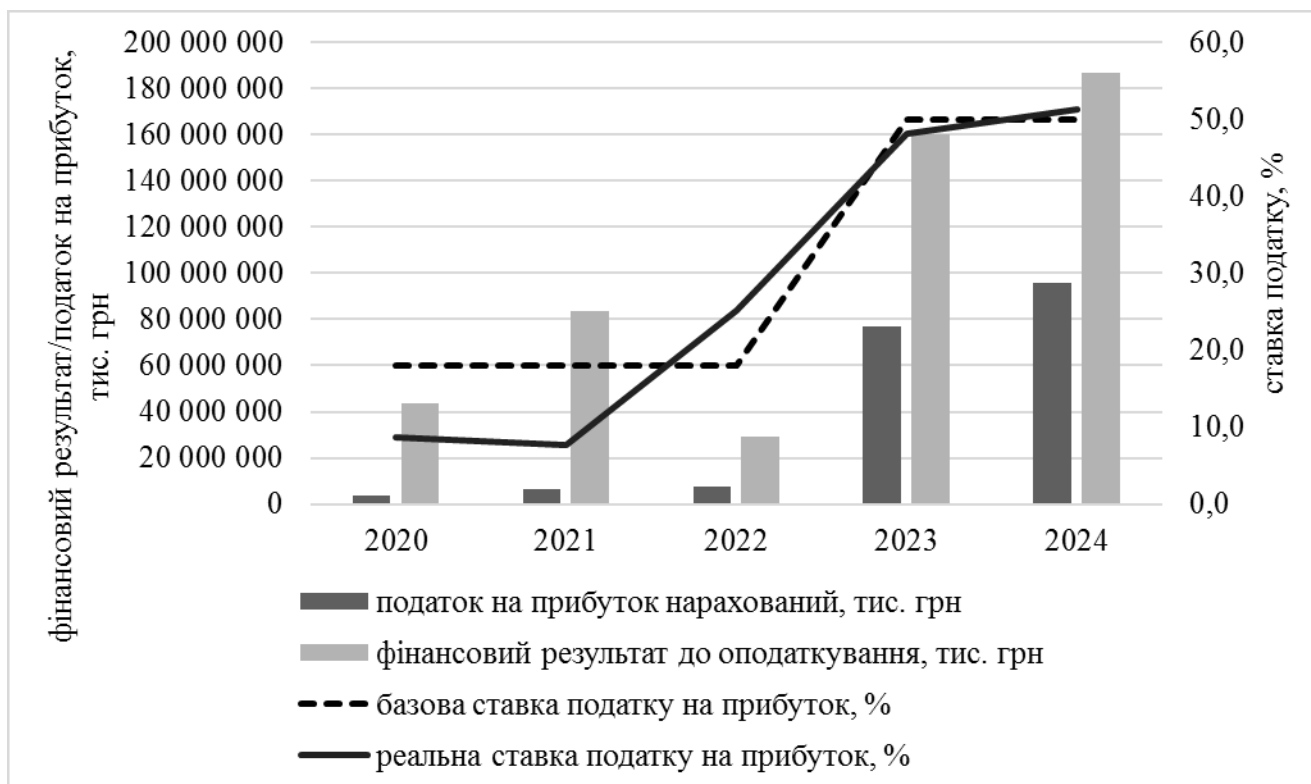

Рис. 1. Показники оподаткування прибутку комерційних банків України

Джерело: побудовано авторами за даними НБУ

Реформування оподаткування прибутку комерційних банків відбувалося з порушенням окремих принципів оподаткування (рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, нейтральність оподаткування, стабільність, фіскальна достатність) та авторським колективом рекомендовано переглянути основні підходи до оподаткування шляхом запровадження податку на надприбутки банків від ОВДП, тобто безпосереднє оподаткування високодохідних державних цінних паперів у разі отримання таких надприбутків, що мінімізує негативний вплив на динаміку показників банківської діяльності та макроекономічних показників, а також інвестиційну привабливість банківського сектору України для іноземних банківських груп.

Література:

1. Шірінян Л.В., Бойко С.В., Толстенко О.Ю. Податкове навантаження з податку на прибуток підприємств харчової промисловості України. *Економіка та управління АПК*. 2023. № 1. С. 87–101.
2. Davydenko N., Boiko S., Cherniavska O., Nehrey M. Analysis of the Impact of State-Owned Banks on the Sustainability of Public Finances. *Economies*. 2023. Volume 11, 229. DOI: <https://doi.org/10.3390/economies11090229>

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ТА ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ

ДАНИЛЕНКО Юлія

Національний університет харчових технологій

РУДОЙ Володимир

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

Підприємства харчової та переробної промисловості зазнали руйнівного впливу, спричиненого повномасштабним вторгненням в Україну. Велика кількість підприємств залишилась на тимчасово окупованих територіях, зруйновані виробничі потужності, пошкоджені врожаї як джерело сировини. Як і більшість промислових об'єктів України харчова та переробна промисловість втратили суттєву кількість кваліфікованих кадрових ресурсів. Все це спричиняє необхідність пошуку фінансових ресурсів для відновлення.

Проблема фінансового забезпечення підприємств харчової та переробної промисловості знаходиться в центрі уваги багатьох вітчизняних науковців та практиків. Зокрема, варто відзначити праці О. Байрачного, О. Коваленко, Н. Коткової та ін. У своїх працях вони розглядають особливості та основні форми фінансового забезпечення підприємств харчової та переробної промисловості, проте особливості банківського кредитування потребують подальшого дослідження.

За даними Державної служби статистики України індекс промислової продукції переробної промисловості у березні 2025 р. відносно минулого року складав 97,9%, зокрема, у сфері виробництва харчових продуктів – 87,7% відносно 2024 р. [3]. При цьому стабільний внутрішній попит та покращення експортної логістики (близько третини продукції харчової промисловості та четвертої частини продукції переробної промисловості йде на експорт) створюють значний потенціал для розвитку галузі.

В харчовій промисловості від повноти і своєчасності забезпечення необхідними матеріальними ресурсами та їх раціонального використання залежить виробництво обсягів конкурентоспроможної продукції, ефективність використання робочої сили й основних засобів, рівень витрат на виробництво, а також прибуток, який одержує підприємство-виробник [2, с. 233]. На сьогодні ступінь зносу основних фондів у переробній промисловості в цілому складає 65,9%, в харчовій промисловості – 39% [3], що потребує значних капітальних інвестицій для модернізації виробництва.

За даними Державної служби статистики України сектор харчової та переробної промисловості на сьогодні представлений переважно малими та середніми підприємствами (99,7% від загальної кількості станом на кінець 2024 р.), що впливає на вибір ними форм фінансування бізнесу. Якщо великі підприємства ще мають змогу фінансувати свою діяльність за рахунок власних джерел, то як свідчать дані Державної служби статистики, малі та

мікропідприємства у сфері харчової та переробної промисловості протягом останніх років стабільно отримують збитки.

Нерозвиненість фондового ринку, обмеженість фінансових джерел для формування капіталу посилюють роль банківської системи у фінансуванні їх діяльності. За даними Центру економічної стратегії оціночний річний обсяг доступних для бізнесу програм фінансування становить 341 млрд грн. З цієї суми банківське фінансування становить 72,6% (у тому числі за програмою «Доступні кредити 5-7-9» – 29,6%, інше кредитування в національній валюті – 30,3%, кредитування в іноземній валюті – 12,7%) [4].

Таким чином, банківське кредитування є основним джерелом фінансування в перспективі повоєнної відбудови. В кредитному портфелі банків (станом на кінець вересня 2025 р.) переробна промисловість займає друге місце за обсягом виданих кредитів, майже 44% (75,7 млрд грн) з яких припадає на харчову промисловість. Однак більшість виданих кредитів носить коротко- та середньостроковий характер [5].

Запроваджена Урядом пільгова програма кредитування підтримки малого та середнього бізнесу «5-7-9%» користувалася попитом серед підприємств переробної (продукції сільського господарства) промисловості. За час дії програми станом на початок 2025 р. було підписано кредитних договорів на суму 30937 млн грн [4], що є шостим показником за обсягом залучених ресурсів за програмою. Проте за даними НБУ вже на жовтень 2024 р. річний бюджет програми було вичерпано і держава повернулася до встановлення максимальної суми допомоги на одного отримувача. До того ж багато підприємств галузі вже скористалися цією програмою і більше не мають такої можливості.

Серед факторів, що стримують кредитування, більшість підприємств називають високі ставки за кредитами, які можна пояснити як підвищенням облікової ставки НБУ з метою стримування інфляційних процесів, так і посиленням ризиків неповернення кредитів в умовах військової агресії. У зв'язку з цим з боку регулятора необхідним є розробка заходів з адаптації оцінки кредитних ризиків до умов воєнного стану. При цьому важливо розробити також механізми страхування воєнних ризиків, що може покращити доступність кредитування.

Крім того посилення регуляторних вимог до самих банків у свою чергу призводить до підвищення ними вимог до оцінки кредитоспроможності позичальників, що зменшує доступність кредитів в т.ч. для підприємств переробної та харчової промисловості. Як свідчать опитування банків щодо кредитної активності, вони поступово послаблюють кредитні стандарти для суб'єктів малого та середнього бізнесу, однак переважно щодо короткострокових позик.

Тому державна підтримка щодо кредитування таких підприємств залишається надзвичайно важливою. На думку О. Байрачного, значний потенціал для розвитку такої підтримки могло б бути створення на рівні держави експортно-кредитного агентства, яке забезпечувало б вихід вітчизняних суб'єктів агропромислового виробництва на іноземні ринки продовольства та сприяло б отриманню кредитних ресурсів, необхідних для

модернізації основного капіталу та своєчасного поповнення обігових коштів [1]. Таке агентство, з одного боку, мало б забезпечувати донесення всієї необхідної інформації до вітчизняних переробно-харчових виробництв щодо вимог сертифікації та контролю якості експортованої продукції, з огляду на зростаючі вимоги до науково-технічних і споживчих характеристик на світових ринках [1], а з іншого боку, надавати гарантії вітчизняним банкам щодо виданих кредитів. З огляду на загальносвітові тенденції та перспективу повоєнної відбудови, пріоритетна підтримка при виділенні кредитів має надаватися підприємствам, які реалізують проєкти з урахуванням впливу на навколишнє середовище (ESG ризиків) та показників відповідності цілям сталого розвитку (SDG).

Крім класичних програм пільгового кредитування, важливими напрямками співпраці банків з харчовими та переробними підприємствам можуть стати такі гнучкі фінансові інструменти як факторинг, лізинг, грантові програми та краудфандинг. Зокрема, про потенціал таких інструментів свідчить те, що програмою «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» вартість укладених договорів для підприємств харчової та переробної на кінець 2024 р. склала лише 2% від загальної суми виділених коштів [4].

Таким чином, в умовах повоєнної відбудови підприємств харчової та переробної промисловості, розширення їх експортного потенціалу, необхідним є побудова ефективного механізму їх фінансування, важливу роль в якому відіграватимуть банківські кредитні операції.

Література:

1. Байрачний О.Л. Фінансово-інвестиційне забезпечення нарощення експортного потенціалу переробно-харчової промисловості України. *Економіка та суспільство*. 2024. №69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-81>
2. Коваленко О.В., Коткова Н.С. Інноваційно-інвестиційне забезпечення технічної модернізації як основа зростання конкурентоспроможності харчової промисловості. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 14. С. 230-240. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pr_2020_14_26 (дата звернення 25.10.2025)
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 27.10.2025)
4. Ланда В., Левченко Є., Мироненко О. Доступність фінансових ресурсів для українського бізнесу. Аналітична записка. Центр економічної стратегії. Київ, 2024. 52 с. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/fin-result-1-dostup-do-finansuvannya-msp-1.pdf> (дата звернення 29.10.2025).
5. Опитування про умови банківського кредитування IV квартал 2025 р. НБУ. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BLS_Q4-2025.pdf?v=14 (дата звернення 29.10.2025)

КРЕДИТНО-ДЕПОЗИТНА ПОЛІТИКА УСТАНОВИ БАНКУ

**МАХІНОВ Денис,
ДЕМ'ЯНЕНКО Інна**

Національний університет харчових технологій

Розвиток економіки значною мірою залежить від наявності та ефективного використання фінансових ресурсів. Мобілізацію та акумуляцію тимчасово-вільних коштів суб'єктів фінансового ринку здійснюють банківські установи. Акумульовані кошти трансформуються виступаючи ресурсами для активних операцій, зокрема кредитування. Наявність значного обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на кредитування суб'єктів господарювання та доступність кредитів суттєво впливають на розвиток підприємств і економіки в цілому. Ефективність і обсяги кредитування установами банку значною мірою залежить від наявності достатнього обсягу залучених грошових коштів та вдалого їх розміщення надійним позичальникам, що реалізується оптимальною кредитно-депозитною політикою банку.

Депозитна політика банку являє собою сукупність заходів, методів та інструментів щодо залучення коштів вкладників, в розмірах необхідних для забезпечення формування достатнього рівня депозитної бази, з метою здійснення активних операцій, що дозволяє банку бути конкурентоспроможним на грошовому ринку та отримувати прибуток. Виділяють два види державної депозитної політики – консервативна та ліберальна, які впливають на визначення мети та завдань депозитної політики. Щодо класифікації депозитної політики, то є поміркована, агресивна та консервативна політики [2].

Стратегія кредитної діяльності формується банком в процесі формування кредитної політики, яка являє собою сукупність факторів, документів і дій, що визначають розвиток установи банку в галузі кредитування. Саме остання визначає завдання і пріоритети кредитної діяльності банку, засоби і методи їх реалізації, а також принципи і порядок організації кредитного процесу, створює основу організації кредитної роботи банку відповідно до загальної стратегії його діяльності, виступаючи необхідною умовою розробки системи документів, що регламентують процес кредитування [1]. Кредитна політика відображає фактичний склад кредитного портфеля банку та вибір його структури.

Оптимальна кредитно-депозитна політика допомагає банку сформувати такий депозитний і кредитний портфелі, які дозволять забезпечити прибутковість діяльності банку, контроль рівня ризику та відповідність нормативним вимогам, що висуваються регулюючими органами. Кредитно-депозитна політика банку повинна бути спрямована як на зростання обсягів активів так і підвищення їх якості.

Література:

1. Волкова Н. І. Вибір кредитної стратегії банками України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.3. С. 291-301.
2. Глущенко О.В., Швайко М.Л., Хмельков А.В., Гончаренко В.В.

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ

ШИРАЙ Денис

Національний університет харчових технологій

Сучасний етап розвитку банківської системи України характеризується глибокими структурними змінами, зумовленими впливом цифровізації та трансформацією бізнес-моделей управління. Унаслідок зростання конкуренції, підвищення вимог до якості банківських послуг і динамічного розвитку фінансових технологій, банки вимушені переглядати підходи до організації управлінських процесів. Цифрові інновації сьогодні виступають не лише інструментом оптимізації діяльності, а й ключовим чинником формування стратегічних переваг та забезпечення стійкості банківського сектору.

Впровадження цифрових технологій сприяє переходу банків від традиційних форм управління до інтегрованих систем, орієнтованих на аналітику даних, автоматизацію процесів і гнучке прийняття рішень. Такі зміни дозволяють підвищити ефективність планування, прогнозування та контролю, зменшити вплив людського фактору і підвищити точність управлінських дій. Зокрема, завдяки використанню систем штучного інтелекту, машинного навчання та роботизації рутинних операцій банки отримують можливість не лише скоротити витрати, а й підвищити якість управлінських рішень через швидкий доступ до достовірної аналітичної інформації.

Цифровізація управління також створює нову парадигму у взаємовідносинах між банком та клієнтом. В умовах зростання очікувань споживачів і розвитку дистанційного обслуговування особливого значення набуває використання цифрових каналів комунікації, мобільних застосунків, чат-ботів, а також систем інтернет-банкінгу. Такі технологічні рішення забезпечують не лише зручність клієнтів, а й формують у банків нові можливості для аналізу поведінки споживачів, прогнозування їхніх потреб і розроблення персоналізованих стратегій обслуговування. Це, у свою чергу, безпосередньо впливає на ефективність управління маркетинговими процесами та підвищення лояльності клієнтської бази.

Не менш важливим аспектом цифрової трансформації є розвиток систем внутрішнього контролю та управління ризиками. У сучасних умовах банки активно впроваджують автоматизовані системи моніторингу, здатні виявляти підозрілі операції в режимі реального часу, а також інструменти прогнозу аналітики для оцінки кредитного ризику. Завдяки цьому підвищується надійність управлінських рішень, зміцнюється фінансова стабільність установ, а також знижується ймовірність виникнення кризових ситуацій. Важливим є й те, що цифрові технології дозволяють формувати єдиний інформаційний простір між усіма структурними підрозділами банку, забезпечуючи узгодженість дій та оперативність реагування на зміни зовнішнього

середовища.

Особливу роль у підвищенні ефективності управління відіграють інформаційно-аналітичні системи, які забезпечують збір, обробку та аналіз великих масивів даних (Big Data). Використання таких інструментів відкриває перед банками нові можливості у сфері стратегічного планування, управління активами, визначення цільових сегментів ринку та розроблення нових фінансових продуктів. Застосування аналітики даних сприяє прийняттю більш обґрунтованих управлінських рішень і підвищує рівень адаптивності банків до зовнішніх викликів.

Разом із тим, цифровізація управлінських процесів висуває нові вимоги до організаційної культури, кадрової політики та системи управління персоналом. Ефективне використання цифрових інструментів можливе лише за умови високого рівня цифрової компетентності працівників. Тому банки дедалі більше уваги приділяють навчальним програмам, розвитку цифрових навичок і створенню внутрішніх інноваційних середовищ. Ключовим завданням сучасного менеджменту стає формування цифрового мислення, орієнтованого на постійне вдосконалення, відкритість до змін і здатність ефективно працювати в умовах технологічної динаміки.

Оцінка ефективності управління у цифровому середовищі потребує перегляду традиційних підходів. Фінансові показники, такі як прибутковість чи рентабельність, уже не можуть повністю відображати реальний рівень ефективності, оскільки цифрові процеси формують додаткові нематеріальні активи – інформаційні ресурси, бази даних, алгоритми та клієнтські платформи. Тому сучасні методики управлінського аналізу дедалі частіше включають показники цифрової зрілості, рівень автоматизації, швидкість реагування на зміни ринку та інноваційний потенціал банку [1].

Цифрові технології стають фундаментом ефективного управління в банківському секторі, підвищуючи якість стратегічного планування, оптимізуючи контроль та покращуючи клієнтський досвід. Їх інтеграція забезпечує конкурентоспроможність банку, стійкість до викликів і довгострокове зростання, формуючи нову епоху управління, де ефективність ґрунтується на знаннях, технологіях і людському капіталі.

Література:

1. Шірінян Л.В., Ширай Д.О. Концепція ефективності управління банком. *«Ефективна економіка»*. 2024. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105.2024.12.16.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

ШІРІНЯН Лада

Національний університет харчових технологій

У сучасних умовах трансформації фінансового сектору України посилюється роль небанківських фінансових установ (НФУ), частина з яких

окреслена в Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [1]. Водночас існують НФУ, діяльність яких регулюється окремими нормативно-правовими актами. Така фрагментованість законодавчого регулювання актуалізує потребу в консолідації та систематизації НФУ, що функціонують в Україні в умовах сучасного розвитку фінансових відносин, та деталізації відповідних фінансових інструментів, що знаходять застосування.

Фінансові інструменти учасників ринку – це, перш за все, інструменти дії чи впливу самих учасників ринку, за допомогою яких вони реалізують свої фінансові стратегії, то інструменти фінансового регулювання ринку – це переважно фінансові інструменти впливу і контролю, якими державні регуляторні органи задають фінансові рамки, в яких ринок функціонує з обов’язковим виконанням учасниками ринку регуляторних фінансових вимог.

На нашу думку, означення «фінансових інструментів» НФУ можна зрозуміти з загального означення фінансових інструментів учасників певного ринку, що може бути надано в такому вигляді: фінансові інструменти учасників ринку – це засоби, нормативи, контракти чи вимоги, що мають вартість, яка визначається ринковими умовами, використовуються учасниками ринку для забезпечення власної прибутковості та фінансової стабільності, застосування яких передбачає передачу фінансових ресурсів або прав на них, появу фінансових потоків між учасниками ринку та клієнтами, і може приводити до виникнення фінансового активу в однієї сторони та фінансового зобов’язання або інструмента власного капіталу в іншій стороні.

З іншого боку, інструментами фінансового регулювання ринку фінансових послуг є засоби, нормативи, контракти чи вимоги, які використовуються регуляторними органами для впливу на фінансові потоки учасників ринку фінансових послуг та функціонування фінансової системи загалом і є обов’язковими до виконання учасниками ринку фінансових послуг.

Виконаємо порівняння понять «фінансові інструменти учасників ринку» та «інструменти фінансового регулювання ринку» з метою розмежування ролі учасників фінансового ринку та регуляторів (таблиця 1 на прикладі НФУ).

Таблиця 1

Порівняння понять «фінансові інструменти учасників ринку» та «інструменти фінансового регулювання ринку» [2, с. 41]

Критерій	Фінансові інструменти учасників ринку (фінансові інструменти НФУ)	Інструменти фінансового регулювання ринку (фінансові інструменти регулятора)
1	2	3
Суб’єкт використання	Переважно – підприємства, банки, НФУ	Держава, фінансові регулятори (НБУ, НКЦПФР, Міністерство фінансів тощо)
Мета використання	Отримання прибутку, забезпечення фінансової стабільності, фінансування, інвестування, хеджування, управління ризиками	Забезпечення фінансової стабільності ринку, контроль інфляції, валютного курсу, ліквідності, нагляд

1	2	3
Форма реалізації	Контракти, угоди, зобов'язання – мають грошову або ринкову вартість	Нормативи, постанови, ліцензування, монетарні інструменти
Економічна сутність	Приводять до виникнення фінансових активів або зобов'язань, впливають на фінансові потоки і стан НФУ та клієнтів	Не створюють активів, а впливають на фінансові потоки учасників ринку, умови функціонування ринку в цілому
Приклади	Акції, облігації, депозити, кредити, ф'ючерси, опціони, тощо	Облікова ставка, норма резервування, валютне регулювання, податки і податкова політика
Орієнтовані на	Прямі фінансові відносини між учасниками ринку і клієнтами	Системний вплив на економіку, на ринок фінансових послуг або поведінку учасників ринку і споживачів

Джерело: авторська розробка

Проведений аналіз дав змогу систематизувати дані й запропонувати перелік основних (традиційних) фінансових інструментів НФУ у такому вигляді:

- кредит (грошовий чи товарний), позика, вексель, кредиторська заборгованість, кредити клієнтам, кредитування житлового будівництва;
- цінні папери (акції, облігації, інвестиційні сертифікати, пайові внески);
- депозитні сертифікати;
- казначейські зобов'язання;
- фінансові деривативи (опціони, ф'ючерси);
- фінансовий лізинг;
- факторинг (дебіторська заборгованість як предмет факторингу);
- грошові кошти на рахунках і банківські метали, електронні гроші;
- гарантії та поручительства;
- інвестиції в землю або нерухомість;
- сек'юритизація (лізингових) активів або дебіторської заборгованості;
- тарифи на послугу, ціна та вартість фінансової послуги;
- вкладення у резерви та страхові фонди, фонди цільового призначення;
- валютні операції (міжбанківська валюта) і банківський відсоток.

Наведений перелік традиційних фінансових інструментів можна розширити за рахунок інноваційних фінансових інструментів НФУ, які набувають поширення в останнє десятиліття:

- криптовалюти і блокчейн-технології (непрямий нерегуляторний інноваційний доступ, децентралізовані фінанси без посередників);
- краудфандинг (залучення коштів через коло дрібних інвесторів);
- венчурне фінансування;
- неофінансування за допомогою необанків (neobanks – повністю цифрові банки) і цифрових платформ фінансування (фінтех компаній);
- P2P-кредитування (peer-to-peer lending – форма надання/отримання

позики на спеціальних онлайн-платформах без фінансових посередників);

- токенизація активів (створення цифрових токенів, що представляють частку в реальних активах, наприклад, нерухомість);

- InsurTech (фінансування за допомогою інтернет-страхування – диджиталізація страхових продуктів через платформи і мобільні додатки).

Таким чином, чітке розмежування та взаємозв'язок між фінансовими інструментами та інструментами фінансового регулювання сприяє глибшому розумінню фінансової архітектури України й формує практичні засади для вдосконалення регуляторної політики відповідно до міжнародних стандартів та інтеграційних процесів.

Література:

1. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>

2. Шірінян Л. В., Шірінян А. А. Фінансові інструменти небанківських фінансових установ vs інструменти фінансового регулювання ринку фінансових послуг. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2025. №3 (286). С. 36-45.